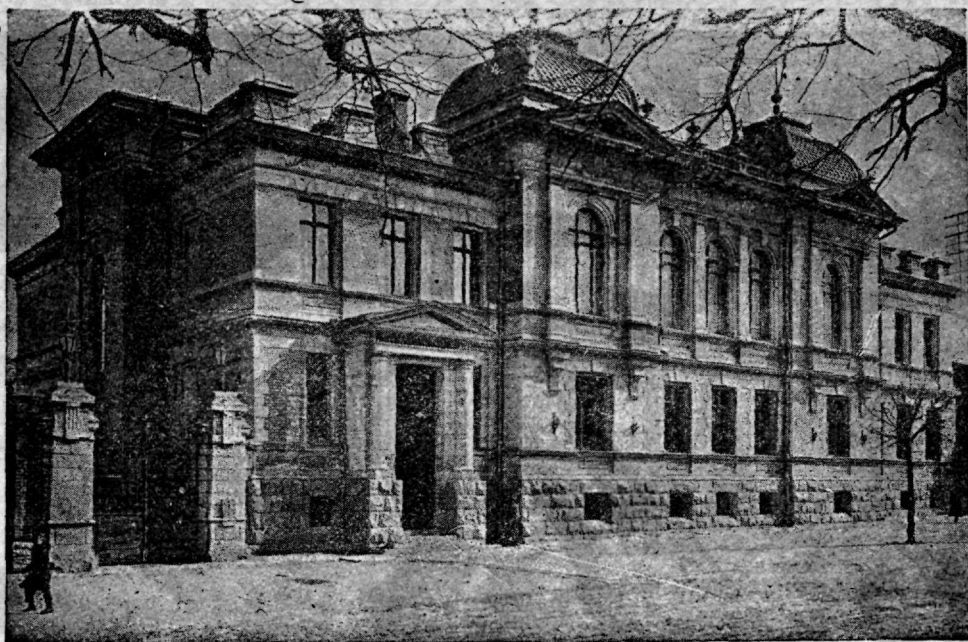


KAITSE KODU!



I Haapsalu malevkonna sportlased vabaharjutustel.



TALLINN. **EESTI PANK** TALLINN.
 OSAKONNAD KÕIGIS MAAKONNALINNADES.
 TOIMETAB IGASUGUSEID PANGAOPERATSIOONE.

„Kaitse Kodu!“ kaitseliidupäeva

suurt erinumbrit

on „Kaitse Kodu“ tallitusest veel saada. Üksiknumbrimüüjad võivad seda veel järele tellida, sest selle järele kuuldu veel igalt poolt nõudmist. Haruldaset odava hinna tõttu on see igaühele kättesaadav. See suur album-erinumbr ei vanane oma sisu poolest ja on kohane igale lugemislauale.

Kes veel „Kaitse Kodu!“ tellinud ei ole, tehku seda kohe 1-st juulist.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANIDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

II AASTAKAIK

Nr. 13

3. JUULIL 1926

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggio. Tegev toimetaja: J. Jaik

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas
300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus
50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek. 4000 mrk.,
1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja
1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj
50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teisipäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.
Tallitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Edasi tähtede poole...

Möödunud on kaitseliidu esimesed ülemaalsed suurpidustused. On kadunud pealinna tänavailt säravsilmaised energiaküllaste nägudega peokülalised ja valgunud tagasi koju, linnadesse, alevitesse, küladesse. On jäänud vaid omad, kandes mälestusi ja muljeid hiljuti möödunud ning asudes uue jõuga, uue helevusega igapäevasele tööle. Ja see tuleb viljarikam, tuleb produktiivsem senisest, sest ükski töö ei saa olla küllalt intensiivne kui puudub inspiratsioon, ülev meeolu ja tõsine töövaimustus.

Oleme väike rahvas. Meil puudub võimalus pidutseda igapäev, puudub võimalus paraaditada, esineda pidurüüsi alati. Meie eesmärk on t õ õ, see ainult kindlustab meid, teeb tugevaks, iseseisvaks, õilseks. Niikaua kui sammume seda rada, olgu see nii raske kui tahes, võime olla uhked endi peale, võime tunda endi tõsist seesmist jõudu ja võimisi ning võime lootusrikkal pilgul vaadata helendavasse tulevikku.

Vanus Hellases — kangelaste ja ilu maal — kogus rahvas iga nelja aasta tagant jumalate mäele, Olympiasse, pidutsesema rahvapüha ja võistluses välja panema seda, mis aastate tööga saavutatud. Eksib see, kes arvab, et muistsete greeklaste olümpiaadid olid ainult sportlaste omavahelised jõukatsumised, ei, nad olid rahvapühad, mil pidutses kogu maa ja mil kandis ühesugune vaimustus kõiki, nii rahvast kui ka võistlejaid. Meie aeg ilmu-

tab tendentsi sammuda vana aja jälgedes. Pruugib ainult nimetada Soome suojeluskunta, Poola streletsid, Tshehoslovakkia sokolite jne. ülemaalisi pidustusi, mis on kogu rahva pidupäevadeks. Meie kaitseliidu suurpidustused olid Eestis esimesed omasarnased. Olgugi, et nad peeti Tallinnas, olgugi et neid jälgiv rahvas oli peamiselt Tallinnast, sellegipärast esitas see kogu seltskonda, kogu rahvast, ja pidupäevade vaimustus ning helevus kajastus kogu rahvas. Ja valdas ülev tunne iga üksikut sellest mustendavast rahvamasist, kes jälgis pruunikspõlenud ja tööst karedakäelisi kaitseliitlasi kogu maalt, sammumas sirgetes ridades paraadmarsi mürisevatel helidel. Kogu rahvas teadis ja tundis: see on liha meie lihast, veri meie verest, see on meie jõud ja meie lootus.

Ühenduses on jõud. Võimatu on seista vastu võimule, mis on võrsunud rahvast enesest, mis esitab eneses kogu rahvast, kõiki seltskondlikke ja majanduslikke kihte. Sarnane peab olema meie kaitseliit, siis seisab ta oma ülesande kõrgusel, siis võib ta täita kõiki tema peale pandud lootusi.

Meie kaitseliit on ju alles noor organisatsioon ning on alles arendamas oma seesmist organiseerimis- ja ülesehitamistööd. Ent olukord paraneb mitte ainult nädalate ja päevadega, vaid tundidega. Kaitseliidu propaganda selgitab laiemates rahvakihtides kodukaitse liikumise ideed,

ja see levib, kuni ta on leidnud väärilise tunnustuse eranditult kogu rahvas. Ja mitte ainult tunnustuse — ta leiab ees isamaalikus vaimustuses avanevad südamed.

Eriti intelligentsi soe poolehoid kaitseleiidule on avaldunud küllalt kujukalt juba kaitseleiidu asutamisest peale. Spordivõistlustel õhutasid seltskondlike organisatsioonide ja üksikute isikute poolt välja pandud auhinnad võistlejaid välja panema oma paremat, et esitada väärikalt oma kodukohta ning kaitsta oma maleva au. Ja koju jõudes ning tööle asudes seisavad kõigil mõttes järgmised võistlused. Tahavad ju kõik esineda seal parematena, tugevamatena. Kaotajaid kihutab taga võidutahe, võita eelmise aasta tugevaid. Võitjad panevad kõik välja, et esineda veel tugevamatena, veel võidurikkamatena ja sellastena kaitsta eelmisel aastal võidetud aukohta. Ja vastastikkuses võistluses kasvab meie noortest karastatud kangelas põlv, kes vaenlaste maaletulekul jätab oma rahuliku töö ning tormab mõökade helkides, lõkendavil silmil vaenlasele vastu.

On ammu heidetud kolikambri vanad sõjalise kasvatusmeetodid, mis teevad inimesest kitsarinnalise, ühekülgse masina, jättes sööti kõik teised omadused. Modern kasvatus nõuab inimese töölerakendamist igakülgsest, nii füüsiliselt kui ka vaimliselt. Meil pole vaja tõntsivaimuga soldateid, kes tunnevad küll peensuseni relvu ja õppusi, kuid kel puudub individuaalne tahe ja igakülgne orienteerumisoskus. Ei. Meil on vaja selgepäiseid, kaunihingelisi, iseseisvaid sõdureid, isamaapoegi, kes ei tegutse ainult komandosõna järele, vaid kelle tegevust juhivad armastus oma kodumaa vastu ja võidutahe. Ainult terves ja igakülgsest arenenud kehas võib peituda terve ja tugev vaim, ainult selge ja arenenud mõis-

tus võib triumfeerida kokkuaietud vaenlaseparvede üle.

Selles suunas kasvatus on olgu meie siht ja seda sihti on asunud teostama ka meie kaitseleiid.

Möödunud suurpidustuste mitmekesis-tamiseks andis tänuväärt koostööd ülemaaline noorsoo ühendus, kes oma kultuuripäevad kaitseleiidupäevaga ühendas. Sarnaste suurte ühispidustuste korraldamine on tervitatav, kuna sarnasel puhul rahvast mitte mitmele poole ei kista, vaid talle võimalus antakse huviga mõlemad korraga jälgida ja kaasa elada.

Nii näiteks oli Läti hiljutine kuues laulupidu ühendatud ülemaalse kaitseleiidupäevaga, mis nii publiku huvide koon-damises kui ka peokava mitmekesistami-ses üldiselt soovitatavaks tunnistati. Ka meil tuleks tulevikus selle poole püüda ja edaspidiseid kaitseleiidu päevi, kultuur-pidustusi ning laulupidusid võimalikult ühendada. Siis väheneks pidustuste üld-kehendus, mis meile kui töötavale rahvale kasulik on, kuna pidustustest igast üksikult osavõtt nii mõnelegi võimatu on.

Meie noor rahvas on võitnud oma kiire ülesehitamistööga paljude välismaade sümpaatiat. Ent meie ei pea veel arvama et seega oleks kõik juba korras. Meie elu nõuab tööd, püsivat ja raugematut tööd. Pidupäevad olgu ainult hetkeliseks seisatamiseks, uue vaimustuse ammutamiseks ja tehtud töö võrdlemiseks ning hindami-seks. Üksainus suun on meil, käigem seda mööda, siis suudame kord seista tõsiselt ühiväärilistena maailma kultuurrahvaste kõrval, siis suudame Eesti nime kõrgel hoida, teades, et see on tõusnud meie tahtel oma seisukohale ja areneb meie jõul edasi ühes kogu ilmaga.

Per aspera ad astra — edasi tähtede poole!

J. P.

Poliitiline elu.

Uue riigikogu juhatus. Vabariigi valitsuse moodustamine.

Maikuu keskpäeval valitud 3. riigikogu võis kokku astuda oma esimeseks koosolekuks alles 22. juunil. Üle kuu aja kulus ära, enne kui selgusid valimiste tagajärjed ja neid seadusepärasteks sai tunnistada. Valimiste seadusepärasteks tunnistamine sünnitas õige tunduvalt eluvust, sest mitmed rühmitused, kes ei suutnud valimistel nõuetavat arvu häält saada

ja selle tõttu riigikogus ilma esituseta jäid, tõstsid protesti ja esinesid riigikoh-tus nõudmistega tühistada valimisi. Riigi-kohus lükkas kõik kaebused ja nõudmised kui täitsa põhjendamatud tagasi ja nii võidi siis lõpuks 22. juuniks kokku kutsuda uus riigikogu esimeseks koosolekuks, mille päevakorras seisis ainukene punkt— juhatus valimine.

Juba enne riigikogu kokkuastumist käisid poliitilistes ringkonnis elavad vaie-lused küsimuse üle, missugustel alustel moodustada uut juhatust ja missugune erakond peab andma riigikogu esimehe, kellel nüüd maksva korra järele võrdle-misi lai mõjuvõim. Lõpuks jäädi siiski peatuma endisel ajal maksnud põhimõtte juure, et riigikogu esimehe annab kõige suurem rühm. Kõige suuremaks rüh-maks osutus põllumeeste erakond, kellega olid liitunud kaks majaanikkude esita-jat. Nende poolt seatigi üles riigikogu esimehe kandidaadiks senine siseminister K. Einbund. Sotsialistid seadsid omalt poolt üles M. Martna ja põhjendasid oma sammu sellega, et nemad olevat sisemise ühtluse poolest ikkagi kõige suurem rühm. Otsustajaks olid keskrühmad, kes suuremalt osalt oma liigetele vabad käed jätsid ja kus arvamised uue esimehe asjas õige lahku läksid. Häälteenamusega va-liti siiski esimeheks K. E i n b u n d.

Teiste juhatuseliigete valimine sündis ilma suuremate raskusteta ja nii sai siis vanemaks abiesimeheks sotsialistide kan-didaat — Mihkel M a r t n a, teiseks abi-esimeheks — asunik Rudolf P e n n o, sekretäriks — tööerakondlane Mihkel J u h k a m, abideks — rahvaerakondlane Karl K o r n e l ja sotsialist Jaan P i i s k a r.

*

Samal koosolekul esitas riigivanem J. Teemant riigikogule lahkumise teadaande ja riigikogu tegi esimehele ülesandeks samme astuda uue valitsuse ametisse kut-sumise asjus.

Uue valitsuse moodustamise asjus on aga kokku põrgatud õige suurte raskus-tega. Kuna kõigile selge, et meie parla-mendi koosseis ja rühmade suhteline jõud ei luba ühel üksikul rütmal tervet valitsemise koormat enese peale võtta, siis on loomulik, et selle peab enese peale võtma mitmest rühmast koosnev koalitsioon. Koalitsiooni ulatuses üldises mõttes ei ole suuri lahkavamisi olnud, kuna üldine veendumus on, et koalitsioon peab olema kodanline, eriti veel, kui sotsialistid isegi suurt tahtmist ei avalda valitsemise koor-ma kandmisest osa võtta. Nii võis siis kõne alla tulla ainult kodanliste erakon-dade koalitsioon põllumeestest tööerakon-nani. Vastavalt valitsevale meeleolule, et uue riigivanema peaks andma üks kesk-erakondadest, pööraski riigikogu esimees

tööerakonna silmapaistvama mehe O. Strandmani poole ettepanekuga valitsuse moodustamine enda peale võtta. O. Strand-man seadis kokku oma töökava, mis kan-dis õieti laiaulatuslikku valitsemise kava ilmet, ja tegi selle alusel üksikutele isiku-tele ettepaneku teatavaid ministri kohti vastu võtta. Et aga need ühel või teisel põhjusel ettepanekut vastu ei saanud võt-ta, kuigi üldistes joontes esitatud kava vastuvõetava arvasid olevat, loobus riigi-vanema kandidaat edaspidistest sammud-dest. Et aga ühe keskrühma — asunik-kude — poolt mõista anti, et nemad mõne-sugustel põhjustel oma hulgast riigivanema kandidaati anda ei saa, ehk küll val-mis on oma esitajaid valitsusse saatma, pööras riigikogu esimees ettepanekuga valitsuse moodustamist enda peale võtta rahvaerakonna juhi J. Tõnissoni poole, kes aga otsekohe ära ütles, põhjendades oma äraütlemist sellega, et temal praegu-se poliitilise olukorra juures korda ei lähe valitsust moodustada.

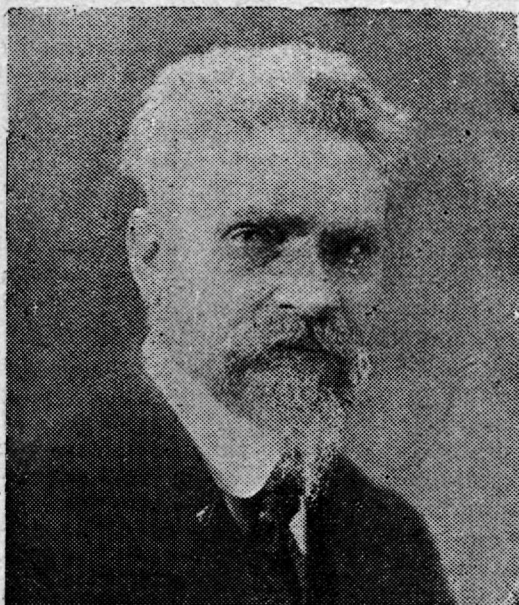
Uue valitsuse moodustamise küsimuse tegi keeruliseks veel samal ajal teatavaks saanud tööerakonna seisukoht, kes kavat-setavast koalitsioonist üldse enam osa ei saavat võtta, sest tema poolt ülesseatud kava ei olevat teiste erakondade poolt heakskiitmist leidnud.

Jäi järele veel ainus keskrühmadesse kuuluv erakond — kristlik rahvaerakond, kelle poole siis ka riigikogu esimees pöö-ras, ehk küll tähendatud erakond viimas-tel valimistel rahva usaldust kaotanud on ja ta endise 8 esitaja asemel ainult 5 lii-get parlamenti viia suutis. Vastav ette-panek tehti endisele riigivanemale ja vä-lisministrile dr. Akelile, kes aga pärast ühepäevast järelemõtlemist, neljapäeval ka eitava vastuse andis.

Nagu näha, ei suuda üksikute rüh-made arvu vähenemine 3. riigikogus mitte väga tunduvalt kaasa aidata valit-suse moodustamise hõlbustuseks. Põhjust tuleb kahtlemata otsida asjaolus, et kesk-rühmad ei ole suutnud omavahel mingit ühist keelt leida, vaid et valimiste ajal üksikute erakondade vahel üleliiga tera-vaks läinud lahkkelid ei ole suutnud veel taanduda. Kuid nuriseda venimise üle ei ole ka erilist põhjust, sest meil on juba harilikuks nähtuseks saanud, et va-litsuste kriisid venivad ikka pikale ja uue valitsuse moodustamine võtab alati mitu nädalat, koguni kuusid, aega. K.

3. riigikogu

Karl Einbund,
3. riigikogu esimees.

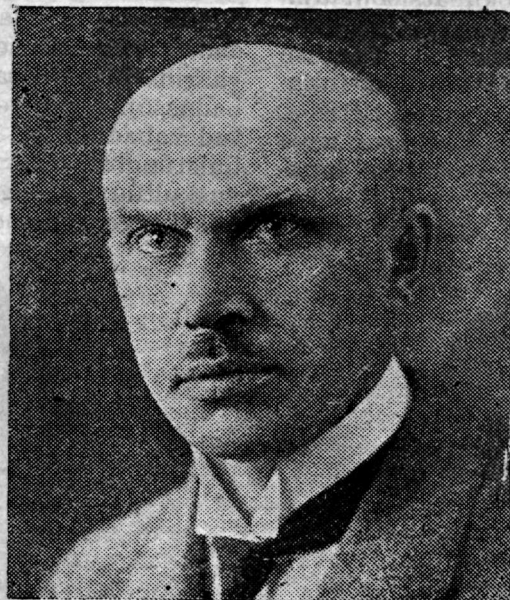


Mihkel Martna,
3. riigikogu 1. abiesimees.



Rudolf Penno,
3. riigikogu 2. abiesimees.

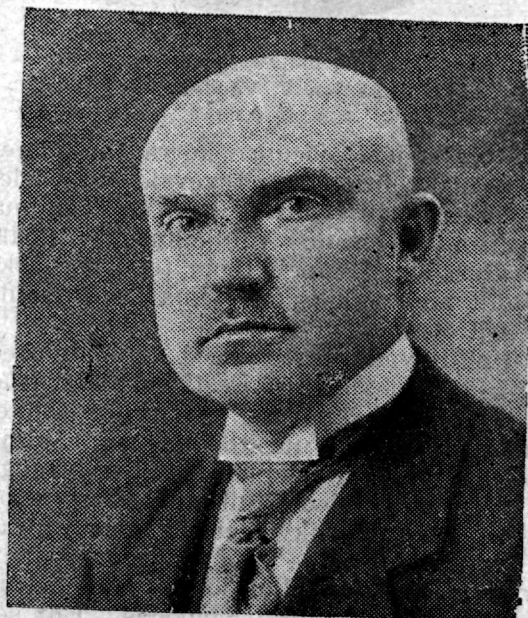
juhatus.



Mihkel Juhkam,
3. riigikogu sekretär.



Karl Kornel,
3. riigikogu 1. abisekretär.



Jaan Piiskar,
3. riigikogu 2. abisekretär.

Lääne maleva arenemiskäik.

Läänemaa kaitseliit organiseeriti ja tegutses esialgu Saksa okupatsiooni ajal põrandaaluse koondusena, pärastise kaitseliidu ülema hra E. Alveri ja praeguse maleva pealiku kapten V. Väedeni juhatusel. Vabadussõja algul 12. nov. 1918. a. töötas kaitseliit esialgu lühikest aega staabi-kapten Rõuk'i juhatusel. Siis juhatas teda jälle kapten V. Väeden. See kodaniku omakaitse täidab sõja ajal täht-

gikukutajate bandede läkitajate vaateid ja arusaamist meie riigi ja rahva kohta. Nähtavasti olid ja ollakse riigivastaste ridades arvamisel, et Eesti rahvas ei suuda väärihinnata oma kangelaslikkus vabadussõjas suurte ohvritega kättevõidetud vabadust, ei pea lugu rahvuslisest ühistundest ning omariiklusest kui rahvuskultuuri arengu alustest, vaid on valmis kerge südamega kättevõidetud ise-



Lääne maleva pealik kapten V. Väeden.



Lääne maleva pealiku abi ja II Haapsalu malev-konna pealiku k.-t. Edgar Leupas.

said ülesandeid sisemise korra ja julgeoleku alal, olles abiks tegevale sõjaväele, täites eestkätt suurel määral Tallinna garnisoni väeosade vahikohuseid. Peale vabadussõda kahaneb tema tegevus järkjärgult ning lõpuks on tema veel ainult paberil olemas.

Kohutavad ja verised sündmused 1924. a. 1. detsembril Eesti vabariigi pealinnas olid Läänemaal võimsaks tõukejõuks kaitseliidu uuestiloomisele. Salaja üle riigi piiri tulnud moodsate relvadega varustatud bandede jultunud katse vaba Eestit hävitada likvideerisid meie vaprad ja kindlad rahvaväe osad küll mõne tunni-ga ning sel saatuslikul ööl üle riigi heljuv hädaoht oli sedapuhku möödas. Ent see ootamatu ja oma häbematuse poolest ennekuulmatu avantüür näitas igale Eesti kodanikule, missuguste vastastega meil on tegemist; ta paljastas meie silmis riig-

seisvust ära andma ning võõrale survevõimule alistuma.

Et see nii ei ole, näitab meie hoogne organiseerimistöö ja laiemate rahvakihtide elav osavõtt kaitseliidu uuestiloomisel peale 1924. a. 1. detsembrist. On tulnud arvamisele, et riigi julgeoleku eest muretsemine pole mitte ainult riigivalitsuse ja sõjaväe ülesanne, vaid kogu rahva püha kohus. See mõte on siis ka laiemates rahvakihtides leidnud elavat vastukaja ja tuhandeid tublimaid rahvapoegi toonud kaitseliidu ridadesse. Nii on siis Eestis meie tubli rahvaväe kõrvale astunud teemale abiks noor, uuel alusel loodud Eesti vabariigi kaitseliit oma 15-me maleva näol. Tagasi vaadates kaitseliidu esimese aasta organiseerimistööle ja tegevusele võib konstateerida, et on ära tehtud palju tööd ning saadud üle paljudest loomisraskustest, et on pandud alus, millele nüüd

peab järgnema süstemaatiline ülesehitamine, et noor kaitseliit võiks tegutseda kui sõjaväeline jõud, seistes valvel riigi julgeoleku alalhoidmises, sealjuures täites oma teisi mitte vähema tähtsusega ülesandeid — süvendades kodanikkudes isamaalist tunnet ja aidates kaasa rahva kehaliseks kasvatuseks.

Ajutise kaitseliidu põhikirja alusel, mis maksma pandi vägede ülemjuhataja kindral Laidoneri poolt 17. detsembril

jaoskondade ja raioonide piiride kindlaksmääramine, jaoskondade ja raioonide juhatuste valimine, relvade kiire väljajamine, et võimalikult pea õppustega algust teha. Organiseerimistöö edenemiseks püütakse kiiret ühendust luua loodud allüksuste vahel ning palutakse selleks maakonna- ja vallavalitsuste abi. Tegevuse juhtimise jaoskondades võtsid oma peale leitn. Leikmann, kapten K. Terrav, kapten Kask, kapten Unt, ja leitn. Johanson.

Lääne kaitseliidu ringkonna juhatuse koosolekul 20. jaanuaril 1925. a. seatakse



I Haapsalu malevkonna pealik
leitnant J. Leikmann.



Märjamaa malevkonna pealik
kapten M. Unt.

1924. a. asuti kiirelt Läänemaa kaitseliidu organiseerimisele. Juba 21. detsembril peeti ära Haapsalus Läänemaa ringkonna k.-l. asutamiskoosolek kokkukutsutud maakonna rahvaväeülema n.-ltn. O. Pakas'e poolt. Koosolekule oli ilmunud rida tuntud Haapsalu riigiametnikke, omavalitsuse- ja haridustegelasi, kelle hulgast valdav enamus kohe avaldas soovi astuda kaitseliidu tegevateks liigeteks. Samal koosolekul moodustati ka viieliikmeline ajutine Läänemaa k.-l. ringkonna juhatus järgmise koosseisuga: rahvaväe ülem n.-leitnant O. Pakas, Läänemaa politseiülem J. Kokla, A. Liit, A. Arak, K. Raudsepp ja G. Reinans, kes pärast ametid omavahel järgmiselt ära jaotasid: esimees O. Pakas, kassahoidja J. Kokla, informatsiooni ja reklaami korraldaja A. Liit, sekretär G. Reinans ja ametita liikmed A. Arak ja K. Raudsepp. Algas kiire allüksuste loomine:

üles k.-l. ülema korralduse põhjal maakonna kaitseliidu ringkonna ülema kohale kandidaadiks kapten V. Väeden.

Vahepeal leiab kinnitamist vabariigi valitsuse poolt uus kaitseliidu põhikiri, mille põhjal endiste jaoskondade asemel malevkonnad moodustatakse, mille etteotsa eelpoolnimetatud ohvitserid määratakse ja k.-l. ülema poolt kinnitatakse.

24. veebruaril 1925. a. vabariigi aastapäeval paraadist võtavad osa juba arvurikkad maleva üksused. Malevlaste (kelle hulgas mitte vähe vanemaid mitte sõjaväes teeninud kodanikke) ilme, seisak ning distsiplineeritud liikumine annab tunnistust, et vähese aja jooksul on jõutud õppuste alal rahuldavaid tagajärgi saavutada.

25. märtsil s. a. asub maleva pealiku kohale kapten V. Väeden, kes teeninud sel kohal ka vabadussõja ajal. Temale

abiks kinnitatakse II Haapsalu malevkonna pealik kapten Karl Terrav. Maleva pealiku korraldusel algab kiire valitsuse poolt määratud relvade kohaletoomine ja kaitseliitlaste varustamine nendega, mis võimaldab kõigile kaitseliitlastele, kelle arv alatasa kasvamas, õppustest osavõtu. Jatkatakse kaitseliidu organiseerimistööd Läänemaal. Et tegevusega malevkondades tutvuneda, teeb maleva pealik ringsõituisid kohtadele ning esineb selgitustteovate kõnedega.

Läänemaa oma väikese suvituslinna Haapsaluga on vaene maa: põllupind on

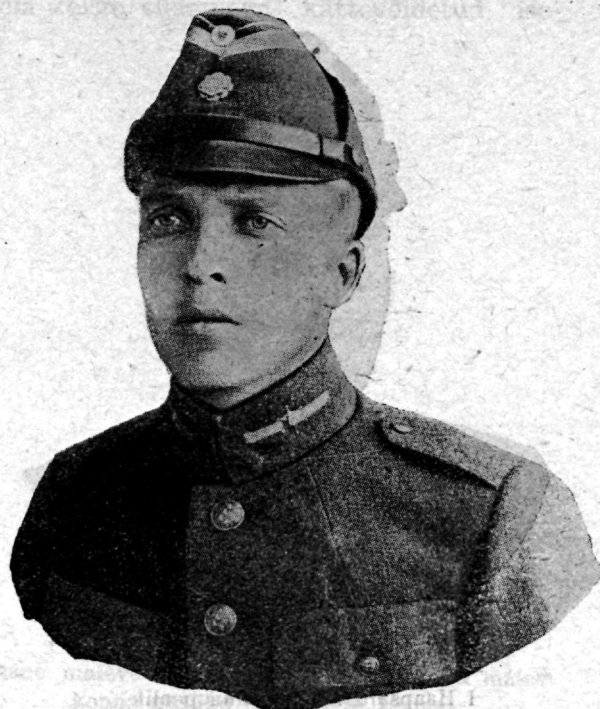
pidusaali korraldamiseni, mille eest nemad on teeninud tõsise tänu. Pidustuste heaks kordaminekuks on palju kaasa aidanud ka mitmes kohas ellukutsutud kaitseliidu naisorganisatsioonid.

Läänemaal on viis malevkonda: I Haapsalu (Haapsalu ida- ja lõunapoolne ümbrus), Lihula, Märjamaa ja Hiiumaa.

I Haapsalu malevkonna pealikuks on leitn. J. Leikmann oma abiga linnanõunik



Lihula malevkonna pealik
kapten A. Kask.



Hiiumaa malevkonna pealik
leitnant Ernst Johanson.

kivine ja soine ning suuremad tööstus- ja kaubandusettevõtted puuduvad peaaegu täiesti. Seepärast pole ka Lääne malev seni oma kodanikkude ja asutuste poolt, nagu mujal, suuremate toetussummade osaliseks saanud. Et rahapuudusest jagu saada, on püütud soetada seda pidude korraldamisega. Piduõhtuid on peetud seni ka mitte vähe igas malevkonnas, kusjuures tuleb märkida, et rahva osavõtt neist on olnud alatasa elav, mis tõendab laiemate rahvakihtide õiget arusaamist kodukaitse tähtsusest. Elukutseliste muusika- ja näitetegelaste puudusel Läänemaal on pidude korraldamine pidutegelastelt nõudnud tihti ebasoodsates oludes palju ennastalgavat tööd näitemängude õppimisest alates kuni näitelava ehitamiseni ja

P. Randfeld'iga, energilise omavalitsuse- ja seltskonnategelasega.

II Haapsalu malevkonna pealiku kohuste täitmisele on asunud endise maleva pealiku ja II Haapsalu malevkonna pealiku kapten K. Terravi surma puhul praegune maleva pealiku abi E. Leopas, abi Joh. Sõer.

Lihula malevkonna pealiku kohal kapten Kask, abi leitn. E. Deklau.

Märjamaa malevkonda juhivad kapten Unt, abi J. Limberg.

Hiiumaa malevkonna eesotsas seisab leitn. E. Johanson, abi lipn. R. Takking.

Maleva staabi juures on kutsutud ellu eriline propagandaosakond, kuhu peale maleva pealiku kapten V. Väedeni kuuluvad tema abi E. Leopas ja I Haapsalu ma-

levkonna liige, seltskonnategelane P. Reikmann.

— On loodud kõnelejate võrk kohalistest omavalitsuse-, haridus- ja seltskonnategelastest, kellest nii mitmed pole ära ütelnud välja sõitmast südatalvel ka kõige kaugematesse maanurkadesse, kaitseliidu paraadidele, kõnekoosolekutele ja pidudele. Kõnedega on esinenud maleva pealik, k.-l. vanematekogu liige, Lääne maakonnavalitsuse esimees hra Saar, maleva pealiku abi E. Leopas, propagandaosakonna

laste sõjaväelisele ettevalmistusele uut hoogu annud, tutvustades pealikuid uemate õppusmetoodidega rivi ja lahingdrilli alal.



Lääne maleva juhatuse liige ja I Haapsalu malevkonna pealiku abi.
Paul Randfeld.

juhatuse liige P. Reikmann, malevkonna pealikud kapt. Unt, kapt. Kask, leitn. Johanson, kompanii pealikud hra Mutso, A. Kaljo, leitn. Jammer, hra Arnover, hra Maide, rühma pealik hra Veski, propagandaosakonna kõnelejate võrgu liikmed riigikogu liige hra Anniko, koolinõunik hra Univer, kirikuõpetaja P. Ederberg, hra Lossmann, hra Treumann, hra Siimon ning õpetajad V. Kvarnström ja E. Piik ja teised.

Kaitseliidu instruktorigiks oli esialgu res.-lipnik G. Veem, kuna praegu tegutseb energiliselt oma alal instruktor hra J. Linnas. Maleva pealiku korraldusel on ära peetud pealikute kursused, mis kaitseliit-



Lääne maleva sekretär
Robert Laane.

Et laskeasjanduse vastu suuremat huvi äratada, korraldati 18. juunil s. a. esimesed Lääne maleva laskevõistlused Haapsalus. Esimesele kohale tuli I Haapsalu malevkonna liige J. Rull, omandades



Lääne maleva instruktorigi k. t.
Jüri Linnas.

1. auhinna, kaitseliidu ülema kolonel Roska poolt annetatud hõbeplaadiga brovningu (üleriiklistel võistlustel 8. kohal) ja teisele kohale II Haapsalu malevkonna liige Rannus.

Spordi alal on tulnud iseseisvat teed käia, sest see tähtis kehakasvatuse ala on seni Läänemaal peaaegu täiesti söödis olnud. Puudub veel õige arusaamine spordist ja võimlemise tähtsusest. Siin on pidanud kaitseliit esimesi vagusid ajama. Spordiplatse on endale soetanud seni Märjamaa, Lihula, Hiiumaa ja II Haapsalu malevkonnad. Nüüd, spordiriistade kohalejõudmisega, avaneb võimalus ka Läänemaal spordiliikumist elustada ja arendada.

Tagasi vaadates läinud tegevusaasta peale, tuleb konstateerida, et palju tihti ennastsalgavat tööd on ära tehtud. On levinud ja juurdumas vaade, et väikerahva omariikluse julgeolek ja tulevik kodukaitsjate valmisolekule ja meelsusele rajatud. Oleme ise tugevad — on meil ka tugevaid sõpru ja liitlasi naaber- ja teiste riikide perest, sest igati otsib endale tugevat liitlast, kes teda häda ajal võiks aidata.

E. L.

Kuningas Yngvari sõjaretkest Eestimaale ja arvatavast kuningahauast Kividepää.

Johannes van der Smissemi ajalooline kaalutus Dr. F. G. v. Bunge — Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands, IV köites, 2. vihus, trükitud Tartus, Franz Kluge juures aastal 1845.

Tõlk. V. Neggo.

Steen ja Kividepää.

Kui juba üldiselt huvi saagade vastu seeläbi suureneb, et nad puudutavad teatud isikuid ja paiku, siis tõuseb see huvi veel rohkem, kui need isikud ja paigad mingis erilises ühenduses meiega seisavad, näit. kui saagas meie esivanemaid või elukohta nimetatakse. Nõnda on siis ka meile, Eestimaa elanikele, eriliselt huvitavad need vanade põhjamaade saagade kohad, kus nimetatakse Eestit ja eesilasi. Kuid ainult harva näo juhus sellane olevat, et me teatud paika Eestis arvata võime, mille kohta saagas mainitakse; kuid seda võib vahest ja mitte põhjusega jutustuse juures, mille leiame Snorre Sturlesoni Inglinga Saga 36. peatükis, kus paika, mida nimetatakse Steen, praeguseks Kividepää mõisaks (ühes kirikuraamatus aastast 1592 — Kividepääks nimetatud) pidada. See jutustus kõlab ühe Rootsi tõlke järele, mis Stokholmis, Marquard'i trükikojas aastal 1816 trükitud, sõnasõnalt järgmiselt:

„Kuningas Yngvari surmast.“

„Kuningas Oosten'i poja nimi oli Yngvar, kes selle järele Rootsimaal kuningaks sai. Ta oli vägev sõjamees ja viibis tihti väljaspool piire oma sõjalaevadel; sest ajal enne teda pidi Rootsimaal hulk sõdasid pidama, mõlemaga, nii daanlastega kui teiste Läänemere sõitjatega. Kuningas Yngvar tegi daanlastega rahu ja asus siis teele Läänemere ümbrust rüüstama.*) Ühel suvel asus ta oma sõjaväega

teele ja matkas Eestisse, riisus seal suvel ühel paigal, mida nimetati Steen; seal tulid eestimaalased suure sõjajõuga alla randa ja nad võitlesid üksteisega. Kuid maavägi oli nii arvurikas, et rootslased ei suutnud vastu panna; ning kuningas Yngvar löödi seal surnuks, aga ta vägi põgenes; seal lamab ta maetuna ühe künka sees, otse merekalda juures, see on Adal-Syssel'is. Siis matkasid rootslased pärast seda lüüasaamist jälle koju. Nõnda ütleb Thiodolfer:

See on tuttav,

Et Yngvar

Adalssyssel'i rahval

Võttis elu.

Ning relvistuna

Eesti vägi

Tungis kallale kuningale

Valge näoga.

Ning Läänemeri

Rootsimaal kuningale

Mere helinal

Laulab au.“

37. peatükis kõneldakse siis edasi:

„Kuningas Yngvari poja nimi oli Anund, kes järgmisena kuninga nime Rootsis omas. Tema ajal valitses Rootsis kosutav rahu, ja ta sai väga rikkaks liikuva vara poolest. Kuningas Anund läks oma väega Eestimaale, et oma isa surma eest kätte tasuda, maandus seal oma sõjalastega, rüüstas kaugel ümberingi ja sai palju saaki, läks sügisel pärast seda jälle koju Rootsi.“ Nõnda Ynglinga-Saga.

See kuningas Yngvar põlvneb Ynglinga-Saga järele 18. põlves Yngve Frey'st, Odin'i kaaslasest, ta vanaisaks on kuningas Adil, kes aastal 552 pärast Kristuse sündimist elanud olevat, ta pojapoeg oli kuningas Ingiald

*) „Att härja“ on Rootsi keeles ütetus, mida Konunga-Sagar'is alati kuningate ja teiste vägevate röövkäikude kohta tarvitatakse.

Illrâda, kes elas enne Bravalla lahingut, mida asetatakse 740. aastasse, ning ta järeltulija 9. põlves Harald Hårfager, kelle valitsemisaeg 863. aastasse arvatakse. Yngvar peaks seega umbes 600. aasta paiku elanud olema, M u h a m e d i ja Prantsuse Merovingide ajal, ajal, mil ajalugu isegi veel normanne ei näi tundvat. Nii siis tolajal, kui üldse neile vanaaegadele anda ajaloolist väärtust, oleksid eestlased juba vägevaks rahvaks olnud, kes isegi Rootsimaa vastu sõda pidas, ning, nagu jutustuse algusest näib, isegi Rootsimaaale kallale tungis; ka näib ses suhtes saagal teatud õigus olevat, vähemalt esinevad veel 10. aasta-



Lihula malevkonna I komp. pealik
August Kalju.

Energiline organisator ja lugupeelud seltskonnategelane. Kohapealne kaitseliidu asutaja liige.

sajal, Olof Trygváson'i ajal, kus saagal juba palju suurem ajalooline ilme, eestlased täiesti sarnasel viisil. Thiodolfer on Thiodolfer den Hvinverske, Harald Hårfager'i aegne laulik ja selle kuninga kallim sõber, kes Hven'i saarel elab, ning kelle kätte Harald ühe oma pogadest, Gudrod Liane, kasupojaks oli usaldanud. Thiodolfer tundis hästi Eestimaad ja eestlasi, sest tema ajal langes üks Harald Hårfager'i pogadest. Half den Hvite (Valge Half), ühel vikingsõidul Eestimaal ägedas lahingus just sarnasel kombel, nagu seda jutustatakse kuningas Yngvar'ist.

Mis nüüd Steen'i asupaigasse puutub, siis leiame selle nime Kõnunga-Sagar'is õige mitmes kohas, kuid seal nimetatud paigad asuvad kõik Skandinaavias, ainult ühes kohas tahaks teda väikese parandusega tekstis jällegi meie ümbruskonnas oletada. Tahan ka selle koha Ynglinga-Saga 15. peatüki järele sõnasõnalalt esile tuua:

„Svegderist“.

„Svegder võttis riigi (s. t. selle valitsemise oma kätte. Tõlk.) oma isa järele, ta andis töötuse, et otsib üles Gudheim'i ja vana Oden'i. Ta reisib kaheteistkümnemehega kaugel maailmas ringi. Jõudis Tyrkland'i ja suurele Svithio'd'i: seal leidis ta hulga oma sugulasist, ning oli sel reisel viis aastat. Selle järele matkas ta jälle Rootsimaaale, ning jäi sest ajast saadik mõneks ajaks koju. Ta oli Vanahheim'ist abikaasa, nimega Vana, saanud, selle poja nimi oli Vanamaa. Svegder asus teist korda teele Gudheim'i otsima. Aga hommikupoolel Rootsimaa küljel asub linn, mida



Hiiumaa malevk. IV komp. pealik
J. Metsalo.

Steen'iks nimetatakse; seal on üks suur kivi, nagu suur maja. Öhtul, pärast päikese loojenemist, kui Svegder joomatoast oma magamiskambri poole läks, nägi ta, et suure kivi all istus üks härjapõlvlane: aga Svegder ja ta mehed olid väga joobnud ja jooksid kivi juure; härjapõlvlane seisis ukse lävel, hüüdis Svegderi poole teda kutsudes sinna sisse astuda, kui ta Odeni leida tahab. Svegder jooksis kivisse, ning kivi suleti kohe jälle, nõnda et Svegder kunagi enam tagasi ei tulnud. Nõnda ütleb Thiodolfer den Hvinverske:

„Aga valgustkartev

Härjapõlvlaste soo

Elupaiga valvur

Pettis Svegder'it.

Kuna kivisse

Kõrgemeelne

Dulsa soost

Härjapõlvlaste järele jooksis.

Ning kivi,
See oli Odeni oma,
Tas maahaldjad elutsesid,
Avanes kuninga ees.“

Gudhem on Yngl.-S. 9. peatüki järele suur Svithiod, Odin'i ja a'side ja vanide kodumaa. See asub peatüki 1,2 järele põhjapool Musta merd; ta kõige põhjapoolsem osa on seal valitseva külma pärast asumatu, teda läbib Tanaisi jõgi, mida varemalt nimetati Tanaisi jõgi, mida varemalt nimetati Tanaisi jõgi; Hommikupool Tanaisi asub Asamaa või Asahem, aside kodumaa ja õhtupool Vanamaa või Vanahem, vanide kodumaa. Svegder oli Yngve Frey pojapoeg ja Niordi pojapoeg, mõlemad kuulusid Vani rahva hulka ja olid ühes asidega Skandinaaviasse tulnud, kus nad ühes nendega jumaliku austuse osalisteks olid.

Kui nüüd selles jutustuses „hommikupoolset Rootsimaad küljel“ asemele asetada „hommikupool Rootsimaad“, siis võiks see küll sama paik olla, mida mõeldakse 36. peatükis. Sarnase paranduse tegemiseks õigustab võib olla enim veel saaga Islandi algtekst kui käesolev Rootsi tõlge, vähemalt et ütle Cronholm*), kes sama koha Islandi keelest tõlgib, siin mitte „på östra Siden i Sverige“, vaid „på östra Siden om Sverige“. Kuna ma Islandi keelt ei tunne, ei või ma mõlema tõlke kohta otsustada, vahest oleks siiski kõige õigem: hommikupool Rootsimaad. Täheksand veel, et siin samuti kui 36. peatükis asukoht tundmatuna nimetatakse: „seal asub linn, mida nimetatakse Steen'iks“, mida ma saagades kunagi Skandinaavias asuvate asupaikade kohta tähele ei ole pannud.

Olgu sellega nüüd kuidas on, siis ei anna meile see jutustus siiski lähemaid näpunäiteid Steeni asukoha kohta, mida seega jutustuses Yngvarist endas otsima peame. Ainult niipalju õpime siit, et vähemalt Svegderi Steen ühe suure kivi järele oma nime on saanud, mida maahaldjate, härjapõlvlaste elukohaks peeti. Ynglinga-Saga 36. peat. kõneleb aga Steenist ainult, et see asub mere kaldal ja Adolssysselis. Adolssysseli asupaik ei ole, minu teades, veel lähemalt kindlaks tehtud, ning Konunga-Sagaris olen selle nime peale mainitud koha ainult veel ühel ainsal kohal leidnud, mis meile küll selle piirkonna asukoha kohta pisut selgust võiks muretseda. Nimelt öeldakse Olof Trygvåsoni Saga 97. peatükis:

„Sügisel purjetas Erik Jarl jälle Rootsimaa ja viibis seal terve talve. Kuid kevadel korraldas ta oma sõjaväe ja purjetas siis Läänemere. Ning kui ta Valdemari riiki jõudis, hakkas ta, igalpool kuhu ta sattus, rüüstama,

tapma, põletama ja maad laastama. Ta jõudis Aldegioborg'i ja piiras linna kuni ta selle vallutas: ta tappis seal palju rahvast, hävitas kogu linna ja põletas ta ära. Seepeale külvas ta vaenu kaugele Gardarikesse. Nõnda öeldakse Banda-Drapa's:

Odaheitja sõitis siis
Valdemari kaldamaad
Tulekindla mõõgaga laastama.
Vägev taplus sellest kasvis.
Aldegia murdsid sa, sõjalaste
Hirmu; meie seda teame:
Heitlus oli raske,
Kui sa jõudsid Gardarikesse.

Erik Jarl oli sellel sõjaretkel üldse viis suve, aga kui ta Gardarikest tuli, tungis ta vaenuvälle üle Adalssysseli ja Eysysseli; seal võttis ta daanlastelt neli vikinglaeva ja lõi meeskonna surnuks. Nõnda öeldakse Banda-Drapa's.

Mulle sai teatavaks, kus Erik,
Vapper merekangelane jälle odadekära
Tegi Eyaväinas, ning taplusmehi
Võitis mõõgaga.
Andeidjagav kangelane neli
Daani laeva puhastas,
(Nõnda kuulsime öelvat)
Võidurõõmus, kes taplust juhtis.
Kui laevameeskond sööstis linna poole,
Pidas tapmist gootidega
Valvas vürst,
Võitlusrõõmus, ning valitses siis.
Sõjakilbiga taplusvägi
Tormas läbi kõigi sysselite:
Seal mürdis ta rahva rahu,
Aga jumalad hoidsid Jarli.“

See Erik Jarl oli Håkon Jarli poeg, kes enne Olof Trygvåsoni Norra valitsejaks ja paganuse peatoeks oli olnud. Siin nimetatud Valdemar on Vene ajaloost tuntud Vladimir I või Suur Gardarike on teatavasti Venemaa, Aldegioborg on Laidoga, ning Eysyssel, minu teada, vastuvaidlemata öeseli saar (Saaremaa. Tõlk.). Banda-Drapa või, nagu teda 20. peatükis nimetatakse Banda-Visa, on üks Eyolfi Dådaskaldi luuletus, kellest mul rohkem midagi teada ei ole, arvatavasti Erik Jarli auks. Banda-Dropast mainitud salmides ei nimetata ei Eysysselit ega Adalssysselit, vaid ainult Eyaväina (kahtlemata väin Saaremaa ja mandri vahel) ning sysselit selle juurs: syssel tähendab aga niipalju kui maakond, piirkond. Sellest arvan järeldada võivat, et Adalssyssel ja Eysyssel piirkonnad mõlemil pool Eyaväina olid, Adalssyssel seega nüüdset rannariiki (Lääne maakonda. Tõlk.) või vähemalt selle osa tähendas. Võib olla on siin see nimi veel

*) Forn-nordiska Minnen. Lhk. 430.

V a t l a mõisa nimes alal hoidunud, sest „v“ täht Eesti nimede algul võib küll mõnikord ära langetada, nõnda nimetavad näit. Nuckõe ja Vormsi rootslased V o o s i, ülesõidukohta Nuckõe poolsaarel Vormsi saarele: O s o'ks, ning üldse jätvad Skandinaavia murrakud „v“ tähe seal, kus teda teistes Germaani keeltetüvedes leida võib, tihti ära. Nõnda on näiteks Saksa W u r m, alaksa W ö r m, skandinaavlaste juures: O r m, Saksa w ü n s c h e n: ö n s k a, Saksa W u n d e r: U n d e r j n e. Et aga A t l a muutus A d a l'iks saagade kõneviisi vastu ei käi, näeme sellest, et Inglise kuningas E t h e l r e d O l o f T r y g v ä s o n'i saagas A d a l r e d'iks, püha O l o f'i saagas isegi A d a l r ä d'iks nimetatakse.

Kõik need andmed sobivad väga hästi K i v i d e p ä ä'ga, mida meelsamini K i v i d e -

salu lahe ehitada. Seal aga kires kukk hommikut kuulutades, ning vanasarvik, valgustpelgaja nagu maahaldjadki, Skandinaavia saaga härjapõlvlaste, heitis kivid maha, põgenes, vajutas aga neile kahele kivile igaveseks ajaks oma jalajäljed, kus neid tänapäevani näha võib.

Muuseas on Kividepää ning veelgi enam 6 versta temast eemal asuv neem Puise, mis sama mõisa juure kuulub, ja Matsalu lahe suusse tungib, tähtis rannapunkt, eestlastele nii tähtsa silgupüügi peapaigaks, milleks rahvas kaugelt ümberringi, isegi Saaremaalt, kevadel siia kokku kogub. Sarnased tähtsamad asupaigad on aga looduslikult põhjendatud, võivad isegi aastatuhandeid seesugusteks jääda. Vähemalt pidid juba 16. aastasajal Kividepää ja Puise külade talupojad Ridala õpetajale kaunis suurel arvul silke



Läänemaa maleva juhatus.

Pahemalt paremale: juhatuseliikmed hrad J. Lilleoja, O. Riiberg, maleva pealik kapten Väeden, maleva sekretär R. Laane, maleva pealiku abi E. Leopas ja juhatuseliige P. Randfeld.

neem nimetaksin, sest p ä ä l olevat Eesti keeles k a n e e m e, m a a n i n a, tähendus, ja ses mõttes tulevat mitmes kohanimes ette, näit. P u l l a - p ä ä Ridala kihelkonnas (maanina Haapsalu ja Rohuküla vahel. Tõlk.). K i v i d e p ä ä juures, mis asub Muhuväina M a t s a l u lahe ääres, asub aga seesugune neem, mis minu arvates kujutab suurte raudkividega ülekülvatud maaseljandiku viimast otsa. Selle maaseljandiku teine ots muutub Ridala kiriku taga ja Sannika küla juures, kus vanasti Eesti kants R o t a l a seisnud olevat, madalamaks ja kaob viimaks sootuks. Ka nende kivide kohta elab rahva suus salapärase muinasjuttu nagu Sveggeri kivide kohtagi. Nimelt asub Ridala kiriku lähedal üsna Haapsalu väina tee ääres paarsada sammu 8. verstapostist Haapsalu poolt üks suur kivi, mille ülemisel pinnal leidub üks hobusejalg, läbimõõduga umbes 3—4 jalga, ning Mäemõisa juures, mida muidu ka Tondimäeks nimetatakse, asuvat otsejoones 5½ versta kaugusel samasugune kivi. Neil kahel kivil, nõnda jutustatakse, seisis kord vanapagan, ühe jalaga ühel ja teisega teisel kivil, ümberringi lamavaid kive taskus või põlles kandes, et K i v i d e p ä ä l t S a a s t a m a a l e tammi üle Mat-

maksuma, missugust kohustust viimasel ajal õige tunduvalt on vähendatud. Seepärast võib ka 1000 aasta eest, mil eestlane veel ei tarvitsenud sakslasele ja kirikule „regulatiivmakse“ maksta, see ümbruskond väga hästi erilisel jõukas, ning seetõttu rohkem kui teised vikingitele pealetungiks avatlev olnud olla. — Ka härra riiginõunik ja professor Kruse lausub oma N e k r o l i v o n i k a s*): „Arvatavasti leidub see kuninga-haud praegu alles K i v i d e p ä ä või K i v i d e p ä ä juures.“ Seda ütelist allesleiduva haua kohta valgustame kohe lähemalt; mis aga puutub härra riiginõunik Kruse teisesse arvamisesse, et see võimalikult ka Kalevipoja haud Peipsi kaldal Alatskivil olla võiks, siis liikkab meie jutustus ise selle arvamise ümber, kuna selles selgesti öeldud, et haud mererannas asuvat, mis kogu jutustuse järele ainult Läänemere, mitte aga Peipsi kalda kohta käia võib. Mis aga härra riiginõunik Kruse't kindlale järeldusele õigustab, mida ta käesoleva jutustuse alusel soovib konstrueerida, Eestimaa olevat tol ajal D a a n i m a a külge kuulunud, ei ole hästi arusaadav. Kui

*) Lisa B, lhk. 8.

ta seda sellest järeldada tahaks, et daanlased ja eestlased mõlemad varem Rootsimaale kallale olevat tunginud, siis võiks sama õigusega väita, et Venemaa aastal 1814 Inglismaa osaks või ümberpöörduvalt on olnud, kuna mõlemad Prantsusmaale kallale tungisid. Pigemini kinnitab see jutustus, et Eestimaa Daani külge kuulunud ei ole, sest kuningas Yngvar tegi Daanimaaga enne rahu kui Eestimaaale kallale tungis.

Tõepoolest elab Kividepää all muinasjutt, et sinna ühele Puise küla põllule, mida Kabelikopliks nimetatakse, üks muistne Rootsi kuningas maetud olevat, ning ma olen veel inimesega kõnelnud, kes seal üht kiviristi väga hästi veel mäletavad näinud olevat. Kuhu see aga nüüd jäänud, ei teadnud mulle keegi ütelda; arvatakse et mõnda kiviaeda on sattunud. Kivi aga, millesse rist oma jalaga oli asetatud, jämedalt tahatud raudkivi, ülal kõrralikult tahatud pikerguse neljanurgelise õõnsusega, asub alles, või asus vähemalt alles 4 aasta eest teiste sinna kogutud kivide hulgas ühe Puise küla talu hoovis, kus teda ise oma silmaga nägin. Üht kalmu või midagi sellesarnast ei ole ma aga mitte tähele pannud. Rist ja Kabelikopli nimi ei näi nüüd just küll paganlisele matusepaigale juhtivat, vaid kristlikule; et aga seesugune siin oleks leidunud, sellest pole minu teada mingit mälestust edasi antud ning ka vanad kirikuraamatud ei anna selle üle selgust. Vahest võiks see rist tolle matmise jäänus olla, millega Tallinna daanlased aastal 1220 Lihula all langenud rootslasi austasid. Nimelt jutustatakse meile Läti Hendrik'us aasta 1219/20 kohta järgmist:

„Selle vahel tuli Rootsi kuningas Johannes oma hertsogi ja piiskoppidega, kui tema suure väe oli kogunud, Rotalia maale ja püüdis mõned maakohad ja valitsust Eestimaaal saada. Ja tema asus enese Lihula kantsi, mis piiskop Hermann'ile, Liivimaa piiskopi vennale paavsti poolt kinnitatud oli, sest et seesama maa enne riiglastest ära oli võidetud ja usuõpetuse hakatustes juhatatud. Ja rootslased käisid ümber mööda maad, kus nad rahva seas õpetasid ja ristisid, ja kirikuid ehitasid, kuni nad daanlaste juure Tallinna tulid ja nendega kõnelesid. Ka riiglaste saatsid saadikud nende juure ja ütlesid, et need maad nende vägede läbi kristliku usu ikke alla olevat heidetud, ja manitsesid neid ka kavalate eestlaste sõnu mitte väga uskuda ja vähem nende kaitsmise peale toetuda. Kui nüüd seesama kuningas oma mehed sinna kantsi, see on Lihulasse, oli pannud, nõnda ka hertsogi Kaarl'i ja ühe piiskopi, siis pööris ta tagasi Rootsimaale. Ja et neil ühe külje peal Liivimaa oli ja teise külje peal daanlased, siis jäid nad seal keskel olles ka paganaid vähem kartma. Ja see sündis ühel päeval,

kui esimene koidupiire end näitas, tulid saarlased mere poolt suure väega, piirasid rootslased ümber, sõdisid nendega ja panid tule nende otsa. Ja rootslased läksid välja nende vastu ja sõdisid nendega, aga ei võinud niisuguse hulga vastu seista; siis langesid rootslased ja said neist tapetud ja sai ka kants ära võetud, kusjuures hertsog langes. Ja ka piiskop sai tule ja mõõgaga ära tapetud, ja on, nagu meie usume, märtrite osasaamisele siit ära läinud. Ja pärast tulid daanlased, need korjasid nende kehad üles ja matsid neid leinamisega maha. Niisama on ka riiglaste, kui nad nende tapmist kuulsid mitu päeva pärast leinanud ja õhanud. Neid tapetuid oli aga ligi viissada, kellest vähesed põgenemise läbi olid pääsnud ja daanlaste kantsi jõudnud. Kõik teised said mõõga teraga maha löödud; nende mälestus olgu õnnistuseks ja nende hinged hingaku Kristuse juures!“

Sama jutustuse leiame ka, ainult vähem üksikasjaliselt ja pisut muudetud kujul Russovi, Alnpeke, Brandis'e, Hiärne'i ja Kelch'i juures. Russov nimetab kuninga maandumispaika Rokel, esimeses trükis — Rokol, mida Gruber trükiveaks Rotal'i asemel peab. Aga ka üks Brandis'e käsikirjust kirjutab Rockel, ning üks Chronicon Episcoporum Lincopensium, missuguse Lagerbruig 15. aastasatta asetab, see-ga vanem oleks Russovi omast, nimetab paika, kus Dux (väejuht. Tõlk.) ja piiskop langesid, — Recalom. Võib olla on see Rohuküla,*) küla ja kõrts Ridala kihelkonnas, ülesõidukoht Hiisaaarele. Ning tõepoolest on see peale Haapsalu ainuke enamvähem hea ankruplats Rotalias, kui mitte Virtsu veel sellesse piirkonda ei kuuluks. Mainitud kuningas oli Johann I, Noor, ehk Johannes Pius, piiskop oli piiskop Karl von Linköping, Rootsi ajaloo kuulsu Birger Jarli vend, ning Dux (väejuht. Tõlk.) Carolus oli Karl Jarl, piiskopi isa vend. Lagerbring on küll kogu seda jutustust sellest ettevõttest kahtlustada püüdnud, kuna ükski Rootsi ega muu vana autor peale selle üksiku kroonika sellest ei maini, ning kuna piiskop ja Jarl veel aastatel 1219 ja 1220 Rootsis kahele dokumendile alla olevat kirjutanud. Sõjaretk Eestisse tuleb küll vist 1219. ja lüüasaamine 1220. aastasse asetada. Lagerbringi vastuväitele on õigusega vastatud, et Rootsi kroonikate vaikimine nende puudulikkuse juures mingi tõendus ei ole, ja et mõlemad isandad väga hästi veel enne

*) Et Eesti „küla“ muutmine „keliks“ midagi ebaharilikku ei ole, selle tõenduseks on ka Kaiküla muutmine Kaikel'iks, nüüd Kegel (Keila. Tõlk.), mõis, kirik ja pastoraat Harjumaal.

nende surma kord Rootsis võisid käia. Tõepoolest mainib aga üks vana Rootsi kroonika seda sõjaretket. Incerti scriptoris .Sueci Chronicon rerum Sueo-G.'s*) öeldakse nimelt, et 1220 aastal Karl Linköpingi piiskop ja üks Karl, keda Dux'iks hüüti, ära tapeti; see sündis apud Rotalum (Rotalias. Tõlk.). Ka teistes vanades Rootsi kroonikates mainitakse sellest, ning Ericus Olai ütleb, et nad tapeti 1220. aastal Rotalias paganate poolt.

Seega on siis ka Gruberi arvamine, et ükski Johannes Messenius'est vanem

oleks see ebaloomulik, kui nad katsunud oleksid oma maandumiskohale välja pääseda, ning siis asusid Kividepää ja Puise neil kaunis otsema tee ääres. Küll aga võis just siin, selles ümbruskonnas tugevam vastupanu uueneda, kuna saarlased seda paika kalapüügi pärast suuremal arvul külastavad, nõnda et neil siin silgupüügi ajal isegi oma küla on olemas.

* * *

*

Tõlkija märkus: Eesti vanadjutud kõnelevad, et ühe Rootsi kuninga haud olevat mere-



I Haapsalu malevonna naisosakonna juhatus.

Pahemalt paremale: pr. Üksti, prl. Sarapuu, esinaine pr. Evald, prl. Vaus, prl. Kvarnström, pr. Grönfeld.

Rootsi kirjanik sellest retkest ei kõnele, ekslik. Kuidas pidi aga Läti Hendrik seda ühe Rootsi piiskopi, kelle nimegi ta ei näi tundvat, surma-aastat nii õieti ära märkima, kui kogu see jutt luulevalda kuulub? Minu arvamise vastu, et Puise juures asuv haud nende rootslaste haud on, võiks küll väita, et need ju Lihola all langesid, ja et nende hulgas ühtki kuningat ei olnud. Selle peale vastan ma, et vägev Jarl kergersti muinasjutus kuningaks võis muutuda, ning et Puise otsejoones ainult 15 versta kaugusel Lihulast asub, ning kuski mainitud ei ole, kui kaugele Läti Hendriku ja veelgi selgemalt Russov'i poolt mainitud vastupealetung on ulatanud. Kui aga minu arvamine õige on, et rootslased Rohuküla all maandusid, siis ei

*) Aratrükitud Scriptores rerum Suec'is, I jagu.

ranna ääres Puise külas. Ka Rootsi vanadjutud räägivad sellest, nagu käesolevast kirjatööst näeme, et üks nende kuningas Läänemere rannas ära tapetud ja al Steini, s. o. Kivide juure maha maetud. Eelnimetatud ranna ääres ja külas olevat üks suur kivihunnik, Kividepää, kust ka Kividepäämõis nime saanud. Selle kivihunniku alla arvatakse kuningas maetud olevat. Nüüd on aga professor Grevingk läinud aastasaja lõpul selle kivihunniku laeknud läbi kaevata, aga ta ei ole kõige vähematki märki inimese kontidest ega matuseasemest leidnud, muud kui aga kive ja merest väljaetatud liiva. Seepärast arvas ta, et selle kivihunniku meri sinna välja on uhtunud.

Nõnda siis jääb vanajutt esialgul muinasjutuks, kuid huvi äratav ta siiski ja avatleb ehk veel mõnegi põhjalikumale uurimisele, mis võib olla — annab tagajärgi!

Mida kõneleb Balthasar Russov'i „Liivimaa kroonika“ Koluvere minevikust.

V. Neggo.

Esimese märkuse Koluvere kohta leiame Russovi kroonikas Konrad von Jocke ajast, kes 1307.—1327. oli Saksa ordumeistriks. Seal kõneldakse, et see ordumeister Saaremaa piiskopiga sõda pidas ja Saaremaa piiskopkonna alla kuuluvad Haapsalu, Koluvere ja Lihula kindlad majad ja kogu Läänemaa oma võimu alla kis-

ühelt poolt raskete maksudega surus ja üleliia mõisat õrjama sundis, teiselt poolt aga neile mingit kaitset ei suutnud anda Moskva tsaari Joann Hirmsa riisuva ja laastava sõjaväe vastu. „Seepärast,“ jutustab Russov, „ei taha nad enam aadlialused olla ega ühtki mõisategu teha, vaid tahavad sel-



Läänemaa maleva I Haapsalu malevkonna naisosakonna liikmed käsitööl.

kus. Tüli meistri ja piiskopi vahel lepitati ja lõpetati tolelaegne Riia peapiiskop Isaruus, kuid kuidas, sellest ei leia meie Russovi kroonikas ühtki sõna.

Teine sama lühike märkus kuulub omal ajal kuulsale ordumeistri Volter von Plettenbergi aega ja kõneleb sellest, kuidas aastal 1532 tolelaegne Riia peapiiskop markkrahv Wilhelm von Brandenburg Läänemaa piiskopi Reinolt Buxhövdeniga vastollu sattus, seepärast, et ta Lääne aadlit oma piiskopi vastu üles kihutas. Selle tagajärjel tekkinud sõjas võttis Riia peapiiskop Läänemaa piiskopilt sisesõjas kogu Läänemaa ära ühes Koluvere, Lihula ja Haapsalu kantsidega, pidi need aga piiskop Reinoltile ordumeistri Volteri „tõsise manitsuse“ peale jälle tagasi andma.

Talupoegade mäss aastal 1560. Koluvere piiramine.

1560. a. sügisel hakkasid Harju- ja Läänemaa talupojad mässama, seepärast, et aadel neid

lest üsna priid ja lahti olla, või tahavad aadli hoopis ära hävitada ja otsa peale teha.“ Rahulolematute eestlaste liikumine kasvab ikka suuremaks ja võidab alatasa rohkem maad. Mõis mõisa järele langes nende kätte. Paljud aadlist surmatakse; nende hulgast nimetab Russov Jakob Uxeli (Lummatist), Otto Uxeli (Kirketast), Jürgen Rissbitteri ja Diderik Liwe't. Saanud eestlased juba pea igalpool võimu enda kätte haaranud, läkitasid nad oma saadikud Tallinna, et linnale oma sõprust pakuda ja rahulepingut teha. Saadikud kannavad oma nõudmised ja tingimused linna raadile ette, kuid see ei lepi nendega kokku, kuna eestlased kõik aadli jaoks nõutavad soodustused tagasi lükkavad. Tallinna raat püüab kõike oma mõju maksma panna, et Eesti talupoegi sundida oma ettevõttest loobuma. Kuid ka talupojad on leppimatud. Nad on liig palju ja kaua aadli ülbuse all kannatanud, nad ei tagane küüneväärtki oma kord võetud seisukohast — aadel ei tohi nende üle valitseda, nad tahavad olla vabad mehed!

Nõnda lõpebki kogu läbirääkimine Tallinna raadiga tagajärjetult. Vahepeal oli aadel Koluvere tugevate müüride taha varjule pugenud. Talupojad ilmuvad suure hulgaga kindluse ette ja hakkavad seda piirama, et viimaseid vihatud võõrast soost isandaid hävitada, maalt välja pühkida. Seisukord Koluvere lossis muutus piiratuile juba õige kriitiliseks, kui viimaks Kristoffer Mõnnikhusen ühe salgaga neile appi ruttas ja ootamatult eestlaste kallale tungis. Ägedas heitluses langeb hulk eestlasi, paljud langevad ka vangi ja nende kallal kustutatakse oma keeva viha. Nad hukatakse piinarikkalt osalt Tallinna, osalt Koluvere lossi all. Jälle kord oli eestlaste ettevõtte äpardunud, veel ei pidanud „kuldne vabadusepäike“ eestlastele loitma hakkama, aas-

a., langes ka Haapsalu rootslaste kätte. Põhja-Eestis oli ainult Koluvere kants veel võitmata ja püsis endiselt Daani kuninga venna hertsog Magnuse sakslaste käes, kes poolakaid endale appi olid kutsunud.

Nüüd tõttasid rootslased oma väeülemale Ake Bentsoni juhatusel kuue suurtükiga Koluvere alla ja hakkasid seda piirama. Kaheksa päeva kestis äge laskmine, kuid rootslastel ei läinud korda lossist jagu saada. Seal ilmusid äkki Poola abiväed Preisi hertsogi markkrahvi Albrechti ülemjuhatusel Koluvere alla ja tungisid piirajaile kallale. Need olid sunnitud taganema ja oma suurtükke maha jätma. Russovi kroonika pilkavast kõneviisist näib, kui ei oleks tollaegne Rootsi väejuht Ake Bentson mitte just



Läänemaa maleva Emaste kompanii.

* Hiiumaa malevkonna pealik hr. Johanson. ** Naisosakonna juhataja prl. M. Brever.

tasajad pidid veel vajuma igavikumerre, enne kui kätte jõudis aeg...

Koluvere piiramine rootslaste poolt 1563. a.

1562. aastal näeme Läänemere rannikul õige kirjut pilti: Endine „Vana-Liivimaa“, mille all mõisteti Eesti-, Liivi- ja Kuramaad, oli kuude ossa lagunenud: 1) Eestimaa ilma Läänemaata Rootsi ülemvalitsuse all; 2) Tartu piiskopkond, Narva ja osa Virumaast kuulus venelastele; 3) poolakad olid peremeesteks Väinajõesst lõunapool asuvas Liivimaa osas; 4) Poola laenuhertsogiriik Kuramaa; 5) daanlased asusid Saaremaal, mis ühes Läänemaa ja Pilteniga hertsog Magnusele kuulus; 6) Riia linn, mis 1582. aastani oma iseseisvust suutis alal hoida.

Eriti tugevaks hakkas tolalajal muutuma Rootsi mõju. Suur osa Eestist oli juba Rootsi kuninga Erik XIV, Gustav Wasa kuumaverelise poja, poolt vallutatud, ning pärast kümnepäevalist piiramist, 28. juulist kuni 7. augustini 1563.

kõige osavam ja vapram mees olnud, sest ta lõpetab selle episoodi kirjelduse sõnadega: „Nõnda päästeti Koluvere omad välja ja jäid rootslased oma suurtükkidest ilma. Aga ei oleks suurt häda olnud, kui nad (rootslased. V. N.) oleksid kindlat seisu pidanud, sest Rootsi sõjajälem Ake Bentson oma rootslastega oli sel ajal küll niisama tugev kui Kura hertsog oma Poola salgaga. Ka oli rootslastel suurtükkidest suur abi, mida poolakatel mitte ei olnud.“

Kuid sellega ei lõpe Koluvere saatus, vaid juba järgmisel, 1564. aastal ilmub Rootsi vägi uue sõjajälema Kankase rüütli Henrik Claussen'i juhatusel uuesti Koluvere alla ja vallutab selle pärast kauast piiramist „ilma suurtükkideta“, nagu lausub kroonik.

Rootslaste võit venelaste üle Koluveres, aast. 1573.

Aastal 1572, kui hertsog Magnus venelastega oli liitunud, asus Moskva tsaar Joann Hirmus uuesti suure sõjaväega teele Lääne-

mere maile, et neid ära võita. Pärast Paide vallutamist jagas ta oma väe kolme ossa. Ühe salgaga liikus ta tagasi Venemaale ja jäi Novgorodis peatuma. Teise saatis ta Karksi lossi piirama ja kolmanda Läänemaale, Haapsalu, Koluvere ja Lihula ümbrust rüüstama ja losse piirama. Kuid rootslased kaitsesid vaprast nende hoole antud kindlaid paiku ja venelased ei suutnud midagi ära teha.

Venelaste rüüstamisest ja tapmisest Läänes kuulda saades, otsustas rootslaste tolleagegne ülem, väepealik Klaus Akesen, läänlastele appi rutata. Koluvere lähedale jõudes sattus ta venelastega kokku. Eelvägi, mis koosnes peasjalikult Eesti ja Liivi aadlist, tungis pealiku käsul venelastele kallale; venelaste ridadest läbi jõudes põgenes eelvägi aga häbistaval viisil ära-

mis Tallinna toimetati. Russov kõneleb sellest haruldasest saagist õige kujukalt, et „siis olid hobused Tallinnas koguni odavad ja soobli- ja kärbinahka kasukad ja Vene rahad ja ehted ei olnud Tallinnas mitte haruldased.“ Äraandlikest sakslasist kõneleb kroonik õige pilkavalt ja ütleb muu seas: „Tema (moskvalane, V. N.) ei ole oma eluajal veel 3000 sakslast väega ära võitnud, seal kus nad temale vastu hakanud; kui aga sakslased tahavad joosta ja ilma hädata ära põgeneda, siis on tal hea taga ajada.“

Mõisamehed asuvad sügisel 1573. a. Koluveresse.

Kes on mõisamehed? Mõisamehed ol'd juhtumisotsijad ja röövlid, kes rahutuid aegu



Hiiumaa kaitseliidu naisosakonna Emmaste jaoskond.

Istuvad paremalt pahemale poole: kirjatöimetaja M. Rosenbeck, juhataja abi L. Piik, juhataja M. Brever, eestseisuse liige J. Kaljo, laekahoidja A. Onno.

andlikult minema, Tallinna, Pärnu, Vigalasse ja Koluveresse, kuhu aga keegi sai, seeläbi rootslaste ennegi juba väikesearvulist väeosa veelgi nõrgendades ja igalpool sõnumit laiali laotades, et rootslased venelaste poolt täiesti on löödud. Igalpool tõusis halisemine ja kaebamine, kodanikud olid päris meeletud hirmu pärast. Kuid tõeliselt kujunes asi hoopis teisiti. Klaus Akesen nimelt ei lasknud end seeläbi sugugi hirmutada, et Balti aadlimehed ta äraandlikult suure ja vägeva vaenlase kätte maha olid jätnud, vaid tungis südilt ja ägedalt oma Rootsi väeosa, kelle koosseisus ka soomlased ja eestlased ei puudunud, rohkearvulisele Vene sõjaväele kallale. Ja vaprus võitis. Klaus Akesen, kellele pärast eelväe põgenemist järele jäi vaid 700 meest, 600 ratsanikku ja 100 jalameest, peksis 16.000-lise venelaste sõjaväe laiali, tappes koha-peal üle 7.000 mehe, ja ajas neile kahe penikoorma kauguseni järele. Nõnda lõppes 23. jaanuaril 1573. a. Koluvere all löödud lahing täiel määral rootslaste kasuks ja andis neile hiigla saagi, — 1000 hobust ja 1000 reetäit igasugu muud saaki, väeosade lippe ja väljasuurtükke,

kasutades salkadesse kogudes maal ringi uitasid, tapsid, põletasid, rüüstasid ja kõik kõigilt võtsid, kuitagi nad said. Nad koosnesid noortest, varata Saksa aadlimeestest, minema kihutatud orduametnikest ja sulastest, kes noil alatiste sõdade aegul igauhega koos igauhe vastu võitlesid, kes neile aga suuremat tasu jõudis maksa. Üks osa neist oli ka rootslaste teenistuses ja võitles ühes nendega venelaste vastu.

8. oktoobril 1573. a. kauples Rootsi väepealik Klaus Akesen nende Rootsi teenistuses seisvate mõisameesetga, et nad veel ühest sõjaretkest venelaste vastu osa võtaksid. Kuid mõisamehed, kellele Klaus Akesen endist tasu rahapuudusel täiel määral ära ei suutnud tasuda, läksid päris marru ja ei tahtnud millegagi leppida. Viimaks leppisid nad ometi sarnase tingimisega, et nad esialgul Tallinnas alalhoitavate kuninglikkude ehteasjadega, millede väärtus takseeriti 26.000 taalri peale, rahulduvad ja nende abil end eelolevaks sõjaretkeks varustavad, kuna puuduva kui ka eeloleval sõjaretkel teenitava summa kindlustuseks Haapsalu, Koluvere ja Lihula kantsid ühes kõigi nende külge kuuluvate maa-

dega neile kuni järgmise aasta jaanipäevani pandiks antakse. Juhtumisel, kui selleks tähtajaks kogu neile lubatud tasusumma neile välja ei makseta, jääb neil õigus nimetatud kindlaid paiku ühes maaaladega ära müüa, kellele nad ise soovivad, välja arvatud Moskva tsaar ja hertsog Magnus. Nõnda sattus siis Koluvere kants ühes tema külge kuuluvate maa-aladega 8. oktoobril 1573. a. äärmiselt halva kuulsusega mõisameeste meelevalle alla.

Mõisamehed Koluveres.

Koluvere ümbruskonna talupoegadel hakkasid mõisameeste sinna ilmunisega kurvad päevad, sest need ei kohkunud ühegi ülbe teo eest tagasi, vaid talitasid seal nii kui metsikud röövlid kunagi.



I Haapsalu malevk. juhatus.

Pahemalt paremale: h-rad Th. Laan, E. Evald, malevkonna pealik leitnant Leikmann, pealiku abi P. Randfeld ja A. Üksti.

1574. a. juulikuu teisel poolel tungisid mõisamehed röövihimust aetuna oma reduleerist, Koluverest, Haapsalust ja Lihulast välja ja „riisusid Viljandi ja Põltsamaa ümbruskondseil mail, põletasid külasid ja tapsid palju vaeseid talupoegi“, nagu ütleb Russov, „ja läksid suure saagiga jälle oma reduleeri“.

Kui sama kuu lõpus, „kui mõisamehed oma reduleeris selle rööviga, mis nad Viljandi ja Põltsamaa mailt kaasa tõid, rõõmu ja lusti pidasid, tulid venelased ja tatarlased, mõnituhat meest, üsna ruttu ja ootamata neile peale, löid neid palju maha“ ja võtsid neilt suurema saagi, kui nad ise olid saanud. Nüüd langes mõisameeste süda saapasäärde ja nad hakkasid, maksku mis makساب, venelastega vaherahu sobitama. Ühtlasi arvasid nad nende rahuettepaneku vastuvõtmise suhtes sellega venelaste peale mõju avaldada võivat, kui nad kõike oma jõudu koondades suurel hulgal oma reduleerist jälle välja tungivad. Seks otstarbeks kogusid nad siis kõik oma mehed kokku ja asusid Kuimetsa juures laagerisse. Seal kirjutati vaherahu ettepanek valmis ja saadeti Paides asuvale Vene vojevoodale kätte. Kuid see ei mõelnudki nendega läbirääkimistesse astuda, vaid saatis nende kirja „pilgates ja irvitades“ tagasi. „Kui mõisamehed,“ jätkab Russov oma kirjeldust, „Kuimetsa

leeris Paide vojevooda vastuse ja otsuse kuulda said, läksid nad jälle röövi peale, ja kui nad Kuimetsa ümbruse kõik olid ära rüüstanud ja lagedaks söönud, siis läksid nad Uuemõisa, asusid sinna leeri ja pidasid rüüstamist ja laastamist mitte palju paremini kui venelased ja tatarlased, kes sest paigast sagedasti on üle käinud, siiski neid vaeseid inimesi nii üsna paljaks ja tühjaks polnud teinud, kui seda Saksa mõisamehed selle ühe käiguga tegid. Seega siis ei saanud nad tähendatud röövimisega muud midagi korda, kui et Paide venelastele Tallinna maad ära ja kätte andsid. Aga vaeste viletsate inimeste ohkamine ja kisendamine tasumise (kättemaksu, V. N.) järele ei kannud ka mitte vähe vilja nende vastu. Sest oma reduleeris Haapsalus, Koluveres ja

Lihulas kisklesid nad vastastikku igapäev nagu koerad ja tapsid üksteist, ja ka venelased löid palju neist maha ja võtsid vangi, rääkimata teistest hädadest ja nuhtlustest, mis nende peale käisid.“

Mõisamehed müüvad Koluvere jaanuaris 1575. a. Daanimaale.

Sügisel 1574. a. läksid mõisamehed isekeskis lahku ja suurem hulk taganes rootslaste juurest ära, kuna neile ei jõutud kogu nõuetavat tasu välja maksa. Ainult mõned üksikud rittmeister Hans Wahtmeisteriga eesotsas jäid rootslastele trunkus ja võtsid neile pakutud tasuosa vastu.

Äralangenud mõisamehed hakkasid nüüd oma pantidele, Haapsalu, Koluvere ja Lihula kantsidele, ostjat otsima. Muu hulgas pakkusid nad neid ka, igasuguseid rootslastega sõlmitud lepinguid mitte millekski pidades, hertsog Magnusele, ning oleksidki vist oma pandid sellele Joann Hirmsa väimehele ja liitlasele maha müünud, kui mitte 1575. a. jaanuaris Daani komissar, Kuresaare asevalitseja, Klaus von Ungern, neile parema pakkumise poleks teinud ja nimetatud kantsid ühes kogu Läänemaaga Daanile poleks ostnud. Tasu neile sedapuhku

küll veel välja ei makstud, kuid seda lubati kindlasti jaanipäevaks teha.

Venelased ja tatarlased rüüstavad Koluveret, 1575. a.

Sama aasta kevadel võtsid venelased ette suure rüüstamiskäigu läände ja saartele, millest ainult Kuresaare puutumata jäi. Muu hulgas laastati ka Koluvere ümbruskonda „haledal kombel“.

Mõisameestele makstakse jaanipäeval 1575. a. Koluvere eest „tasu“.

Kui jaanipäev kätte hakkas jõudma, kutsus Klaus von Ungern mõisamehed Haapsalust, Koluverest ja Lihulast kõik Kuresaare oma palka saama. Alguses ei tahtnud mõisamehed sinna minna, sest nad oleksid oma tasu meelsamini oma reduleeris vastu võtnud. Viimaks aga reisisid nad siiski kõik sinna. Sa-

kes truult Rootsi kuninga poole jäid... oma reduleerist ja Haapsalu, Koluvere ja Lihula pandiks antud kantsidest ära lahutasid ja ka need nimetatud kindlad majad ja terve Läänemaa Rootsi kuninga, oma isanda, alt ära kauplesid ainult edasilükatud maksupäeva pärast, mis pealegi neile äärmiseks sissekukkumiseks kujunes. Aga kuigi mõisameestele kõik arvesse oli pandud, mida nad talupoegadelt olid röövinnud, ei olnud sellest talupoegadelt endil mingit kasu, sest kõik Daani asevalitseja poolt talupoegadelt saadud moona arvel tagasihoitud palk, ei antud neile edasi, vaid voolas Daani kuninglikku kassasse.

Koluvere langeb 1576. a. venelaste kätte.

1576. a. jaanuarikuu lõpul tungis üks 6000-meheline venelaste salk Läänemaale. Kõik mõisameeste käes olevad kindlad paigad, nende hul-



Lääne maleva parimate laskurite grupp ja kohtunikud peale maleva laskevõistlusi 18.VI.26.

Seisavad (paremalt pahemale) maleva pealik kapten Väeden, maleva pealiku abi E. Leopas, major Saal, major Baumann, maleva instrukt. k. t. J. Linnas ja hra K. Veidenbaum.

Esimeses reas paremalt esimene I Haapsalu malevk. k.-l. Julius Rull, kes maleva laskevõistlustel I auhinna ja üleriiklistel k.-l. laskevõistlustel üksiklaskurina VIII koha omandas.

mal ajal kirjutab Klaus von Ungern ka Tallinna kodanikele ja mujale, et kui kellelgi on saada mõisameestelt mingit endist võlga, siis ilmugu need maksuajaks Kuresaare, mis ka sündis. „Ja kui mõisamehed,“ jutustab kroonik edasi, „kõik Kuresaare pärale jõudsid ja lootsid palju raha saada, oli neile üsna ilma arvamata ja ootamata kõik arvesse pandud, mis nad oma reduleeris talupoegade käest oma ja loomatoidust olid saanud ehk ka vägisi olid võtnud, peale selle veel, mis tallinlastel neilt nõuda oli, mis kõik, nii pikalt kui asi oma ja loomatoidu kohta käib, neile Rootsi kuninga talupoegade poolt igalajal prii oli olnud. Seal pandi mõnelegi, kes mitusada taalrit lootis saada, niisugune arve ette, et ta oma täie palgaga väevalt võis läbi saada, ja paljud, kes mitme hobusega Rootsi kuningat olid teeninud, pidid nüüd viimaks jala käima. Seal oleksid nad tahtnud, et nad parem Rootsi kuninga juure oleksid jäänud... Aga nüüd oli see hilja. Neile maksti nüüd kätte mitte ainult nende röövimine, mida nad... olid toimetanud, vaid nad pidid ka paha nime kandma, et nad need mõisamehed,

gas ka Koluvere, avati kohe nende ilmumisel vastupanuta ja anti venelastele püssipaiguta üle. Milline vaim tol ajal nende äraandlikeude mõisameeste hulgas valitses, sellest annab üks Russovi poolt kirja pandud episood õige kujuka pildi. „Aga kui venelased,“ jutustab ta, „... kindlustatud majasse tulid, siis olid mõned... junkrud veel nii heas tujus, et ühel neist kaks aadlist neitsit süles istusid ja tema nendega nalja tegi. Sellest hoolimata meelet ei jõudnud venelased küllalt imestada ja ütlesid Hinrik Bousmannile, hertsog Magnuse kojajunkrule, kes seda ise pealt nägi: „Hinrik, mis imelikud mehed teie, sakslased, küll olete! Kui meie, venelased, niisuguse kindla maja kergesti oleksime käest ära annud, meie ei julgeks silmi üles tõsta ühegi ausa inimese ees ja meie suurvürst ei teaks, mis surmaga meid karistada. Aga... sakslased julgevad mitte ainult silmi tõsta, vaid võivad veel neitsitega naljatada, just nagu oleksid nad seda hästi teinud“. Selle peale ei võinud Hinrik Bousman midagi vastata, sest et ta seda ise oma silmaga oli näinud.“

Pärast kindlate paikade venelastele kättemängimist ei julenud Läänemaa aadlimehed end ei Saaremaal ega Tallinnas enam näidata, sest seal sülitati tuld ja tõrva nende äraandlikkuse pärast, ning seepärast jäid mitmed venelaste juure Läänemaale, kuna suur hulk neist Moskva tsaari juure läks ja selle teenistusse astus ja võitlusest oma kodumaa vastu osa hakkas võtma.

Tallinlaste rüüstamiskäigud Koluvere ümbruskonda, a. 1577.

1577. a. algul piirasid venelased asjatult Tallinnat ja pidid viimaks tühjade kätega sealt lahkuma. Pärast piiramise lõpetamist, aprillis, anti Tallinnas kõigile sõjameestele, mõisameestele ja kodanikele vaba voli venelastele alluvaid maid laastada. „Siis läksid ka kõik kerjused tänavalt,“ jutustab kroonik, „jalutumad ja vigased, kes käia ei võinud ja kel jalgu ei olnud ja keda hobuse selga ja seljast maha pidi tõstma, teistega ühes välja, ja rüüstasid ja laastasid Lääne- ja Järva- ja Virumaad ja tervet Tartu stifti, sõnaga — kõiki Eesti maid vahelpidamata ja ajasid ilmatud hulgad loomi Tallinna, mitmed tuhanded, ja igasugu liikuvat vara, ja müüsid vähese raha eest, ja aeti seda suve jooksul Tallinna nii palju, et keegi enam osta ei tahtnud ega võinud.“

Mõned hulgad neist riisujaist ilmusid ka Koluveresse „loomi ja ruunasid näppama“. Kantsi all seisvad alevikud põletati maha ja inimesed rööviti puupaljaks. Ka talupojad oma sulaste ja poegadeaga, kellelt kõik loomad ja vili

ära oli röövitud ja hooned rüüstatud, ei teadnud siis muud paremat nõu, kui rüüstajatega seltsida ja ühes nendega teisi talupoegi, kellel veel midagi kätte oli jäänud, röövima ja rüüstama hakata. „Siis oli niisugune röövimine, viletsus ja hädakaebamine ja ohkamine tervel Eestimaaal, et võimata on seda kirjeldada,“ hüüab kroonik kaeblikult seda ajajärku iseloomustades.

Rootslased vallutavad Koluvere, 1581. a.

1581. aastal saadeti Rootsist suur sõjavägi Eestisse siin asuvatele Rootsi väeosadele appi. Kuid veel enne selle suure väe päralejõudmist algas Rootsi feldmarssal Karl Hinrichsen oma väikesearvulise meeskonnaga energilist pealetungi venelastele. 1581. aasta juulikuus ilmus ta Koluvere alla ja võttis selle kõvasti kindlustatud paiga õige väheste meeste ja suurte kide abil ära. Selle kindla lossi võtmine näis kõigile võimatu, ning kui rootslased sellega siiski õige lühikese aja jooksul hakkama said, siis oli see nähtavasti seesugune vägitöö, et Koluveret kaitsev Vene vojevooda enam Venemaale tagasi ei julenud minna, vaid ühes perekonnaga rootslaste juure elama jäi. Samuti mõjus see teade nii rusuvalt Vigala kantsi kaitsvate venelaste peale, et nad Vigala kantsi põlema pistsid ja kiiresti ära põgenesid.

Sellega lõpevad Russovi Liivimaa kroonika teated Koluvere mineviku kohta.

Kaitseliidupäeva pidustustele

tulles Soome ja Poola kaitseliitude esitajad töid kaasa meie kaitseliidule kauneid kingitusi. Soome kaitseliidu ülema oberst Malmergi poolt oli saadetud Soome suurima maalikunstniku Akseli Gallen-Kallela bareljeefkuju. Poola delegatsioon tõi kaasa marssal J. Pilsudski

õlivärvis portree, mille all hõbeplaadil eestikeelne allkiri:

Eesti vabariigi kaitseliidule Sõduri venastuse märgiks

Strelcy Liidu Ülemjuhatus

Liidu komendant:

Kieržkovsky.

Varssavis, 19. juunil 1926.

Kaitseliidupäeva sportlikkudest võistlustest.

Möödunud kaitseliidupäeva pidustustes esinesid kahtlemata sportlikud võistlused kandvaima osana. Sportlikud võistlused olid teataval määral selleks reaalseks põhjuseks, mis tõuke andis välismalevate Tallinna sõiduks ja mis seega ka kaitseliidupäevaks ülemaalise elevuse löi. Nad olid põhjuseks, et juba nädalate kaupa enne kaitseliidupäeva selleks päevaks hakkas käima igalpool intensiivne ettevalmistus: oldi ametis eel-

võistluste korraldamisega malevates, valiti välja parimaid, kes pidid kaitsma maleva värve, kes pidid aitama saavutada võidupärgi. Pärastised tulemused pidid siis ka näitama, et seal, kus seda tööd tehti hoolega ja põhjalikult, ei jäänud ka võidud tulemata.

Sportlikust küljest üllatas kaitseliidupäev meid kõigepealt juba oma rohke osavõtjatearvuga. 188 kergejõustiklast, kuus jalgpallimeeskonn-

da, umbes 180 laskurit ja umbes 400 võimlejat oli end võistlusteks üles annud.

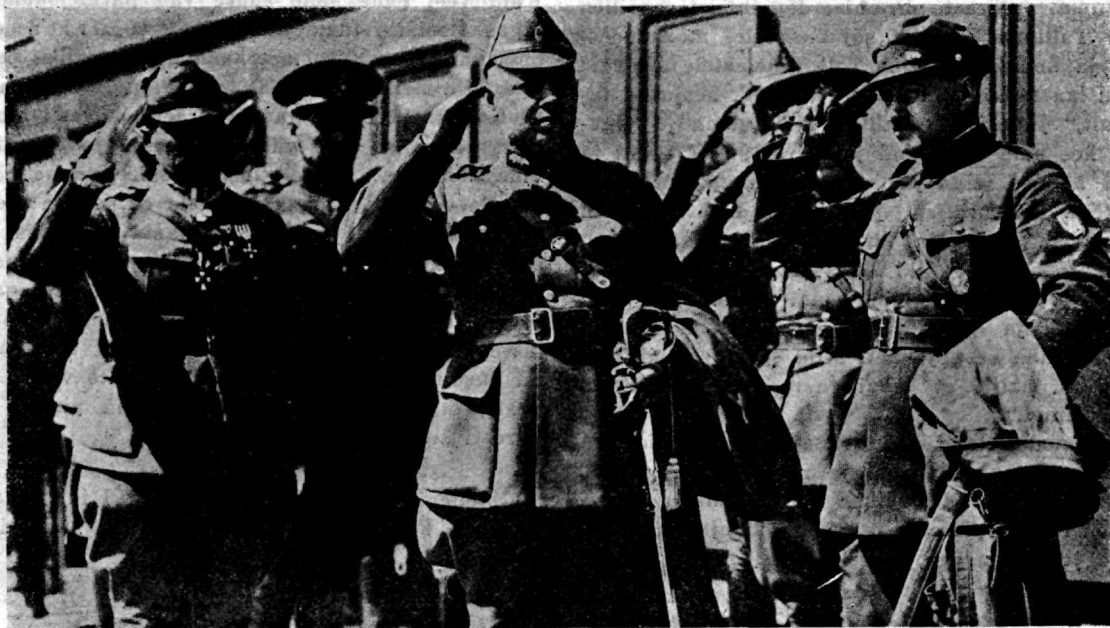
Need arvud räägivad selget keelt ja annavad kindlaid näpunäiteid selle kohta, missuguses suunas tuleb rajada kaitseliidu tegevust tulevikus. Mäng ja võistlus huvitavad ja kisivad kaasa ja seepärast peavad need kaks tegurit jääma põhjapanevaks kaitseliidu sõjalises ettevalmistustöös ka tulevikus.

Kõik sõjalised õppused seatagu võistluslikule alusele, istutatagu neisse sama elavus ja vaim, mis valitseb spordiväljadel, — siis õpime mängi-

seväge; sellest andsid kujuka näite inglased maailmasõjas.

Igatahes näitasid viimased võistlused selgesti, mida vaja teha selleks, et juhtida edukalt kaitseliidu sõjalist ettevalmistust. Neid selgeid näpunäiteid tuleb pidada silmas kõigil, kellel tegemist kaitseliidu väljaõppeküsimusega!

Vaadeldes kaitseliidupäeva võistlustest osavõtnute isiklikku koosseisu näeme, et siin tuntud tähtede kõrval figureerivad nii vanad veteraanid kui ka tõusvad tähed. Esile ilmuvad ainult mõned üksikud uued nimed, keda varemalt sport-



Läti aizsargu ja Poola streley'de esitajad saabunud. Vasakult paremale: k.-l. ülem kol. Roska, Läti k.-l. deleg. juht, Võnnu k.-l. rüg. ülem Anschmidt ja kapten Kobylinski — Poola delegatsiooni juht.

des ja kerge vaevaga seda, mis muidu näib nii vähehuvitavana ja tüütavana.

Nende põhimõtete vastu ei olda ka meie kaitseväes viimasel ajal enam nii ketserlik, nagu alles hiljuti näis olevat. Jälgides meie sõjakirjandust näeme, et seal nüüd ka juba laiemates ringkondades leiavad tunnustust õppeviisid, mis rajatud enam elulisele, praktilisele alusele, kuna vananenud, Venest ja venevaimulistest importeeritud, iganenud õppemeetodid peidetakse kolikambris.

Kaitseliit seda enam veel ei tohi kalduda vi-gadesse, mis tehtud varemalt, ja peab püüdma haarata kinni kõigest heast ja uuest, mis aitab kaasa selleks, et luua tugevat ja hästi väljaõpetatud kaitsejõudu.

Kuidas saaksimegi teisiti meie kaitseliidule anda sõjalise ettevalmistuse kui mitte spordi, võistluste ja mängude abil! Sportlikult arenenud rahvas on alati võimas kiiresti looma head kait-

likus ilmas tunti vähe või ei tuntud üldse. Viimased esinevad enamasti B klassis. Kergejõustiku võistluste korraldamist B klassis tuleb igapidi õigeks kiita. See aitas kaasa selleks, et noored ja algajad võistlustest osa said võtta. Tuleb tõsiselt kaalumisele võtta, kas tulevikus võistlusalade arvu B klassis mitte suurendada. See igatahes, aitaks palju kaasa spordi levitamisele kaitseliidu laialistes ridades ja võimaldaks nii mõnelegi „tulevikumehele“ oma võimeid juba varakult võistlusaladel proovima hakata.

Võistlusaladest olid esitatud kaitseliidupäeva võistlustel laskmine, kergejõustik, orienteerumiskjooks ja jalgpall, kuna võimlejad peale selle esinesid vabaharjutustega.

Laskmises olid esitatud kõik malevad maksimaalse osavõtjatearvuga, mis neile lubatud. Siin oli raske teha oletusi selle kohta, kellel on väljavaateid võidu peale. Eelvõistlused näitasid, et pea kõik malevad sellel alal on ühetugevad. Ai-

nult Tallinna malev oli eelvõistluste tulemustega teistest natuke ees ja pani seda oma paremust ka maksma võistlustel, olgugi, et teised malevad tema võidu kohta esitasid hulga proteste, mis aga kohtunikkude kolleegiumi poolt lükkati tagasi. Üks asi on aga kindel, et Tallinnal tuleb näidata üles palju ja väga palju püsivat harjutamist, kui tema tahab jätta ka tuleval aastal grupilaskmise rändava auhinna Tallinnale. Maamalevad, kes nüüd juba võistluslukurraga rohkem tuttavad, ja end sel alal enam kodustena tunnevad olevat, esinevad sellel alal tulevikus Tallinnale tugevate konkurentidena.

mitte välja pannes kõiki neid jõude, mis temal võimalik oleks olnud välja panna. Tallinna maleva õigeaegse ettevalmistuse ja hoolsa korralduse juures ei oleks tohtinud Tartu malev vähemalt mitte nii suure ülekaaluga võitjaks tulla. Igatahes näib Tallinna maleval vähe väljavaateid selleks olevat, et tuleval aastal kergejõustiku eriauhinda Tartult ära kiskuda.

Tõesti hea tahtmise juures ei tohiks see aga ka võimatu olla.

Määratu suur ärevus valitses enne võistlusi malevates, eriti välismalevates, orienteerumisejooksu kohta.



Eesti, Läti, Soome ja Poola kaitseliidu esitajad Balti vaksali ees pärast Läti ja Poola esitajate saabumist.

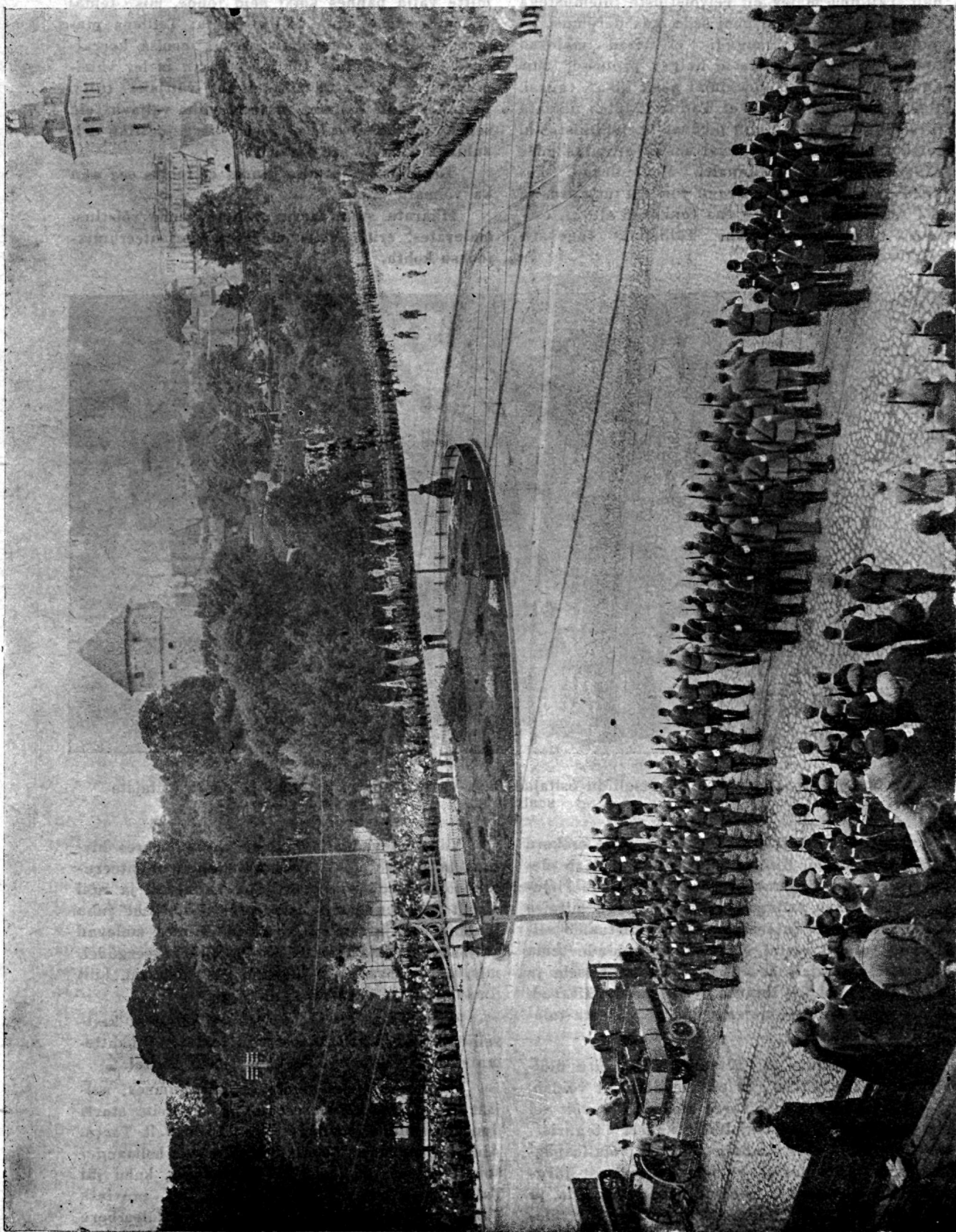
Rändav auhind üksiklaskmises läks seekord Järva malevasse. Kus ta tuleval aastal saab olema — see on küsimus. Käesolevate ridade kirjutajal on olemas andmeid, et juba praegu mitmes kohas on käimas intensiivne ettevalmistustöö selleks, et tuleval aastal väärtuslikke auhindu tema praeguselt omajalt ära võita. Tänavu teisele ja kolmandale kohale tulnute resultaadid näitavad, et see võimalik peaks olema, kui võitja oma tulemusi ei paranda.

Kergejõustikus oli Tartu maleva võitu üldiselt ette näha. Et ta aga nii ülekaalukalt võidab, seda oli raske eeldada. Tartu ülekaalukas võit sel alal on tingitud peaaugalt kahest tegurist: esiteks sellest, et Klumberg esimesel võistluspäeval oma jala vigastas ja temal seepärast järgmisel päeval võimalik ei olnud kaasa võistelda, ja teiseks sellest, et Tallinna malev kas liig üleoleva tundega või liig ükskõikselt võistlusele läks,

Välismalevad olid millegi pärast suures hirmus selle kohta, et Tallinna mehed orienteerumisejooksu rada varemalt juba tunnevad ja neil ainult vaja on starti ilmuda, et sealt kohe juba kindlate võitjatena välja joosta. Mõned malevad väljendasid oma kartusi isegi ajaleheveergudel, mis, nagu pärastised kogemused näitasid, küll ilmaegsed ja varajased olid.

Kaasakiskuvam ja huvitavam kõikidest kaitseliidupäeva sportlikkudest võistlustest oli kahtlemata orienteerumisejooks, mis peeti Pirital.

Kahetseda tuleb ainult, et kakskümnest neljast ülesantud võistlusest ainult viiesteist starti ilmus. Domineeris siingi jälle üleolevalt Tartu. Ainult Võru malev jõudis end siin veel kolmandal kohal maksma panna. Tekib küsimus, kuhu jäi Tallinn, mis tegi Tallinn sel ajal, kui provints Tallinna külje all endale ohtralt võiduloobere löikas?



Kaitseliidupäeva paraadi üldvaade 20. VI. 1926.

Siin oleks pidanud Tallinn kindlasti tugevamini esitatud olema. Mul näib, ma ei eksi, kui ütlen, et selle võistluse ignoreerimisega kaotab Tallinn riigivanema rändava auhinna.

Kahetseda tuleb ka, et kõik malevad sel jooksul esitatud ei olnud. See jooks on sedavõrd huvitav ja kaasakiskuv, et teda malevates ikka ja ikka jälle toime pannakse. Kui siin jooksutee mitte liig pikk valitud, avaneb igapähe, kes vähegi jalgel liigub, võimalus kaasa võistelda, sest näitasid ju viimased võistlused, et vähe on siin ainult kiirest jooksust, vaid peab ka mõistma

Grupilaskmine (k. l. laskenorm) 1. Raavik, Aleksander; Hiiop, Eduard; Kuperjanov, Vitol; Sepp, Ilmar; Sander, Jüri; Piperal, Volde-
mar, Tallinna, 872 p.

2. Haas, Jaan; Töövälja, Voldemar; Kõrge, Hugo; Kruustükk, H.; Sooms, K.; Sepp, J.; Valga 824 p.

3. Joonson, Hensen, Kinger, Urbel, Kirn, Veldemann, Sakalamaa malev, 776 p.

4. Vahter, Mitt, Roosenberg, Toiker, Puus-
ner, Kolla, Pärnu malev, 733 p.



Riigivanem J. Teemant võtab paraadi vastu.

kaardj järele orienteeruda. Võib peaaegu öelda, et orienteerumine omab siinjuures domineeriva tähtsuse.

Jalgpallis tuli muidugi võitjaks Tallinna malev, nagu seda ette võis näha. On kindel, et kahe aasta pärast Tallinn väljapandud rändava karika omanik on, sest ei ole ju jalgpallis Tallinnale provintsist ühtki vastast. Üllatavalt hästi esines siiski veel Narva maleva meeskond, kelle hea ja püsiva treeningu juures kahtlemata ilusad välj-
vaated tulevikku avanevad.

Üldkokkuvõttes kaotas Tallinna malev siiski ka riigivanema rändava auhinna, mis oli määratud malevale, kes kõige enam punkte saavutab laskmises, kergejõustikus ja orienteerumisjook-
sus. Selleks, et seda auhinda tuleval aastal omanada ja teda Tartu malevalt ära võita, selleks läheb teistel malevatel nähtavasti palju tööd ja vaeva.

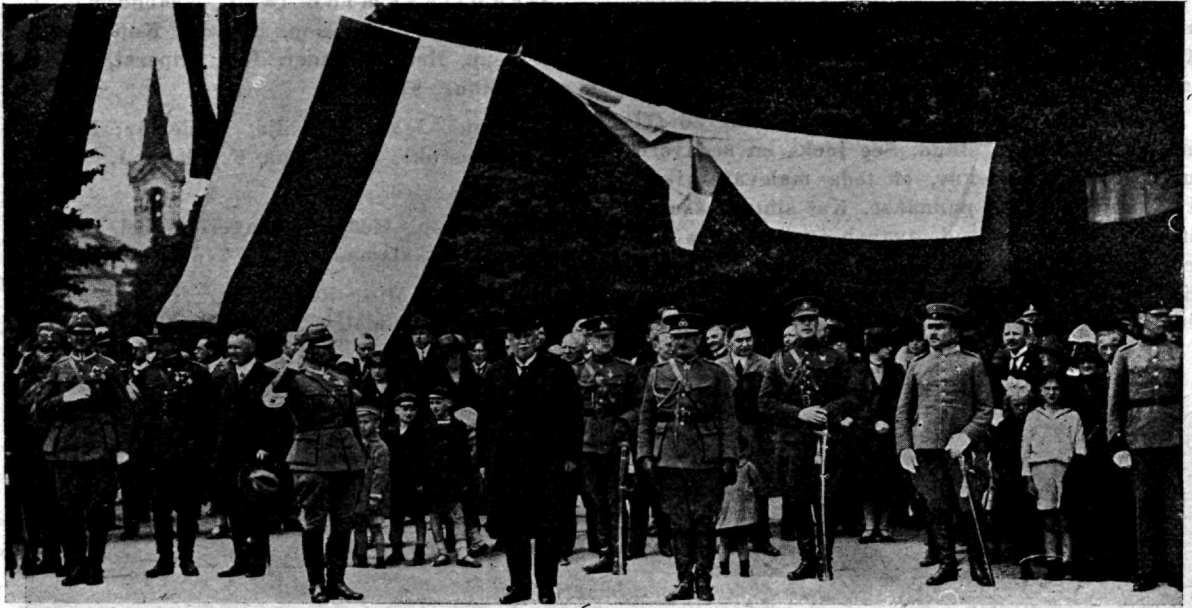
Võistluste tehnilised tagajärjed kujunesid järgmisteks:

Üksiklaskmine (k. l. laskenorm): 1. Reitkam, Ed., Järva, 163 p.; 2. Kuperjanov, V., Tallinna, 159 p.; 3) Mitt, O, Pärnu, 153 p.; 4. Jürgenson, Võru, 151p.; 5. Hiiop, Ed., Tallinna, 150 p.; 6. Karukäpp, Arnold, Viru, 149 p.; 7. Milkop, Valter, Harju, 147 p.; 8. Rull, Lääne, 147 p.; 9. Silber, Heinrich, Viru, 145 p.; 10. Kõrge, Hugo, Valga, 144 p.; Kruustükk, Voldemar, Valga, 143 p.; 12. Asmus, Peeter, Tartu, 141 p.

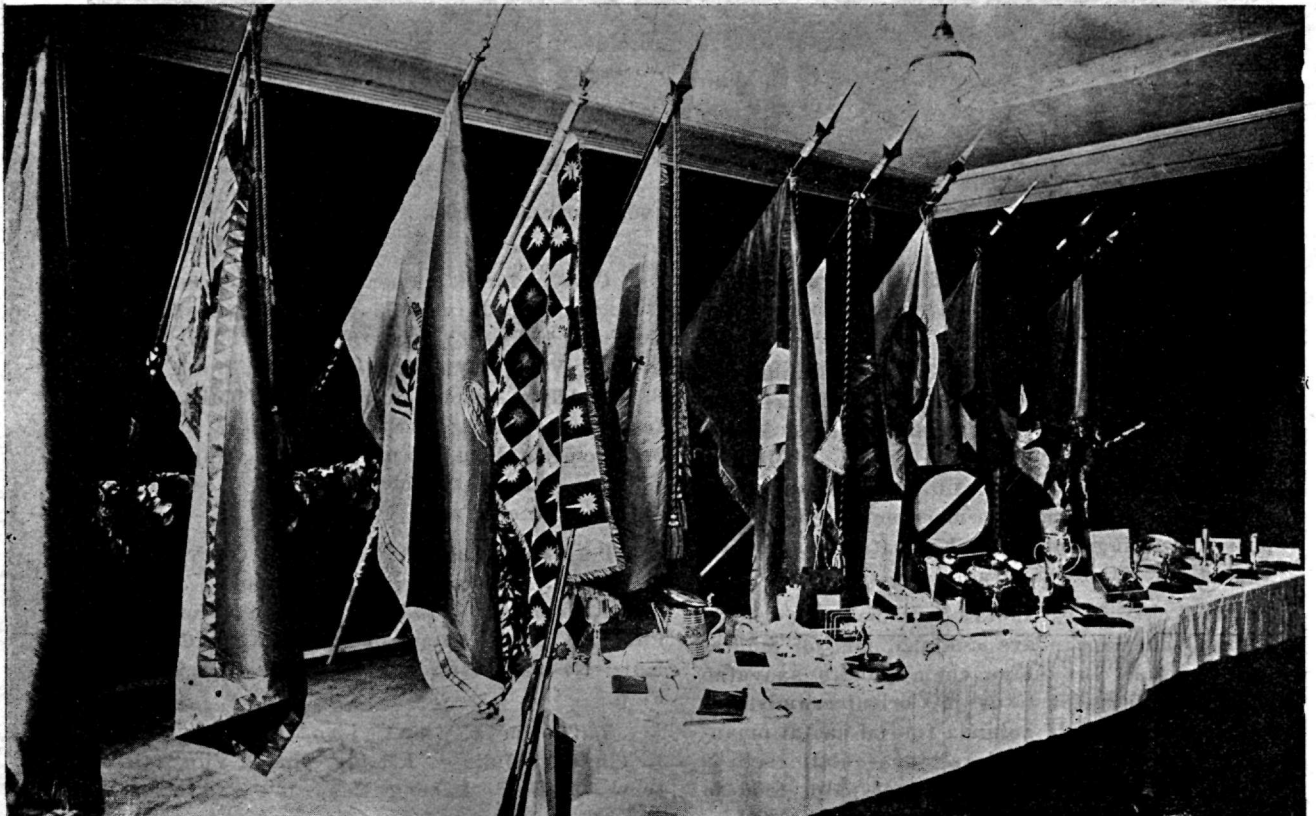
Pealikute laskmine (revolvri-
test): 1. Kuperjanov, Vitol, Tallinna, 76 p.; 2. Silber, Heinrich, Viru, 73 p.; 3. Tender, Karl, Tallinna, 71 p.; 4. Asmus, Peeter, Tartu, 68 p.; 5. Kütt, Nikolai, Narva, 67 p.; 6. Heinberg, Harju, 67 p.

5×200 mtr. teatejooks (k. l. norm): 1. Tiisfeldt, Julius; Kitsing, Jüri; Viin, Otto; Ivask, Richard; Labent, Edgar — Tartu, 2.03,5.

2. Koltshin, Vold.; Pillikse, Johannes; Jaan-
vald, Felix; Teearu; Topmann, Olav — Tallinna, 2.03,5.



Auvõõrad paraadil.



Kaitseliidu malevate lipud ja auhinnad võitjatele.

5×1000 mtr. teatejooks (k. l. norm):

1. Mitt, Aleksander; Reimann, Elmar; Lossmann, Mihkel; Rüütel, Aleksander; Tiisfeldt, Julius — Tartu, 14.54,4.

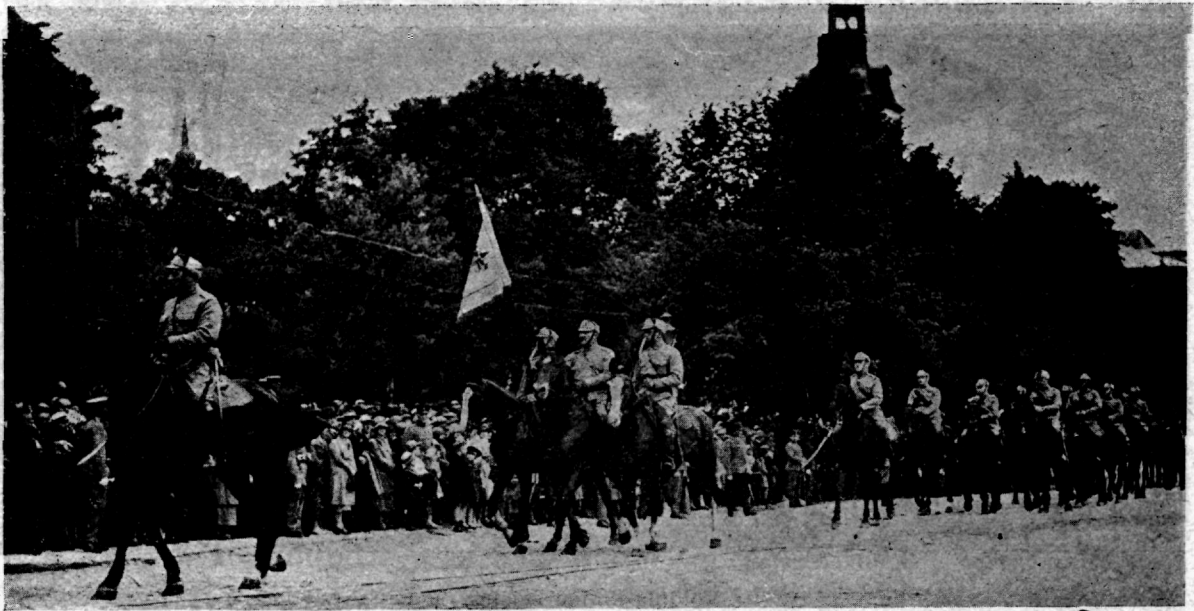
2. Ende, Nikolai; Rõks, Voldemar; Jaanvald Felix; Koltshin, Vold.; Piperal, Voldemar — Tallinna, 15.33,1.

100 m. jooks (k. l. norm): 1. Labent, Edgar, Tartu, 11,8; 2. Tiisfeldt, Julius, Tartu, 11,9; 3. Kitsing, Jüri, Tartu, 12,2; 4. Ütt Rudolf, Narva; 5. Reisner, Artur, Tartu; 6. Must, Viktor, Narva.

Odaheide (k. l. norm): 1. Laurson, Joh., Tartu, 54,28 (54,78); 2. Anton, O., Tartu, 47,26; 3. Klumberg, Aleksander, Tallinna, 46,20; 4. Lienthal Herman, Tartu, 45,74; 5. Tammemägi, Richard, Tartu, 45,61; 6. Liinat, Mihkel, Tallinna, 42,75.

Ketas (k. l. norm): 1. Kalkun, G., Tartu, 40,29; 2. Ernesaks, V., Tallinna, 39,48; 3. Klumberg, Aleksander, Tallinna, 38,63; 4. Feldmann, Nikolai, Tartu, 37,41; 5. Liinat, Mihkel, Tallinna, 37,38; 6. Tammer, Harald, Tallinna, 36,68.

Granaadiheide (k. l. norm): 1. Klum-



Tallinna ratsakaitseleit paraadimarsil.

400 m. jooks (k. l. norm): 1. Tiisfeldt, Julius, Tartu, 53,9; 2. Kitsing, Jüri, Tartu, 54,9; 3. Reisner, Artur, Tartu, 55,7; 4. Teinberg, E., Tallinna; 5. Puusepp, Villem, Pärnu.

1500 m. jooks (k. l. norm): 1. Tiisfeldt, Julius, Tartu, 4.25,0; 2. Mitt, Aleksander, Tartu; 3. Rüütel, Aleksander, Tartu; 4. Reimann, Elmar, Tartu; 5. Krohn, Heinrich, Tallinna; 6. Maasik, Alfred, Tallinna.

110 m. tõkkejooks: 1. Klumberg, Aleksander, Tallinna, 17,5; 2. Topmann, Olav, Tallinna; 3. Reisner, Artur, Tartu; 4. Kink, Evald, Tartu.

Kuul (A kl.) (k. l. norm): 1. Feldmann, N., Tartu, 13,30; 2. Tammer, H., Tallinna, 12,53; 3. Ivask, Richard, Tartu, 12,28; 4. Klumberg, Aleksander, Tallinna, 11,78; 5. Liinat, Mihkel, Tallinna, 11,95; 6. Madisson, Johannes, Sakalamaa, 11,49.

berg, A., Tallinna, 86,05; 2. Tramberg, Tall., 74,38; 3. Tammemägi, Richard, Tartu, 68,17; 4. Lienthal, Herman, Tartu, 66,95; 5. Liinat, Mihkel, Tallinna, 64,74; Opmann, Eduard, Tartu, 62,39.

Kõrgushüpe: 1. Roht, Evald, Tartu, 1,70; 2. Steinberg, Paul, 1,65; 3. Ütt, Rudolf, Narva, 1,60; 4. Kink, Evald, Tartu, 1,65; 5. Abrams, Bernhard, Tallinna, 1,65; 6. Klumberg, Aleksander, Tallinna, 1,65.

Kaugushüpe (k. l. norm) 1. Klumberg, A., Tallinna, 6,52; 2. Liinat, M., Tallinna, 6,37; 3. Labent, Edgar, Tartu, 6,33,5; 4. Ivask, Richard, Tartu, 6,17; 5. Topmann, Olav, Tallinna, 6,17; 6. Taam, Gustav, Petseri, 5,93.

Teivashüpe (k. l. norm): 1) Reisner, A., Tartu, 3,20; 2. Ruubas, A., Tartu, 3,10; 3. Klumberg, A., Tallinna, 3,10; 4. Martin, Johan, Tartu, 3,00.

Kolmikhüpe (k. l. norm) 1. Klumberg, Tallinna, 13,15; 2. Kitsing, Jüri, Tartu, 12,79; 3. Labent, Edgar, Tartu, 12,64; 4. Steinberg, Paul, Tartu, 12,11; 5. Ütt, Rudolf, Narva, 12,08; 6. Toom, Verner, Sakalamaa, 11,98.

1000 m. jooks algajatele: 1. Kilp, Tallinna, 2,57,0; 2. Lossmann, Mihkel, Tartu, 2,57,8; 3. Korke, Elmar, Tartu, 2,57,5; 4. Soonberg, Leopold, Tartu; 5. Truus, Karl, Tartu; 6. Sams, Aleksander, Harju.

Kuulitõuge algajatele (kerge kuul): 1. Lind, Eduard, Tartu, 12,57; 2. Kink, Evald, Tartu, 12,51; 3. Urm, Johan, Tartu, 12,42;

Ralf; Lossmann, Hans; Kipp, Herbert; Paalberg, Herbert; Maasik, Artur; Piperal, Voldemar; Maurer, Artur; Rõks, Voldemar; Jürgenson, Alfey; Laasner, Arnold.

Malevatest omandasid eriauhindade peale punkte: 1. Tartu malev — riigivanema auhinna peale 97 p., kergejõustiku eriauhinna peale 222; 2. Tallinna malev — riigivanema auhinn. 73 p., kergejõust. eriauhinn. 111; 3. Pärnu malev — riigivanem. auhinn. 14, kergejõust. eriauhinn. 2; 4. Järva malev — riigivanem. auhinn. 12; 5. Valga malev — riigivanem. auhinn. 10; 6. Võru malev — riigivanema auhinn. 10; 7. Sakalamaa malev — riigivanema auhinn. 8, kergejõust. eriauhinn. 2;



Võidulaskmine seistes.

4. Treumuth, Osvald, Tallinna, 11,50; 5. Univer, Valdek, Lääne, 11,42; 6. Lossmann, Hans, Tallinna, 11,31.

Kaugushüpe algajatele: 1. Kink, Evald, Tartu, 5,96; 2. Kallas, Harald, Tartu, 5,95,5; 3. Piperal, Voldemar, Tallinna, 5,66,5; 4. Ruubas, Arnold, Tartu, 5,64; 5. Koger, Eduard, Tartu, 5,60; 6. Rikand, S., Tallinna, 5,48.

200 m. kartulijooks algajatele: 1. Kink, Evald, Tartu, 43,3; 2. Koger, Eduard, Tartu, 45,7; 3. Lind, Eduard, Tartu; 4. Ruubas, Arnold, Tartu; 5. Kuulbas, Karl, Tallinna; 6. Kilp, Tallinna.

Orienteerumisjooks: 1. 1. Tiisfeldt, Julius, Tartu, 29,18,8; 2. Lind, Eduard, Tartu, 37,52,3; 3. Ennok, Julius, Võru, 38,50,8; 4. Korke, Elmar, Tartu, 39,48,0; 5. Mitt, Aleksander, Tartu, 43,54,4; 6. Sams, R., Harju, 44,25,9.

Jalgpallis tuli võitjaks Tallinna malev värvate vahekorraga 23:1. Maleva meeskond esines järgmises koosseisus: Ratnik, A., Liivar,

8. Viru malev — riigivanema auhinn. 7; 9. Narva malev — riigivanema auhinn. 3, kergejõust. eriauhinna 10; 10. Harju malev — riigivanema auhinn. 2, kergejõust. eriauhinn. 1; 11. Lääne malev — kergejõust. eriauhinn. 2; 12. Peiseri malev — kergejõust. eriauhinn. 1 p.

Kaitseliidu normideks esimestest võistlustest märgiti ja kinnitati järgmised saavutused:

Grupilaskmine — Tallinna malev, 872 punkti; Üksiklaskmine — Reitkam, Eduard, Järva malev, 163 punkti. 5×200 m. teatejooks — Tartu malev, 2 m. 03,5 sek. 5×100 m. teatejooks — Tartu malev, 14 m. 54,4 sek. 100 mtr. jooks — Labent, Edgar, Tartu malev, 11,8 sek. 400 m. jooks — Tiisfeldt, Julius, Tartu malev, 53,9 sek. 1000 mtr. jooks — Kilp, Tallinna malev, 2 min. 57 sek. 1500 mtr. jooks — Tiisfeldt, Julius, Tartu malev, 4 m. 25 sek. Kuulitõuge — Feldmann, Nikolai, Tartu malev, 13,30 mtr. Odaheide — Laurson, Johannes, Tartu malev, 54,78 mtr. Kettaheide — Kalkun, Tartu malev, 40,29 mtr. Granaadiheide — Klum-

berg, Aleksander, Tallinna malev, 86,05 mtr. Kõrgushüpe — Roht, Evald, Tartu malev, 1,70 mtr. Kaugushüpe — Klumberg, Aleksander, Tallinna malev, 6,52 mtr. Teivashüpe — Reisner, Artur, Tartu malev, 3,20 mtr. Kolmikhüpe — Klumberg, Aleksander, Tallinna malev, 18,15 mtr.

Eriauhindade statuudi järele tulevad jäädvustada järgmiste Tartu maleva malevlaste nimed riigivanema ja kergejõustiku eriauhindadele:

Riigivanema eriauhinnale: 1. Tiisfeldt, Julius, 16²/₅ punkti; 2. Lind, Eduard, 9 p.; 3. Kink, Evald, 8 p.; 4. Labent, Edgar, 6¹/₅ p.; 5. Kitsing, Jüri, 6¹/₅ p.; 6. Mitt, Aleksander, 5¹/₅ p.; 7. Reisner, Artur, 5 p.; 8. Korko, Elmar, 4 p.; 9. Lossman, Mihkel, 3¹/₅ p.; 10. Asmus, Peeter, 3 p.; 11. Feldmann, Nikolai, 3 p.; 12. Kalkun, Gustav, 3 p.; 13. Laurson, Johannes, 3 p.; 14. Roht, Evald, 3 p.; 15. Ivask, Richard, 2¹/₅ p.; 16. Rüütel, Aleksander, 2¹/₅ p.; 17. Anton, Osvald, 2 p.; 18. Kallas, Harald, 2 p.; 19. Koger, Eduard, 2 p.; 20. Ruubas, Arnold, 2 p.; 21. Steinberg, 2 p.; 22. Reimann,

Elmar, 1¹/₅ p.; 23. Viin, Otto, 1¹/₅ p.; 24. Tammemägi, Richard, 1 p.; 25. Urm, Johan, 1 p. Kokku Tartu malev 97 punkti.

Kergejõustiku eriauhinna peale: 1. Kink, Evald, 23 punkti; 2. Tiisfeldt, Julius, 19²/₅ p.; 3. Reisner, Artur, 16 p.; 4. Kitsing, Jüri, 15¹/₅ p.; 5. Labent, Edgar, 15¹/₅ p.; 6. Ruubas, Arnold, 11 p.; 7. Lind, Eduard, 10 p.; 8. Feldmann, Nikolai, 9 p.; 9. Ivask, Richard, 8¹/₅ p.; 10. Steinberg, Paul, 8 p.; 11. Koger, Eduard, 7 p.; 12. Lossmann, Mihkel, 6¹/₅; 13. Mitt, Aleksander, 6¹/₅ p.; 14. Kalkun, Gustav, 6 p.; 15. Laurson, Johannes, 6 p.; 16. Lilienthal, Herman, 6 p.; 17. Roht, Evald, 6 p.; 18. Tammemägi, Richard, 6 p.; 19. Rüütel, Aleksander, 5¹/₅; 20. Anton, Osvald, 5 p.; 21. Kallas, Harald, 5 p.; 22. Reimann, Elmar, 4¹/₅ p.; 23. Korko, Elmar, 4 p.; 24. Urm, Johan, 4 p.; 25. Martin, Johan, 3 p.; 26. Soonberg, Leopold, 3 p.; 27. Truus, Karl, 2 p.; 28. Viin, Otto, 1¹/₅ p.; 29. Opmann, Eduard, 1 p. Kokku Tartu malev 222 p.

Kaitseliidu ja noorsoo pidupäevad 19. ja 20. juunil s. a.

Õieti algasid need juba 18. juunil jalgpalli-võistlusega kaitseliidu malevate meeskondade vahel s.-s. „Kalevi“ väljal, kuid kuna kõigi kaitseliidu võistluste kohta sõna võetakse juba teisel, siis piirdun ainult pidupäevade üldise kirjeldusega, spordivõistlusi ainult möödaminnes mainides.

19. juuni.

Kõnekoosolek Harjuvärava mäel.

Äripäeva hommik. Pealtkuulajate istmed esialgul tühjavõitu, kuid lõpuolele on rahvast juba õige hulgake, kes pingul tähelepanuga kõnelejate sõnu jälgivad.

Esimesena astub kõnetooli maj. K. Kirshbaum. Ta kõneleb omakultuuri tähtsusest. Ajalugu näitab, et kui kustus omakultuuri tahe, siis langesid ka vägevad rahvad, varisesid Kreeka ja Rooma ja teised, varisesid kokku ka ilmariigid. Ei aidanud sõjavägi ja rahvaste rikkus. Vaimuelu tugevus, intensiivsus — ainult see võib rahvaid kanda ja kannabki neid. Samuti püsib rahvaste õigustatud enesetunne ainult sügaval omakultuuril. See maksab ka Eesti kohta. Omakultuuriga ehime oma kodu ilusaks ja kindlustame oma iseseisvust.

Elavate tervitustega võetakse vastu järgmine kõneleja, prl. mag. Elsa Enäjärvi, kes kõneleb ühistest rahva laulumängudest Soomes, Eestis, Skandinaavias ja Lätis. Juba hallis minevikus tundsid rahvad laulumänge. Kuid see, mida praegusel alal tuntakse, kuulub vaevast kaugesse mine-

vikku, see on uuema aja saavutus, ainult komme lauldes mängida on pärit noist aegust. Käesoleva aja Eestis ja Soomes laulumängudes võib vaevast otsida ühist algupära ühisest Soome ajajärgust. Üks on nad teiselt laenanud, teisele edasi annud. Soome laenu on omakorda tihti Skandinaaviast pärit, kuna Eesti ja Läti omad suuremalt jaolt Saksamaalt sisse on rännanud. Rahvamängude teaduslik uurimine valgustab rahva minevikku, ta kultuuri ja selle kokkupuuteid teiste kultuuridega. Rahvamängude uurimine annab meile aga ka usku rahva vaimu võimusesse, mis on suutnud tugeva omapärase pitsiti vajutada laenudele, ta annab meile usku, et see vaim suudab täita uue vaba kodu väärika sisuga.

Pärast elavate kiiduavalduste vaikimist astub kõnetooli meie esitaja Leedus dr. Lohk, „Täna pühitseme kolmekordset püha,“ algab kõneleja, „omakultuuris mälestame oma minevikku, näitus-messil näeme oma majanduslikku olevikku ja kaitseliidu peale rajame oma tulevikku.“ Riik vajab oma eluavaldusteks kolme elementi: maad, rahvast ja omakultuuri. Neid kolme elementi vaatlemisele võttes maalib kõneleja meie vaimusilma ette neid võitlusi, mis eestlastel oma maa kaitsmisel on tulnud ära pidada. Rahva võimu murdmiseks on võõrad alati püüdnud neilt võtta nende maad. Samal põhjusel on võõrad tihtigi püüdnud hävitada rahvast, kuid ei ole seda kunagi täiel määral suutnud. Kolmas riigi iseseisvuse tingimus, omakultuur, on tähtsaim teistest. Noorsoolaste omakultuuri päevad peavad aitama

õhutada ja süvendada rahvuslist enesetunnet. Ergutustuld on vaja. Loodame, et need pidupäevad aitavad edasi kanda meie esivanemate hiie tulelonti.

Noorsoolaste rongikäik.

Kella 3 paiku p. l. hakkab rongikäik Falgi aiast liikuma ja jõuab umbes kell 4 läbi Kaarli puiestee, Harju tänava, Raatuseplatsi, Viru tänava ja Narva maantee staadionile. Rongikäigust võtavad oma lippudega osa umbes 1500 Eesti ja mitusada Daani, Rootsi ja Leedu noorsoolast

pektori ideaal oli, et Eesti ema oma lapsele laulaks isegi häällilaulu Vene keeles, siis korraldas rahvas oma laulupidusid ja laulis surmalaulu Vene vaimule. See kultuuriline enesetunne, see kultuurivaim, mis on omane põhjamaa rahvastele, peab meid ka praegu üleväl. Mitte relv, vaid kultuur on alus, millele rajame oma riigi. Kaugelt näen kodu kasvama, laulis Võru ärklitoas meie lauluisa. See kodu on kasvanud. Alusmüürid on rajatud, piirid on pandud. Peame seda kodu sisemiselt korraldama, ilustama ja ehtima. Meie ülesanne on kodumaa vaimlises põllul künda sügavamalt



Laskmine lamades sõjakooli lasketiirudes Tondil.

värviküllaselt kiirgavais rahvariides ja meelitatavad hulga rahvast majadest ja äridest tänavale. Kahe orkestri, kaitseliidu ja sõjaväe omade, helid aitavad omakorda rongikäigule anda pidulikkuse ilmet. Iseteadvalt pead tõstes sammub meie jõuline noorus piduplatsile.

Omakultuuri pidustused staadionil.

Kell 4 p. l. jõuab värvirikas rahvariides kiirgav noorsoolaste rongikäik staadionile ja sammub vaatajate rõdude ette. Lipukandjad astuvad ettepoole ja moodustavad rõõmsates värvides ilutseva rea. Kõnetooli astub ÜENÜ esimees härra Meikop. „Meie riik on küll noor, kuid alus, millele rajasime oma riigi, pole siiski nii noor. Selleks aluseks olev kultuuriline enesetunne, see kultuuriline enesehindamine on palju vanem. Püüd sügavama kultuuri järele on olnud omane juba meie esivanematele. See rahvuslik omapärasus, see rahvuslik kultuuri ühistunne on meid üle hoidnud orja-aastatest ja hiliisemast Vene surveajajärgust. Ja kui Vene ins-

küandi, Meie noortel on ikka jätkunud algatusvõimet ja energilist tahtet. Nad on tormanud vastu kõigile ülesehitustöö raskustele. Seepärast tervitan kõiki pidulisi ligidalt ja kaugelt. Eriti tervitan meie väliskülalisi.“ Soojade sõnadega pöörab kõneleja järgimööda Leedu, Daani, Rootsi ja Soome külaliste, lauljate, tantsijate ja teiste pidutegelaste poole. „Meie rahvusliku kunsti ja kultuuri alusele tahame rajada oma tuleviku kodu, oma rahvusliku kunsti suurehituse.“ Nende sõnadega lõpetab kõneleja. Järgneb hümn, mida nii tegelased kui pealtvaatajad ühiselt kaasa laulavad. Lipud laskuvad tervituseks alla.

Järgneb rida tervitusi. Dr. Lohk tervitab leedulasi, kes vastavad Eesti hümniga, mille nad Eesti keeles ette kannavad. Uuesti tõuseb rahvas püsti, paljastab päid, laskuvad lipud tervituseks. Daanlaste nimel tervitab Daani noorsoo esitaja h-ra Matson, rootslaste nimel — nende esitaja h-ra Walman, soomlaste nimel — mag. M. Haavio, leedulaste nimel — seimi liige dr. Raulinaitis ja Kaunase riigiteatri

direktor ja Leedu skoutide ülepealik h-ra Gira, Eesti kultuurajaloo seltsi nimel — h-ra Põrk.

Uuesti kõlavad marsihelid ja osavõtjad sammuvad vaatajate rõdude eest läbi. Elav käteplagin tervitab iga möödakantavat lippu.

Algavad ettekanded. Ühendatud laulukoorid kannavad h-ra Vettiku juhatusel ette „Kiige-

ja tantsitakse sepa tantsu, millega ka eeskava lõpule jõuab.

Tuleb kahetseda, et osavõtt sellest noorsoolaste esinemisest mitte suurem ei olnud, kuid ilm oli vilu ja ähvardas vihma tuua ja äripäeva, eriti veel messi avamisepäeva äripäevatöö, takistas paljuid peost osa võtmast, mis oli ühtlane ja ilus, kaunis ja veetlev.



Noorsoolased Balti vaksalis Leedu külalisi vastu võtmas.

lauulu“, „Muru Hansu ainus ingel“ ja viimati „Lugu otsas“.

Järgnevad rahvatantsud. Tantsijad moodustavad haljal murul kirju ringi. Muusikamehed asuvad keskele ja lahti läheb hoogne „Tursa polka“.

Nüüd ilmuvad väljale Daani tantsijad oma „pillimehega“ — viiulimängijaga eesotsas ja kannavad ette rea kaunit voolitud rahvatantse. Neile järgnevad rootslased samuti oma „pillimehega“ ja meelitavad vaatleja silma oma puhtalt ettekantud ülevate tantsudega. Rohke tänu, käteplagina näol, saab daanlastele ja rootslastele osaks.

Pärast väljamaalaste murult lahkumist kannavad meie Tallinna noorsoolased ette tuljaku, setu karguse ja labajalavaltsi. Siis kasvab tantsijate ring jälle suureks ja kõigi noorsoolaste ühisel ettekandel virutatakse Viru polkat

Kaitseliidu spordivõistlused.

Ühel ajal noorsoolaste omakultuuri pidustustega peetakse teisel kaitseliidu spordivõistlusi. Vara hommikul algavad juba Tondil laskevõistlused, s. s. Kalevi väljal võistlused kergejõustikus, Tallinna Jalgpalliklubi väljal võisteldakse jalgpallimängus, Pirital toimatakse orienteerumisjooksu tundmatus maastikus. Ülemaaliselt on kaitseliit kogu jõurikkama ja osavama pere kokku tõmmanud ja nüüd käib Tallinna spordiplat-sidel ja lasketiirudel hoogne ja visa võistlus võidupalmi oksa pärast. Ootamatu suur on osavõtjate arv, seetõttu ka ootamatu äge võistlus ja üllatavalt head tagajärjed. Jah, jõudu ja värskust on meie noore Eesti kaitseliidu soontes, väsimatust ja sitkust ta lihastes ja hoovav tuli ta veres!

Vabaõhuetendused staadionil.

Õhtul olid staadionil jällegi mitmed noorsoolaste ettekanded. Meeldivad olid daanlaste ja rootslaste poolt ettekantud rahvatantsud, milledele avaldati elavat kiitust. Huvitavamaks ettekandeks oli aga kahtlemata hra A. Lauteri poolt lavastatud „Eesti pulm“, mis piltlikult



Leedu külalised saabuavad.

kujutas meie muistseid kombeid pulma ajal. Eriti huvitavad olid vastamisi improviseeritud laulud, koerkapaliste esinemine ja rahaannetamine. Ettekanne läks kõigiti korda, oli hoogne ja tujurikas ja võitis vaatlejate murru täielise poolehoiu. Kogu ettekandeid tegid veel ilusamaks tugevad valguskiired, mis reflektoritest piduplatsile voolasid, ja löid imekauni, veetleva pildi. Hilja öösel, kell 2 homm., lahkusid pidulised, nii tegelased kui ka rohkearvuline publik, staadionilt, kaunit mälestust Eesti omakultuuri pidustustelt südames koju kaasa viies.

20. juuni.

Kaitseliidupäeva algus.

Juba vara hommikul kell 7.15 teatavad Tallinna häiresignaaliid, et on alanud kaitseliidu suurpäev. Kümne minuti pärast vaikivad need ja linna tornidest kõlavad muusikahelid lainetades üle maa, kuulajat kodanikku tõsiselt manitsetes alati oma kallist kodumaad meeles pidama, alati valmis olla ta vabaduse ja rippumatuse eest ohverdama kõike, mis iganes võimalik...

Pidulik jumalateenistus Kaarli kirikus.

Varase hommikutunni peale vaatamata kogub Kaarli kirik peagi rahvast täis, kes palvetades käed kokku panevad ja õnne ja õnnistust meie armastatud ja suurte ohvritega lunastatud isamaale paluvad.

„Me maa on vaba, vabaks jäägu
Ta Sinu helde hoiu all,
Ka vaimu pooltest vabaks saagu
Ta tõe helgil heledal —“

kõlab vägev laul läbi kiriku.

Kantslisse astub piiskop Kukk.

Voolavas kõnes ja südamest tuleval ja südamesse tungival sõnal peab ta pidujumalateenistust. „Meie pühitseme täna oma kaitseliidu ülemaalist pidupäeva. Meie kinnitame, et tahame alati kokku hoida. Kuid meil puudub justkui alus, kui meie täna südames tänu ei tooks neile, kes meile iseseisvuse ja vabaduse lunastasid.“ Edasi juhib ta tähelepanu sellele, kuidas Kõigevägevam meid meie vabadusvõitluses kõigiti on aidanud, ja hüüab seepeale: „Tänu ja kiitust Sulle, et võime olla vaba ja iseseisev rahvas!“ Ta kõneleb sellest, et õige sõjamees tarvitab sõjas sõjariista ja ei jää mitte ainult Jumala peale lootma. Need, kes tahavad olla mõõgata sõjas, need oleksid äraandjad nende vastu, kes puhkavad võitlusvõimust võitlusega vabastatud mullas. See oleks patt Jumala vastu, kes meid asetanud vabaks rahvaks. Meie kaebame tihti, et oleme väike rahvas — meie peame suureks saama. Mitte välises arvus, vaid tõelises sisemises vabaduses peitub suurus. „Ning sellepärast,“ lõpetab ta, „võime palvetada sooja südamega:

Su üle Jumal välvaku.“

Järgneb Kaarli õpetaja Sommeri tänujalve ja piiskopi õnnistamine, ning vägevate orelihelide saatel laulab kirikutäis rahvast kõigest südamest Kõigevägevama poole palvetades:

„Siis hoiä seda kallist maad,
Et jääksid vabaks kõik ta ra'ad.“

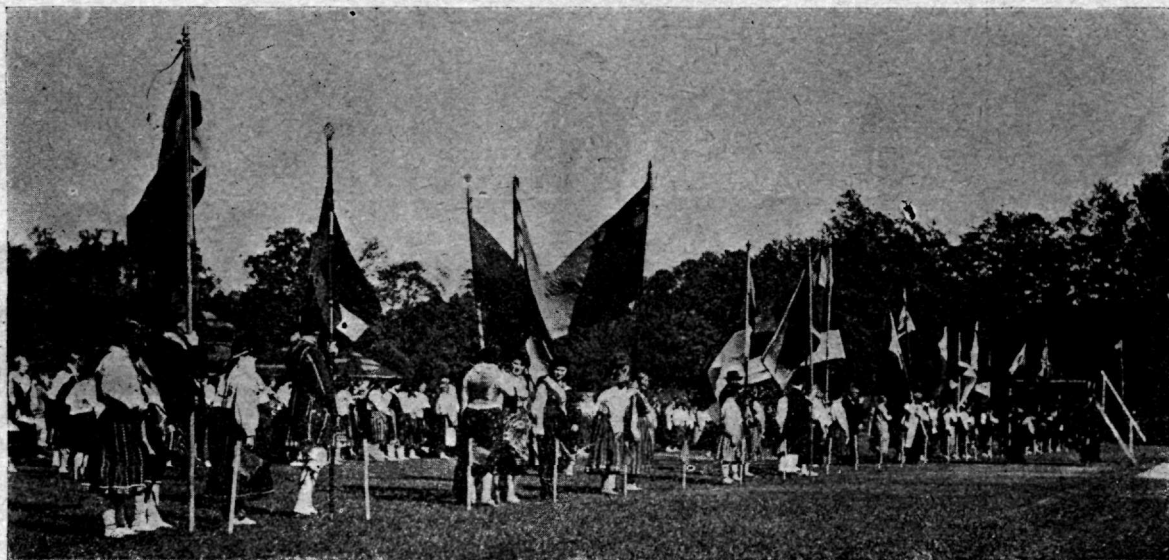
Kaitseliidu paraad ja rongikäik.

Kella 9.30 paiku algab kesklinnas elav liikumine. Igast küljest lähenevad Vabadusplatsile kaitseliitlaste sirged read ja asetavad end varemalt määratud kohtadele, igast küljest voolab ka rahvas samas suunas ja peagi täituvad Vabadusplatsi ümbritsevad kõnniteed, puisteed, Harjumaägi. Isegi ümberkaudsetel katustel ja puude otsas võib silmata inimeste kogusid. Kaitseliidu üldlipp ja malevate lipud asetuvad paraadi paremale tiivale. Kaunilt lehivad 12 lippu värsketuule käes. Erilist huvi aga pakuvad kaitseliidu

Eestis leidub küllalt energilist mehemeelt ja tugevaid käsi meie kodumaa kaitseks.

Ühised pidustused staadionil.

Ilm, mis hommikul oli alles ilus ja soe, muutus lõuna paiku pahuraks. Peagi hakkab tibama, siis päris korrapäraselt sadama ja viimaks voolab nagu pangedest. Vahepeal on küll mõni kuivem moment, kuid varsti on jälle juba taevaluugid lahti ja uuesti voolab vihma nagu oavarrest. Kuid kõige vihmavanakese kurjustamise peale vaatamata järgneb üks kavas ettenähtud



Lippude rida staadioni ees.

kuulipildurite komando ja traktorkergesuurtüki patarei, kuna neid esimest korda nähakse. Pisut enne paraadi algust ilmub kohale kaitseliidu ülem kol. J. Roska ühes oma staabiülema kol.-lt. J. W e n d e g a ja tervitab kaitseliitlasi pidupäeva puhul. Kell 10.30 sõidab Vabadusplatsile hra riigivanem sõjaministri ja teiste saatel ja sammub kaitseliitlasi tervitades nende ridade eest läbi. Siis pöörab ta nende poole sütitava kõnega, neile nende ülesandeid ja siiasõidu eesmärki meele tuletades ja neile jõudu ja plisivust soovides oma eesmärgi saavutamiseks. Järgneb hümn. Rahvas paljastab päid ja kuulatab tõsiselt vägevaid, pühalikke helisid. — Ka kaitseliidu ülem võtab sõna ja tervitab vabariigi valitsust ja väliskülalisi. Riigivanemale aga töötab ta kõigi kaitseliitlaste nimel, et nad alati valmis on oma kodu kaitsmiseks. Algab paraadimarss, mis muutub rongikäiguks läbi linna ja lõpeb Vene turul, kus laiali minnakse. Rahvast on murruna tänavail ja jälgib ülendatud meeleolul ja iseteadvalt pead tõstes oma vendade-kaitseliitlaste marssimist läbi linna. Igal kodanikul asub rinnas rahuldustunne, et

pala teisele ja mõnetuhandeline pealtvaatajate pere ei lase end ka koju hirmutada. Avatakse ettevaatlikult kaasavõetud varjud või poetakse lava alla ja jälgitakse sealt ülihuvitavaid ettekandeid. Vihmavana oli visa, kuid veel visamad olid pidulised.

Pärast kaitseliidu ühendatud orkestrite ettekandeid asub kõnetooli kaitseliidu vanematekogu abiesimees A. A n d e r k o p p ja kõneleb hoogsalt voolava vihma peale vaatamata meie paljuvintsutatud maast ja rahvast ja selle tahtest olla vaba ja rippumatu. Soojal sõnal ja voolaval, nagu vihm ta ümber, kõnel hüüab ta: „Tuha all hõõguvad sõed, mis lõkkele võivad lüüa. Lõkkele löönud sõe näol näeme meie praegu kaitseliitu, kes elujõuliseks saanud ja müürina tahab seista Eesti vabaduse eest.“ Kõnele järgneb hümn. Elavate kiiduavalduste saatel lahkub kõneleja kõnetoolilt ja sammub läbimärg märgade kuulajate hulka.

Algavad kaitseliitlaste vabaharjutused hra I d l a juhatusel. Tugeva vihma all marsivad umbes pooltuhat kaitseliitlast valgetes spordiriides.

relvad käes, muusika saatel vaatajate rōdude eest läbi ja asetuvad gruppides rohelisele murule. Harjutused lähevad võrdlemisi hästi korda, eriti harjutused püssidega. Tugeva käteplagina saatel sammuvad sportlased pärast harjutuste lõppu jälle staadionilt minema. Järgnevad kergejõustiku lõpuvõistlused, mis muutusid päeva huvitavamaks palaks. Pingul tähelepanuga jälgitakse hüppeid, jooksu, oda- ja kettaheitet, pääseb valla isegi publiku tormiline õhutushüüd parimaile sportlasile, kui kätte jõuavad põnevad momendid. Pärast spordivõistluste lõppu kannavad noorsoolased ette rahvalaule ja -tantse. Erilist huvi pakku-

nab lootust, et meie raske põllumajandusline aasta muutub ehk veel vähem raskeks, kui seda oli karta. Paljud isegi kinnitasid päris tõsiste nägudega: „Suurim annetus kaitseliidu ja noorsoo päevale oli kaua ja kannatamatusega oodatud ülemaaline vihm ja et vihmataat just tol päeval heaks arvas taevaluugid valla päästa, avaldab kõige selgemini ta suurt poolehoidu Eesti noorsoole ja kaitseliidule.“

Pidulik aktus Estoonias.

Õhtul kell 9 algas Estoonia kontsertsaalis kaitseliidu ja ÜENÜ ühine pidulik aktus, millest



Rootsi noorsoo esitaja hr. Wallman tervitab eesti noorsugu.

sid jällegi külaliste, leedulaste ja daanlaste tantsu- ja lauluettekanded. Noorsoolaste poolt ettekantud tantsudest olid eriti hoogsad ja huvitavad „Hiir hüppas, kass kargas“ ja „Pulgatants“. Eriti viimane meeldis iseäranis oma vahelduvalt raskepärase iseloomu ja siis jälle kerge ja kelmika tempoga. Väljamaalastest teenisid pealtvaatajate marulist kiitust daanlased, kes omal alal päris virtuoosid näivad olevat ja kelle tuju isegi vihm ei suutnud langetada. Meisterlik kooskõla esinemises, huvitavad, alatasa vahelduvad poosid ja tuurid avaldasid vaatleja silmale kustumata mõju. Eeskava jõuab lõpule ja nii tegelased kui publik ruttab koju poole, et selga ajada kuiva riidet ja ihu soendada kuuma teega või mõne muu abinõuga. Kuid siiski ei kahetse ükski, et on vastu pidanud lõpuni, sest palju on nähtud veetlevat ja kaunit, on kuulnud südamesetungivaid sõnu ja hingesoendavaid vanu Eesti rahvaviise. Mis tähendab siin mõni piisk vihma, mis pealegi an-

seekord esimest korda ka suur rahvahulk väljastpool Estoonia müüre võis osa võtta, kuna kaitseliidu staabi algatusel üles seatud häälekõvendajad iga sõna, iga muusikaheli kaugele Estooniat ümbritsevaile puisteile, tänavatele ja turule edasi kandsid. Isegi Narva maantee nurgal võis veel selgesti kõik aru saada, mis aktusel kõneldi.

Kõnetoolj astub esimesena kaitseliidu ülem kol. J. Roska ja sõnab: „Veel pole lõppenud sõjad, nad on vaid rahvuslisteks saanud. Õnnelik see, kes sellest reaalseid tagajärgi on teinud. Ka Eesti, kellel peale sõprade on ka veel vaenlasi, on asunud enesekaitse arendamisele, on loonud kaitseliidu. Kuid kuigi kaitseliit juba kaunis palju oma alal on suutnud korda saata ja end korraldada, siiski on ta kasvatusline külg alles nõrk. Selle arendamiseks võib riigikogu ja seltskond palju kaasa aidata. Meil olid ühised pidupäevad noorsooga, meil on ühine töö, mis edasi kestab, meil on ühine lõpusiht — majandusliselt tugev,



Noorsoolaste rongikäik staadionil.



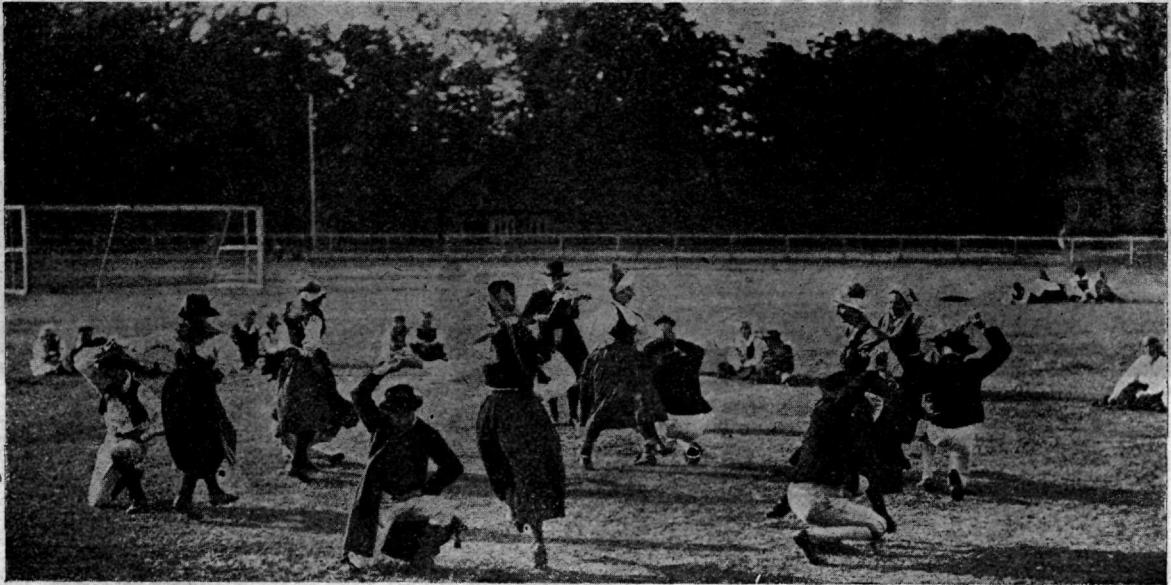
Leedu külalised ÜENÜ omakultuuri pidustustel. Ees Leedu ooperi direktor hr. Liudas Gira.

kultuuriline iseseisev Eesti.“ Tervitab kohalviibivaid liidu- ja sõprusriikide kaitseliidu ja noorsoo esitajaid ja tänab kaasvõitlejaid pidustuste hea kordamineku puhul. Mürisevalt kõlab kolmekordne „elagu“ läbi saali üle poole linna.

Elavate, mitte lõppeda tahtvate kiiduavalduste saatel tõuseb kõnetooli riigivanem J. Teemant, kes sellest soojast tervitusest näib sügavasti liigutatud olevat. Viimaks raugub siiski tarviline käteplagin ja riigivanem saab sõna võtta: „Vanad ja noored kaitseliitlased, need on meie rahva paremad pojad, ja noorsugu, see on meie tulevane kaitseliit. Elame demokraatlikes

meie rahvas samas suunas edasi sammuks, siis võime julge pilguga tulevikku vaadata.“

Diplomaatlise korpuse nimel võtab sõna Soome saadik dr. Holsti. Elavate kiiduavalduste saatel tõuseb ta kõnetooli ja ütleb Eesti keeles: „Nende päevade jooksul on Eesti rahvas tõenduse annud oma elujõust ja võimetest. Iga väljamaalane, kes on näinud paraadi ja pidustusi, sai üleva mulje“ ja jõudis veendumusele, et eestlaste kavakindel töö kindlustab Eestile õitseva tuleviku.“ Tervitab diplomaatlise korpuse nimel Eesti kaitseliitu ja noorsugu teadmises, et nende ühine töö on isamaale kasuks. „Eesti tulevik saab olema



[Rootsi rahvatants. Keskel viiulimees — „spelman“.

vabariigis. Meil pole põhjust olla nukrad, sest meie saatuse on meie endi käes. Võime julguse ja uhkusega vaadata oma minevikku, oleme mõistnud tegutseda. Oli kindel usk oma tegevusse, meie pojad andsid selleks oma parima — oma elu. Sütitagu see vaim meid ka tulevikus tegutsema, elagu see vaim kaitseliidu, noorsoo ja nende juhtide sees, mis meie tuleviku pandiks.“ Jällegi tormilised auavaldused, mürisev käteplagin.

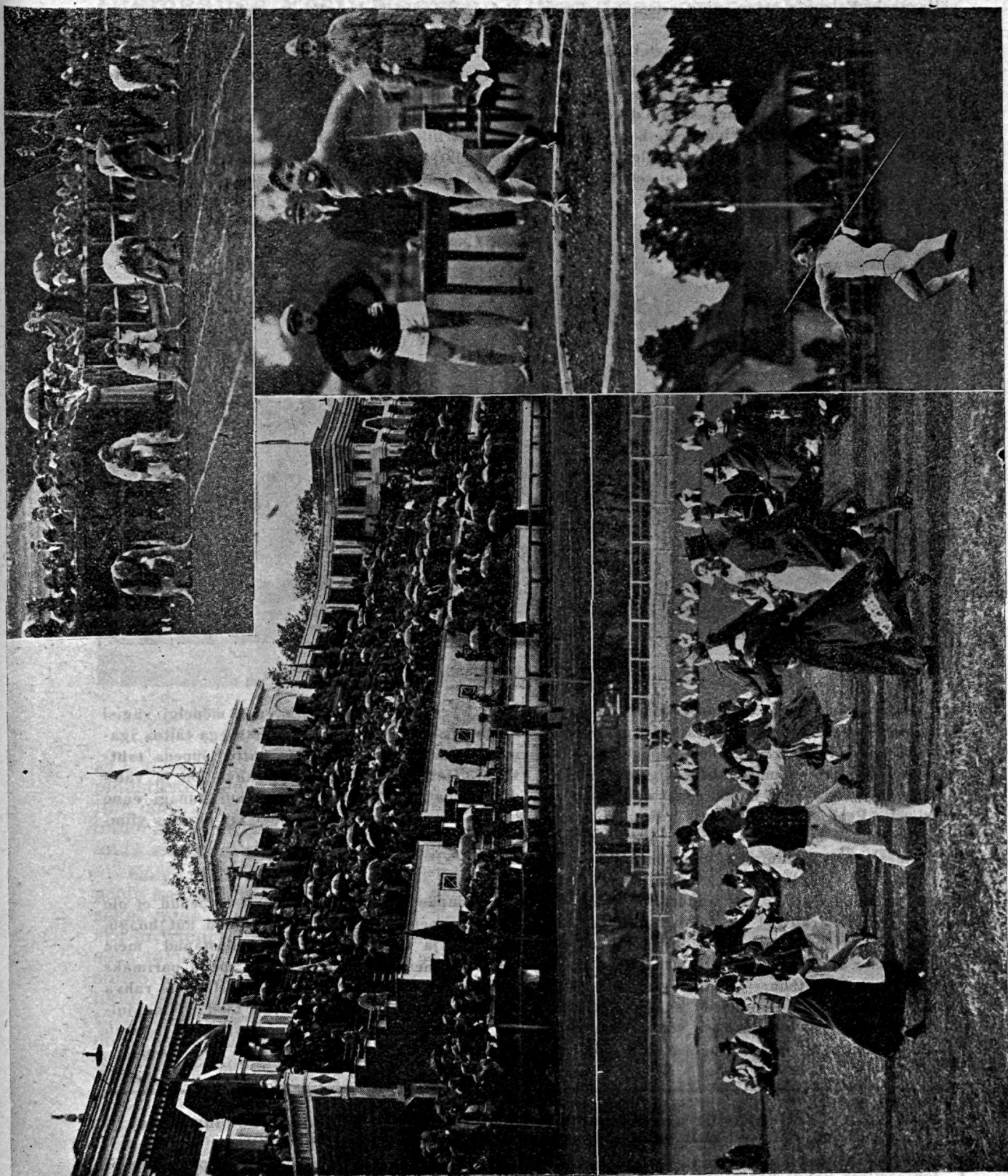
Ka sõjaminiistri kindral J. Sootsi tervitatakse elavalt, kui ta järgmisena kõnetooli astub. „Eilane ja tänane päev,“ algab ta, „olid pidupäevad meie rahvale. Kui algas vabadussõda, siis küsiti, kas peaks leiduma vabatahtlikke, nagu seda on kaitseliit. Viimased kaks päeva on tõendanud, et neid leidub. Riigivanema eest sammusid täna mööda mehed, kes end vabatahtlikult riigi kaitseks on koondanud. See on suur tagatis Eesti rahva tulevikule. On tehtud tööd. Meil on omapärane kultuur, mis vahetpidamata edasi areneb. Tuleks ainult soovida, et meie noorsugu,

päikesepaisteline, sest see peegeldus pidustustest osavõtjate nägudel.“

Järgnevad Läti, Poola ja Soome kaitseliitude esitajate tervitused Eesti kaitseliidule ja noorsoole. Igäüht neist tervitatakse auavaldustega, mis muutub päris auavalduste tormiks, kui kõnetooli asub viimane neist, Soome kaitseliidu esitaja Suolahti, kes järgmist ütleb: „Soome kaitseliit annab täna Eesti kaitseliidule üle oma paremad tervitused ja seda ka Eesti rahvale. Meid ühendavad veresidemed, vanad mälestused. Oleme koos võidelnud, et kätte saada oma rahvaste vabadust. Need rahvad, kes on annud oma vabadusele oma noorsoo, on kõige vapperad rahvad. Eesti tulevikule kolmekordne jõurikas „elagu!“

Edasi järgnevad tervitused ÜENÜ esitaja maj. K. Kirschbaumi, malevate ja omavalitsuste esitajate poolt, loetakse ette tervitusgramme.

Nüüd kõlab kaunis laul hra Vettiiku juha-



Ülal vasakul: Vihmavarjudega varustatud pealtvaatajaskond staadioni tribüünil. Paremal: 100 mtr. jooksu start. Keskkel paremal: Kalkun kettanaites. All vasakul: Teani noorsoolaste rahvatantsud. All paremal: Laurson odaviskes.

tusel läbi ruumide ja häälekõvendajate kaudu ka väljaspoole Estoonia seinu, ning seega on aktuse ametlik osa läbi.

Algab kaitseliidu spordivõistlustel võitjateks tulnuile auhindade väljajagamine, mida toimetavad kaitseliidu vanematekogu esimees kindral J. Laidoner ja abiesimees A. Anderkopp. Kuid enne seda pöörab kindr. J. Laidoner järgmiste sõnadega koosviibijate poole.

„Pole vaja meeletule tuletada kaitseliidu tarvi-

noorsooga, see on juurekasvav materjal kaitseliidule ja riigikaitsele. Vanematekogu nimel avaldan tänu saavutatu eest.“

Nüüd astuvad võitjad, kelle nimed teisel avaldatud, üksteise järele kindral Laidoneri ette, kes igäühele ta võidu või võidud ühes vastava diplomiga kätte ulatab ja keda naiskaitseliidu esitajad lilledega ehivad. Orkester mängib tuschi tuschi järel ja publik avaldab elava käteplaginaga kiitust. Võitjate silm särab rõõmu pärast ja sa-



Taani rahvatants.

dust, seda näitas meile vabadussõda. Täna nägime väikese osa kaitseliidu esitajaid. Igas vallas on meil omakaitse. Iga riigikord nõuab, et riiki kaitstaks ja meie demokraatlik riigikord nõuab ka seda. Kaitseliit peab olema tugev füüsiliselt ja vaimliselt. Peale selle on tähtis rahva kasvatamine ja selleks on sport. Õpime võistleva, julgelt, ausalt end painutama vahekohtuniku alla. Kaitseliidul on parem tee tegutseda spordi alal. Kaitseliit on suure töö ära teinud ja seda ka spordi alal, mis rahvast kasvatab. Rahvad, kes kõrgel seisnud sportliselt, on sügavad jäljed jätanud rahvaste ajalukku. Kaitseliitlased, ärge laske end spordist heidutada. Ootame veel paremaid tagajärgi. Ees on üleilmlised spordivõistlused, meie sportlased võivad neist osa võtta. Väga tähtis on, et kaitseliit on kaks päeva koos töötanud

muti ka pealtvaatajate silm, mis mõnelgi vägisi kipub niiskeks minema, sest uhkusega täitus igamehe süda, kui ta silmitses mitte lõppeda tahtvat võitjate rida, meie Eesti rahva jõu ja väleduse kehastajaid. Kindlamaks kui kunagi enne kasvas usk Eestisse ja ta tulevikku, hävines viimne kahtluse raasuke.

* * *

Pidupäevad on möödas, kuid lõppenud ei ole mälestus neist. Nad on meile annud uut hoogu, värskust ja tahtejõudu, on kindlustanud meie meelt ja meie usku endasse, on meile parimaks pandiks, et Kalevi vaim elab endiselt meie rahva südameis, et jätkates alustatud tööd võime julgelt pilgul vaadata tulevikku. Eesti elab ja saab elama!

—o.—

Kõik, kellel „Kaitse Kodu!“ tellimisaeg 1. juulil lõpeb, rutaku tellimiste uuendamisega. Iga rahvuslikult mõtleval kodanik telligu omale „Kaitse Kodu!“

„Kaitse Kodu!“ kaudu kantakse rahvasse meie rahvuslikku iseseisvuse aadet. Sellepärast on iga eestlase kohus kaasa aidata, et see mõte laiematesse rahvahulkadesse ulataks. Sellepärast toogu iga kaitseliitlane „Kaitse Kodu!“ uusi tellijaid.

Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse omakultuuripäev.

Välisvõõrad.

Möödunud kaitseliidu-päeva pidustuste ülevaadete kõrval võiks siinkohal heita pilku ka ÜENÜ omakultuuri-pidustustele, mis peeti, nagu teada, kaitseliidu-päevaga kooskõlas. Kuigi esimesel pidupäeval kummagi organisatsiooni pidustused käisid omaette, kuna kaitseliidu lõpuvõistlused ja noorsoolaste pidu lõpp pidid koos moodustama pidustuste haripunkti, mida

kirju, kus ilmunud neid pidustusi külastanud ajakirjanikkude reisikirjad ja pidustuste ülevõtted. Need heatahtlikud, sõbralikud kirjutused tutvustavad välismaal Eestit meile kõige soovitamast küljest.

ÜENÜ väliskülastuste hulgast oleks kõige tähtsamal kohal leedulaste 160-inimeseline õppereislaste pere, direktor Liudas Gira juhatusel. Peale nende võtsid sellest õppereisist osa veel kolm



Eesti rahvatants.

aga vihm sedavõrd segas, et selle ühiste pidustuste ideeline külg ei pääsenud mõjule, siiski nende pidustuste kooskõlla viimine andis nii mõndagi head tagajärge, mida siinkohal nimetada võiksime.

Kõige pealt oli see suur samm noorsoo poolt kaitseliidu idee moraalseks toetamiseks, mida muuseas lõpuaktusel märkis ära ka kindral Laidoner oma kõnes. Teiseks tõmbasid need pidustused Tallinnasse suure hulga meie energilisemat rahvuslikku noortsugu, kes kaitseliidu suurpidustusi kaasa tehes viivad oma kodunurkadesse rea ilusaid muljeid meie kodukaitsjast. Kolmandaks omasid need noorsoo pidustused suure tähtsuse ka riikliku propaganda seisukohalt, sest need tõid nendeks päevadeks Tallinnasse hulga külalisi välismaalt, kes siin muuseas tutvusid meie kaitseliiduga, üldse Eesti oludega ja Eesti pealinnaga. Juba oleme näinud Soome, Rootsi, Taani ja Leedu ajalehti ja aja-

Leedu silmapaistvamat ajakirjanikku. Leedu seimi liikmedki olid nende hulgas, nimelt dr. P. V. Raulinaitis, parlamendevahelise ühingu grupi president, dr. Ed. Turauskas ja V. Dagelis. Kõik need kolm seimi liiget kuuluvad Leedu parlamendi keskerakondadesse. Ülejäänud õppereislaste hulga moodustasid kirjanikud, kunstnikud, direktorid, arstid, üliõpilased jne. See oli esimene kord, kus nii suur hulk leedulasi külastasid meie pealinna. Pealegi kuulusid külalised ilma erandita Leedu haritlaste ringkondadesse, missuguse asjaolu tõttu sõlmitud sõprusühendused mõjuvad suuresti kaasa nende rahvaste vastastikuse sõpruse kasvamiseks. Seda muu seas toonitavadki leedulaste tänutelegrammid ÜENÜ-le ja kaitseliidu ülemaile kui ka erakirjad, milles palutakse korraldada Eesti intelligentsi külaskäiku Leedusse.

Rootslased olid juba vanad Eesti noor-

soolaste sõbrad, kellega tutvuneti Stokholmis juba läinud aastal. Rootsisis tuntakse Eesti iseseisvuse vastu palju laiemat sõbralikkust ja heasoovlikkust kui mõneski teises riigis peale Balti riikide. See on rootslaste heasoovlikkus rahva vastu, kes kunagi vahvalt võidelnud Rootsi vägede ridades, kes kannud osa Gustav Adolphi 30-aastase sõja raskustest ja kelle poegadega peamiselt löödigi Peeter I-st Narva lahingus. On rõõmustav, et nende rahvaste vahel algab uuesti sõbralik lähene mine. Taanlasedki olid juba meie noorsoolastele ammu tuttavad ja osalt vist jällenagemise igatsus tõukaski neid võtma ette nii pikka reisi kaugele itta. Kuid nad tulid, elurõõmsad, nooruslikud, värsked, kuigi nende hulgas oli päris eakaid mehi ja naisi. Taanis valitsev kombus, eriti noortele preilidele, ei luba hea meelega minna ükski kaugele omast perekonnast ilma vanemate või sugulaste valvava silmata. Sellest siis tuligi, et mõni Taani „noorsoolane“ rahvatantsu-meister kandis juba hallinevaid juukseid. Kuid süda oli neil kõigil noor ja väga soe Eesti vastu. Imetleti vana Tallinnat, hinnati kõrgelt suurt tööd, mida teeb kaitseliit meie julgeoleku kaitseks. Skandinaavia rahvastel pole nii suuri ja ähvardavaid vaenlasi kui eestlastel, neil pole aimugi, kui suurt muret ja pingutust peab kandma iga eestlane oma isamaa kaitseks. Ja et oma kodumaad kaitstes kaitseme tervet haritud maailma ida barbaarse hädaohu eest. Ja et korra oma verega lõime tagasi kogu Euroopale sihitud löögi.

Taanlastegagi seovad meid vanad mälestused. Iga taanlane saatis vist kümned postkaardid oma kodumaale, kuid nägin, et võib olla suurem osa neist oli ülesvõte Pikast Hermanist. Nendele kirjutasid taanlased alla, et see on vana Taani kindlus, milles neil muidugi on ka õigus. Teisel kohal, nii imelik kui see ka ei ole, olid piltpostkaardid, mis kujutasid Toompea Vene kirikut, sedasama, mis valusalt riivab iga eestlase silma. Kuid taanlaste huvi selle vastu oli õigustatud — nende maal pole niisugust idamaalist asja nähtud ja ka meilgi tundub see kurvastava mälestusena sellest ajast, mil meie maal valitses venelaste omavoli.

Soome noorsoo esitajaid oli vaid kaks: mag. M. Haavio ja mag. Elsa Enäjärvi, kes juba kümnedki korrad Eestis olnud ja ka Eesti keelt valdasid. Seda, mida pole

jõudnud teha meie diplomaatia, on suutnud saata korda juba ammu meie kasvav noorpõlv. Kultuuriline side Soomega on igatahes kõva, mida tunnistab võrdlemisi laialdane vastastikune keelte oskamine, kirjanduse tundmine ja muu kultuuriline läbikäimine. Kui kord praegu kasvavad haritlaspõlvad pääsevad juhtidena rahvaste etteotsa, siis ei või tulla enam mingisuguseid takistavaid lahkkelisid kahe vennasrahva vahele. Juba praegugi ühendab Eesti ja Soome noortsugu suur ühtekuuluvustunne, mida ei suuda purustada ükski jõud. Ei ole võimalik, et tulevikus Soome ja Eesti käiksid kumbki iseteed, meil on teineteist hädasti tarvis, et kindlamini seista ida hädaohu vastu. Umbes samasid mõtteid väljendas ka mag. Martti Haavio oma hoogsas vaimustavas kõnes noorsoo teelaul pidustuste lõpul.

See kõik näitab ÜENÜ tegevuse suurt tähtsust. Ühelt poolt noorsoo koondamine kindlaks rahvuskultuuri alal töötavaks organisatsiooniks, teiselt poolt sõprussidemete loomine meie naaberriikidega. Meie vabadussõja raskeil alguspäevil saime tunduvat abi Soome vendadelt, rootslastelt ja taanlastelt, kuid ka tulevikus on meil sõpru vaja. Skandinaavia ja Balti väikerahvaid peab ühendama soe sõprus ja seda suudetakse luua kõige tagajärjekamalt noorsoo kaudu. Kui meie tunne me, et meil on sõpru, siis saame sellest suurt moraalset tuge oma võitluses tuleviku eest, kuid raskemal päevil tunneme sõprade järele veel suuremat tarvidust.

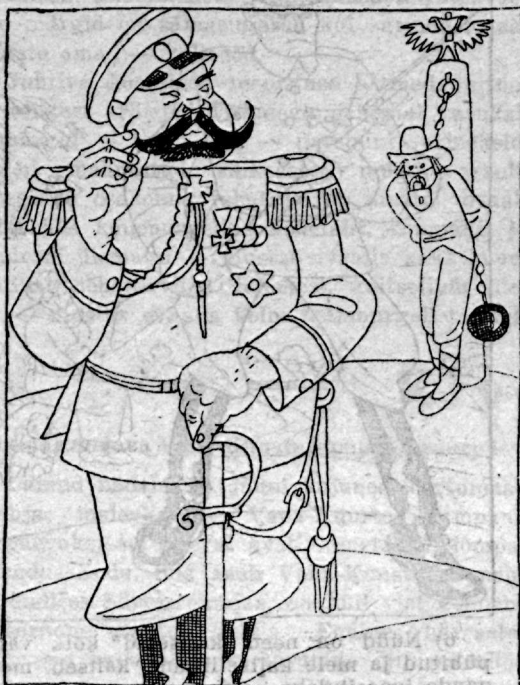
*

Pidustuste üldkäigust on juba lähemaid teateid ilmunud meie ajalehtedes. Olgu vaid mainitud, et pühapäevase vihmase ilma tõttu ja laupäevase pidupäeva vähese osavõtu pärast pidustus ainelise puudujäägiga lõppes, mis ÜENÜ-le on valusaks hoobiks, sest et see meie suurem ja aktiivsem haridusline organisatsioon ei riigilt ega seltskonnalt toetust ei saa. Pidustuste hea kordamineku lootuses tehti nii mõndagi kavatsust tulevikuks, kuid see kõik ei või nüüd teostuda. Peab nagu ennegi isegi kirjavahetuse väljasaatmiseks lappima omavahel rahasid kokku...

Kuid raskustega ollakse seal pool juba harjunud. Need ei suuda murda noorte aktiivsust ja hoogsalt arenevat tegevust.

—r—

Eesti taadi ajaloolised „kaitsejad“.



1) Tsaari ajal oli Eesti taat valju kaitse all. Armulik kuberner kaitstes agaralt sõnavabaduse eest.



2) Kasakad kaitsevad kõiki soo ja vanaduse peale vaatamata liig vabade ideede eest.



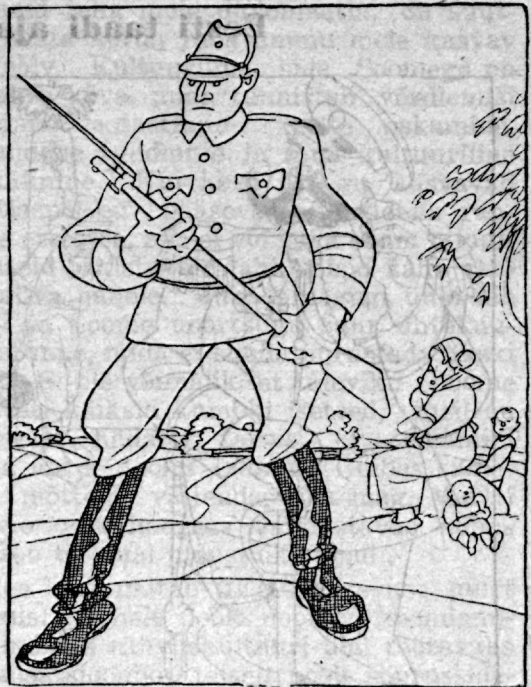
3) Enamlane kaitsevad taadi paremaid poegi maapealsete murede eest ja toimetab nad paradiisi.



4) Taati aga kaitsevad ta tööpuuduse eest.



5) Okupatsiooni ajal kaitsesid võimud taati kõige ebakultuurilise eest, sest kultuuri inimene peab peajasjalikult vaimutoidust elama.



6) Nüüd on need „kaitsejad“ kõik välja pühitud ja meie kaitseliitlane kaitseb meid nende tagasituleku eest.

Kuidas hoolitseda püssi eest, et tõrkeid ette ei tuleks.

Laskmise ajal korduvad tihti juhtumised, et löökraud ei purusta sütitikut ja tekib tõrge. Vahe-te-vahel õnnestub mõni laske ja jälle kordub tõrge. Sarnane asjaolu jätab malevlastele mulje, et neile väljaantud relvad ja laskemoon kõlbmatud.

Kuid viga ei ripu siis laskemoonast ega relvast, vaid malevlane ei ole relva laskmiseks küllalt hoolsasti korda seadnud.

Jaapani püsse varem tarvitusel ei olnud ja seisid ladudes, kus olid paksu vaseliiniga sisse määritud. Sama määrdega on ka luku osad seest paksult määritud. Paks määre ei võimalda löökraudal vaba liikumist ja nõrgestab löökvedru tööd, mille tagajärjel löökraua poolt antud löök sütitiku pihta igakord küllalt tugev pole viimase purustamiseks.

Enne laskmisele minekut peab iga kaitseliitlane omalt püssilt üleliigse määrde kõrvaldama. Seejuures tuleb iseäranis rõhku panna luku osade puhtuse peale: lukk selleks lahti võtta ja hoolega puhastada, eriti tähelepanu juhtida, et luku putk, tema kaanal, löökraud ja löökvedru oleksid täiesti puhtad. Samuti puhastada raua õõs ja muud osad. Kui püss nõnda hoolsasti pu-

hastatud, siis ei või tõrkeid ette tulla peale üksikute lahingupadrunit, mis vabrikutest vigadega välja lastud.

Kui malevlane oma püssilt paksu määrde juha kord kõrvaldanud, siis ei tule seda enam selle määrdega määrida, vaid puhastamise juures tarvitada puhastusõli, peale puhastamist püss täiesti kuivatada ja kergelt määrdeõliga sisse määrida.

Puhastamise juures teha ainult neid koostvõtmisi, mis malevlasele lubatud „Arisaka vintpüssi kirjelduses“ („Sõduri“ 1925. a. väljaanne). Sealjuures puhastada, kuivatada ja sisse määrida kõik nähtavaletulevad pinnad, raua õõs ja padrunikamber.

Püssil on sarnaseid kohti, kuhu käega juure ei pääse, nagu: uurded, pesad, sooned jne. Nii-suguste kohtade puhastamiseks valmistada vastavad puupulgakesed, neile otsa mähkida õlis leotatud kaltsud ja toimetada nende abil puhastamist, kuivatamist ja määrimist.

Iga laskmise eel tuleb raua õõs määrdeolist kaltsuga täiesti kuivaks nühkida ja lukult üleliigne õli pühkida.

H. F.

Välismailt.

Läti kaitseliidu riietus.

Läti kaitseliidu organisatsiooni tegelased olid ilmunud Riia üldistele pidustustele suure-

malt jaolt uuel kinnitatud vormimütsides ja riietes, mille ametlik värv on sama kui sõjaväelgi, samuti on need valmistatud sõjaväe vormi

eeskujul. Vormi krael on samuti kui sõjaväelgi punasevärvilised märgid, mille keskel on kullakarvalised tammelehed. Kaitseliitlaste-ratsaväelaste märgid on samasugused kui armee ratsaväelaste omad — kollased.

Juhtiva koosseisu teenistuse astmed erinevad teistest eriliste märkidega pahemal varukal. Et märgid — tähekesed — paremini erineksid, on nad mahutatud väikesesse musta ovaali. Kaitseliidu osakonna juhatajal on musta ovaali keskel üks kuuenurgeline hõbetäht, kompanii ja eskadroni ülematel — mustas ovaalis kaks kuuekandilist hõbevärvilist tähekest, kaitseliidu ülemal — mustas ovaalis kolm neljanurgelist kuld-

värvi tähte, mille juures tähekeste nurgad on sisse lõigatud ja kaitseliidu pataljoni ülemal, rügemendi majandusülemal ja maakonna kaitseliidu instruktoritel mustas ovaalis üks suur neljanurgeline kuldtäht. Kaitseliidu rügemendi ülemal, samuti ka siseministeeriumi kaitseliidu osakonna instruktoritel on mustas ovaalis kaks neljanurgelist hõbevärvilist tähte. Mütsid on juhtival koosseisul samasugused kui teistel kaitseliitlastel, ainult mütsi ülemisl äärel on kuldnoöriskant, ja mütsi sirmil kullakarvaline päel. Peakatte värv — roheline, kuid mütsi põhi vaarmarjapunane. Ratsaväelastel on mütsi põhi kollane.

A. Tr.

Kroonika.

Tartumaa maleva Vana-Kuuste kompanii suurpäev.

Läinud nädala 13. juuni kujunes Tartumaal, Kambja malevkonna, Vana-Kuuste kompanii suurpäevaks: sel päeval avati nimetatud kompanii kodu. Kodu, mis asub Vana-Kuuste asunduses, endises härrastemajas, on küll vist esimene sellesarnane algatus Eestis. Endine härrastemaja, mis vallavalitsuse kasutada oli, sai nüüd kahele asutusele, s. o. vallavalitsusele, ja kaitsemalevale, koduks. Viimane võtab oma alla härrastemaja alumise korra keldriruumid, mis aga enne koduks saamist suuri ümberehitusi nõudsid. Remont läks puhtas rahas üle 350 tuhande maksma; peale selle veel seltskonna toetus ehitusmaterjali näol.

Siinkohal olgu eriti nimetatud kaupmees J. Miina Tartust ja Tartu E. majandusühisus, samuti V.-Kuuste vallavalitsus ja kohalikud valla taluperemehed-kaitseliitlased, kes kõik kas rahaga, materjaliga või nõu ja tööjõuga kodu ehitamist toetasid.

Ei ole kahtlust, et äsjaavatud asutus Vana-Kuuste kompaniile tõsiseks keskkohaks muutub, keskkohaks, mis tõmbab enese ümber nii kaitseliitlaste pere kui ka kogu ümbruskonna rahva, sest ei ole ju ühtki tegurit, mis seda takistaks sündimast, vaid seevastu: kodu ruumid tekivad julgesti tundmuse, mis igale kaunile kodule omane. Seda tundmust aitab veel tõsta park, mis kodu ümbritseb. Kogu ümbrus ja väljavaade kodust on meeldiv ja kodule kaasakiskuv.

Ruumide jaotus kodus on hästi ja otstarbekohaselt läbi viidud: kodus leiab aset suur saal, mis mahutab enesesse üle 500 inimese, samuti näitelava ühes tarvilise rekvisiidiga ja kõrvalruumidega. Saali võib kasutada pidude korraldamiseks, milleks ta muuseas ka mõeldud. Avamispäeval korraldas kompanii kinnise peoõhtu, kus kohalikkude kaitseliitlaste poolt välise kaasabiga suurem ajalooline kurbmäng „Tasuja“ ette kant. Pidul esines veel kohaliku laulu- ja män-

guseltsi „Koidula“ segakoor kontserdiga. Ülevas meeleolus viibiti kodus kuni päikese tõusuni.

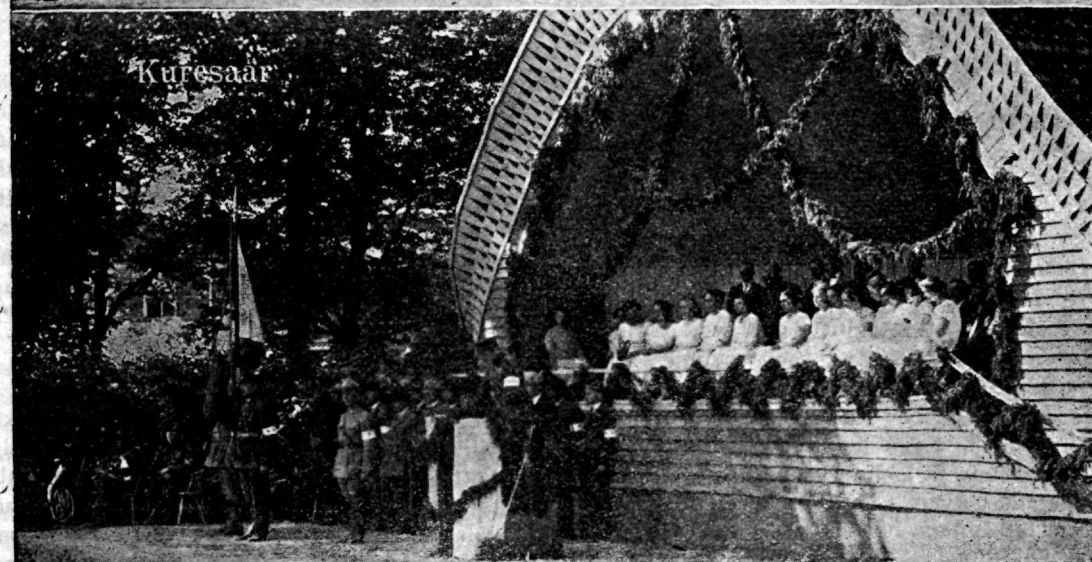
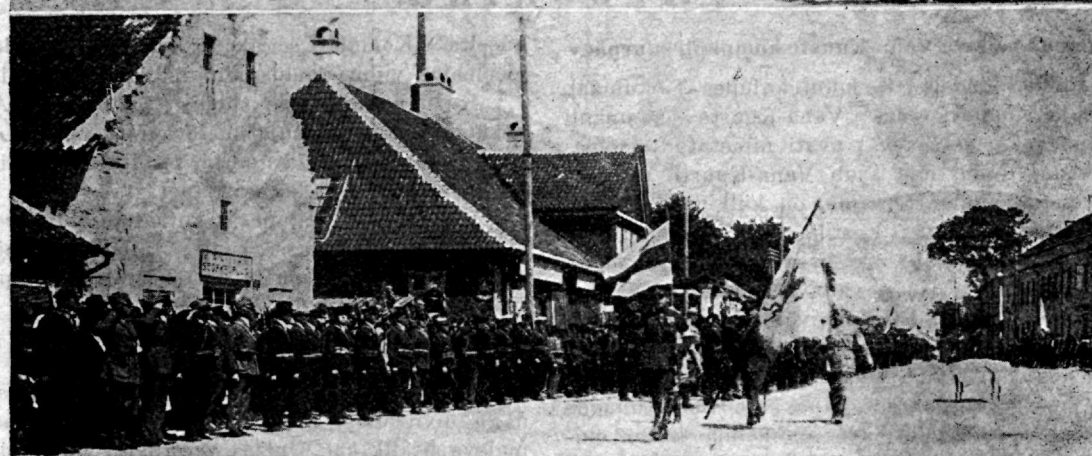
Kodu avamine ise sündis pidulikult. Avamiskõne pidas Kambja malevkonna pealik hra R. Riives. Sellele järgnesid tervitused isiklikult ja kirjalikult — telegraafi teel.

Kell 4 p. l. kogunesid kutsutud külalised ja piduvõõrad ruumikasse saali. Kohaliku kaitsemaleva naisrühma poolt oli korraldatud pidusöök, millest üle 200 inimese osa võttis. Ei saa jätta nimetamata seda suurt vaimustust, mis tuli esile pidusöögil vastastikustes kõnedes. Piduvõõraste hulgas viibis ka kutsutud külalisi, nagu diviisiülem kindral Pöder, siis Tartumaa maleva pealik kol. Unt ja veel palju teisi võimukandjaid väljastpoolt Vana-Kuustet; samuti kohalik vallavalitsus ning kohalikud haridus- ja seltskonnategelased.

Pidusöögil aitas tuju tõsta Tartu keskkooli-õpilaste koondatud pasunakoor ja „Koidula“ laulukoor. Viimase juhile hr. Karneolile, kui vanemale tegelasele ja väsimatule eestvõtjale kultuurialal, sai eriline auavaldus osaks. Lasti elada ka teisi avalikke tegelasi. Pidulauas viibiti 3½ tundi. Avamispeost osavõtjad pildistati saalis pidusöögil, samuti väljas kodu õues, ühes koduga. P.-ik.

Suur spordipidu Petseris.

13. skp. korraldas Petseri malev spordiklubi kohalikul spordiväljal 7. rügemendi 1. pataljoni osavõttel spordipeo. Eeskavas olid üleriiklised kaitseliidupäeval ettenähtud vabad harjutused muusika saatel, kergejõustiku võistlused ja mängud. Samal päeval peeti ka maleva laskeharjutusi sõjaväe lasketiirus. Juba hommiku varakult algasid spordiplatsil kergejõustiku eelvõistlused. Kell 3 p. l. kogunesid sportlased maleva staabi juure, kust marsiti ühises rongikäigus muusika saatel läbi linna spordiplatsile. Nii arvurikast sportlaste peret pole Petseri veel kunagi näinud. Ka spordiväljale oli kogunud hulk pealtvaata-



Saaremaa maleva aastapäeva pühitsemiselt 13. juunil k. a.

1. Malevat külastajad auvõrad. Vabariigi valitsuse esitaja põllutöominister H. Laretei, kaitsehidutülem kolonel Roska ja teised — aukohal.
2. Maleva pealik major R. Teimann peale lipu õnnistamist malevlaste ridadest mööda käimisel.
3. Maleva pealik major R. Teimann kõnet pidamas. Kõlakojas Saaremaa maleva segakoor.

jaid, kes suure huviga jälgisid võistlusi. Effektse pildi pakkusid vabad harjutused, milledest võttis osa üle paarisaja sportlase. Äge konkurents kergejõustikus oli maleva spordiklubi ja 1. pataljoni vahel. Lõputulemuses jäi võitjaks maleva spordiklubi meeskond. Iseäranis heas vormis oli maleva spordiklubist hra G. Taan. S.

13. skp. peeti Valga malevas omavahelisi laskevõistlusi, kus esimesele kohale tuli Valga linna malevonnast H. Kruustük — 148 silmaga, 2. kohale Helme malevk. V. Tõevälja — 144 silmaga, 3. kohale Hargla malevk. H. Kõrge — 139 silmaga, 4. kohale Valga linna malevk. K. J. Sooms — 138 silmaga, 5. kohale Hargla malevk. K. Reinhold — 138 silmaga, 6. kohale Hargla malevk. E. Paas — 138 silmaga, 7. kohale Helme malevk. J. Haas — 136 silmaga, 8. kohale Valga 1. malevk. J. Roose — 132 silmaga, 9. kohale Valga 1. malevk. J. Sepp — 126 silmaga. Need laskurid võtsid osa ka üleriiklistes kaitseliidu võistlustest.

Auhandadeks olid: 1) Hõbeportsigar — Valga pangalt, 2) hõbekarikas — Valga linnavalitsuselt, tingimusega kaitsta 2 korda järjest ehk 3 korda vaheldumisi, 3) brovning 7,65 mm. — kaitseliidu ülemalt, kaitsta 2 korda järjest ehk 3 korda tingimusi, 4) brovning 9 mm., alaliselt rändav.

Grupi laskevõistlus jäi ära, sest et malevonnades grupid ei olnud vastavalt esitatud ja nii jäi ka grupiauhind — gladiatori kuju — maakonnavalitsuselt välja andmata. Grupivõistlus peetakse sügisel.

Tartumaa maleva Võnnu malevkond pühitses 20. juunil s. a. oma esimest aastapäeva. Et aastapäev ühte langes kaitseliidupäevaga, siis oli osavõtt temast väga elav. Ühtlasi oli ka sel päeval malevkonna lipu õnnistamine ja kätteandmine. Õnnistamist toimetas õp. Treumann, kuna lipu üle andis sõjaministri esitaja kolonel Joanson, kes ka esimese poolt tervitust ütles ja naela vardasse lõi. Kaitseliidu ülema, Tartumaa maleva pealiku ja Tartum. valitsuse esitajana tervitas ja lõi vardasse naela maak.-valits. esimees hra Saar. Ka oli rohkesti tervitustelegrame saadetud.

Peale ametliku osa olid päevakavas spordivõistlused, kihelkonna ühendatud laulukooride ettekanded ja õhtul „Lõokeses“ õhtupidu. Päeva ja pidu võib pidada hästi kordaläinuks. Lipp läks maksma 26.000 mk.. Peo sissetulek ligi 45.000 mk.

Raadio Kastre-Võnnu kompaniis.

Võnnu malevkonna Kastre-Võnnu kompaniis on hiljuti üles seatud neljalambiline raadio-vastuvõtteaparaat ühes kõvahääldajaga, mis võimaldab kuulata suuremal hulgal korraga. On korraldatud isegi raadio-tantsuõhtuid, nimelt

Võnnu malevkonna pealike kursuste lõpupeol.*) Kastre-Võnnu kompanii poolt korraldatud raadio-demonstratsioonidel on olnud õige rohkesti rahvast, nii et huvi raadio vastu on tõusnud. E. Ms.

Tartu maleva õppurkompanii ja kombineeritud meeskonna jalgpallivõistlus.

4 : 2.

15. juunil kohtasid jalgpallis Akadeemilise spordiklubi väljal, Tartus, Tartu maleva õppurkompanii ja kombineeritud meeskond. Eduvil oli läbimurdetaktikat, kuid puudusid väravalööjad, ning paremkaitse oli nõrk. Poolkaitse selle vastu oli aga enam-vähem omal kohal. Kombineeritud meeskonnas mängisid kaasa esimese aasta mängijad, kuna rohkearvulises malevaperes leiduks küllalt paremaid mängijaid. See oli viimane eelvõistlus enne Tallinna võistlustele sõitmist. Mängu tagajärg — 4:2.

E. Ms.

Äksi langenud kangelaste mälestussamba 1. aastapäeva

pühitses Äksi kihelkond 20. mail Äksi kiriku juures asuvas Vabadustammikus. Samal päeval oli ka Äksis surnuaiapäeva. Et hommikupoolel vihma sadas, siis oli rahvast vähevõitu ilmunud. Ilmusid kaitseliitlased ühes E.D.S.L. Sootaga osakonna lipu ja orkestriga; kaitseliitlased rivinesid mälestussamba vastas, kuna kaks ratsamalevlast auvahtideks mälestussamba juure asusid. Algas tseremoonia: esimesena pidas lühikese sütitava kõne keegi kaitseliitlastest, mille järele orkester „Isamaa ilu hoieldes...“ mängis, mida paljastatud peadega kuulati. Selle järele kõneles keegi üliõpilane ja keegi seltskonnategelane, mille järele orkester riigihümni mängis. Sellega oli tseremoonia lõppenud.

Märkimata ei saa aga siinkohal jätta seda, et paljud publikust ei pidanud kuigi tähtsaks toiminguks langenud kangelaste austamist. Nii kõnede ja riigihümni mängimise ajal, mida paljastatud peadega kuulati, ei võtnud paljud meeskodanikud vaevaks oma päid paljastada, mis väga übe nähtus!

Eriti võõrastav oli aga see, et Vabadustammikus olid aset leidnud igasugu „kosjakontorid“, loterii-allegrid alkoholiliste jookide väljaloomisega ja muud lõbustused. Sarnane nähtus on täiesti hukkamõistetav ja teda ei tohiks Vabadustammiku piirides kuidagi lubada!

Vabadustammik peab igale riigitruele eestlasele pühaks paigaks olema ja teda ei tohi milgi tingimusel mingisuguseks lõbustus- ja joogikohaks muuta. Eriti inetu oli see, et Vabadustammikus joodi viina, talletati mälestussamba ümber asuvat muruplatsi ja lamati ka samas.

V. ka „Kaitse Kodu!“ nr. 10., lhk. 362.

Kõik eelpoolkirjeldatud nähtused oleksid võinud vähemalt aset leida väljaspool Vabadustammikut. Süüdi sarnastes nähtustes on mälestussamba aastapäeva korraldajad.

Ka mälestussamba ümbruse korrashoid jätis nii paljugi soovida. Vast ehk järgmisel korral näeme Vabadustammikut kaunimas seisukorras!

Langenud kangelaste mälestamise ajal pääseti Vabadustammikusse vabatahtlike annetuste eest.



S a a r e m a a

maleva aastapäeva puhul 13. juunil 1926. a. malevat külastanud auvõõrad Vabariigi Valitsuse esitaja põllutööminister H. Laretei'ga eesotsas peale Kuresaare piiskoppide lossi vaatamist lossi trepil. Vasakult paremal trepiastmetel: 1) pr. Laretei, 2) kaitseväeülema kolonel J. Roska ja põllutööminister H. Laretei. Seisavad trepi ees vasakult paremale: maleva juhatuse sekretär B. Steinberg, maleva pealik major R. Teimann, Lääne maleva pealik kapt. Väeden, Saare maakonna valitsuse esimees M. Neps ja Kuresaare linnapea A. Lepik

Aksi langenuid kangelaste mälestussammas avati 21. juunil 1925. aastal (v. pilt ja kirjeldus „Sõdur-Kaitseliitlases“ nr. 26. — 1925. a.).

E. Ms.

Vabadussõjas langenute ja iseseisvuse võitluse jäädvustamise Valga linna ja maakonna komitee loodud.

Valga maakonna valitsuse esimehe kokkukutsel peeti juuni keskel ülalnimetatud komitee

ellukutumise, ühtlasi ka esimest koosolekut. Koosolekul otsustati luua Valga linna ja maakonna komitee ning lähema kontakti loomiseks valdadega otsustati igasse valda abikomiteed moodustada. Rahva sekka mõtte laialiviimiseks valiti igasse valda kohapealsed esitajad.

Rahva arvu alusel peaks Valga linn ja maakond kokku ligi 1 miljon 890 tuhat marka andma vabadussõjas langenute ja vabadusheitluse mälestuse jäädvustamiseks.

E. Ms.

Tartu malevlaste tagasijõudmine Tallinna võistlustelt.

21. juuni hommikuse rongiga jõudsid Tallinnast tagasi linna ja maakonna mehised malevlased. Jaamas oli neid vastu võtmas aukompanii ühes orkestriga. Naismalevlased ja naisüliõpilased ehtisid võitjaid lilledega. Võidetud auhinnad viidi maleva staapi. Staabi ees, Suurturul, tervitas võitjaid malevapealiku k. t. H. Orav, — soovides võistlejatele sitkust ja jõudu, et kaitsta maleva au.

Tagasijõudnud sportlaste-malevlaste meeleolu oli loomulikult õige ülev.

Tartu malev tuli võitjana tagasi Tallinna kaitseväe pidustustelt ja võistlustelt. Rändauhindu oli võistlustel üldse 9 ja neist on Tartu malev kaasa toonud tervelt 5. Võidumärgid asetati maleva staapi erilisele lauale malevlaste vaatamiseks; 25. juunist peale on aga kõik Tartu maleva võidumärgid välja pandud vaatamiseks H. Tõnissoni peegliäri aknale, Suurturul nr. 14.

21. juuni õhtul oli Tartu maleva naisrühmade poolt korraldatud võistlustest osavõtjatele, malevkondate esitajatele, ajakirjanikkudele ja teistele kutsutud külalistele kohvik „Linda“ ruumes omavaheline teelaud. Kaasa olid võetud ka kõik võidumärgid, mis olid asetatud saali keskel lauale.

Tartu malevapealiku k. t. H. Orav ütles võistlustest osavõtjale maleva nimel südamlikku tänu; avaldas lootust, et Tartu malevlased esimesel proovil kätte võidetud kohti ka edaspidistel võistlustel sama tagajärjekalt suudavad kaitsta; võit ei pea meid tegema uhkeks või hooletuks, samuti pole põhjust teisi malevaid, kes võistlusil alla jäid, madalamalt hinnata. Kõik Eesti malevlased sünnitavad kokku ühise maleva, ja Tartu on ainult osa sellest tervikust.

Esimene Eesti kaitseväe ülema ja praegune lugupeetud II diivisi ülema kindralmajor E. Põder avaldas oma heameelt Tartu maleva võidu puhul kui vana kaitseväelane. Soovis edu ka tulevasteks võitudeks.

Linnapea K. Luik ütles, et ta on uhke seistes sarnase linna eesotsas, nagu Tartu, kes peale

oma vaimlise kaalu nüüd on tõendanud, et ta ka füüsiliselt on tugev ja terve.

Neile kõneledele järgnesid veel paljud teised. Lõbusas meeleolus ja lauldes isamaa laule istuti koos kuni keskööni. Lahkudes annetasid naisrühmade liikmed võitjaile lilli.

E. Ms.

Saadjärve valla maleva metsapidu.

Jaanipäeval, 24. juunil, korraldas Saadjärve valla malev Tabivere (Voldi) jaama läheduses, Tormi metsas, suure metsapeo. Eeskavas oli maleva paraad, jalakeerutus orkestri saatel ja muud lõbustused.

Ilus ilm aitas kõigiti kaasa pidu heaks kordaminekuks. Linnast ja ümbruskonnast oli peole ilmunud rohkesti inimesi.

E. Ms.

Üleskutse

malestuste kogumiseks dr. Philipp Karelli 100-a. sünnipäeva puhul.

Käesoleva aasta 11. detsembril (28. nov. v. k. j.) pühitseme dr. Philipp Karelli 100-a. sünnipäeva. Philipp Karell on jäädavad jäljed jätnud arstiteadusesse oma piimaraviga, mis ilmus 1866. a., nii siis 60 a. eest ja on kõige ilma arstide üldomanduseks saanud. Sellega on ta üks esimestest ja vähestest eestlastest, kes kultuurilmale on suutnud midagi pakkuda.

Ta jõudis oma jõul, oma väsimata töö ja annete abil, kõrgele kohale — keiser Nikolai I ja Aleksander II ihuarstiks. Selles ametis (1849 kuni 1879) ei unustanud ta oma rahvast ega ka oma sünnikohta — Eestimaad. Karelli esivanemad on Hageri kihelkonnast pärit, ta vend oli kaua aega Raplas köstriks, kuna ta ise on Tallinnas sündinud. Kõigis neis kohtades tunti Karellide perekonda laialt ja peeti nendest suurt lugu. Isegi mitmed perekonnad olevat Karellide järele oma nime Karelliks ümber muutnud. Dr. Karell suri 31. aug. (18. aug. v. k. j.) 1886. a., nii siis tänavu 40 a. eest.

Muidugi leidub veel küllalt inimesi, kes ise Karelli tundsid või temast midagi on kuulnud. Neid kõiki palutakse nii lahked olla ja kõik teated Karellide kohta, puutugu need teda ennast, tema esivanemaid või mõnd tema sugulastest, üles kirjutada ja Eesti Kirjanduse Seltsile, Tartus, Riia tän. nr. 34, saata, kes neid Karelli täieliku eluloo ja tegevuse kui ka Eesti mineviku uurimisainetena mõtleb tarvitada.

Tartus, juunikuul 1926. a.

Eesti Kirjanduse Selts.

Male.

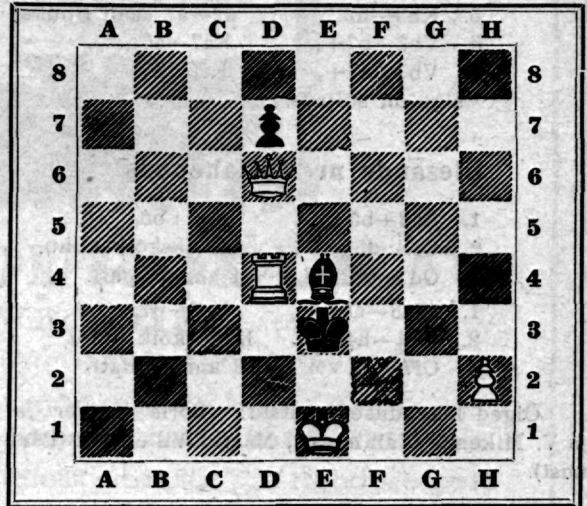
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 18.

Kokku seadnud dr. E. Zepler.

Kiitus „Le Soleil de Marseille“ turniiril 1926. a.

Mustad.



Valged.

Valged: Ke1, Ld6, Vd4, Eh2.

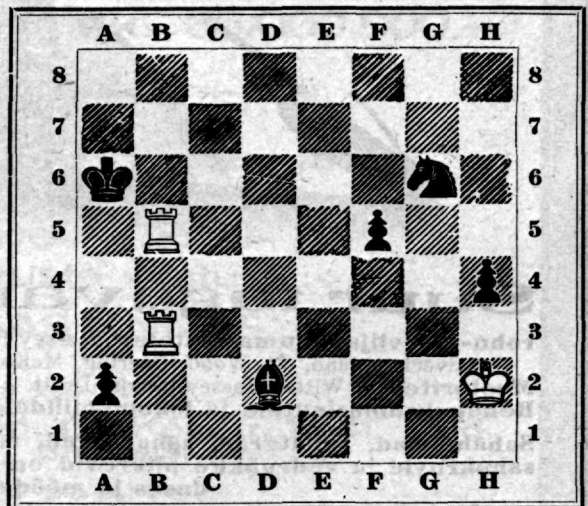
Mustad: Ke3, Oe4, Ed7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 14.

Kokku seadnud F. Prokop (Praagas).

Mustad.



Valged.

Valged: Kh2, Vb3 ja b5

Mustad: Ka6, Od3, Rg6, Ea3, f5 ja h4.

Valged algavad. Mäng jääb viigi peale (reskis).

Ülaltoodud lõpumängu nr. 14 lahendus.

- | | |
|--------------|--------------------|
| 1. Vb5—b8, | Od2—f4+ |
| 2. Kh2—b3, | Of4 : b8, |
| 3. Vb3 : b8, | Ka6—a7 |
| 4. Vb8—b2, | a2—a1 saab lipuks, |
| 5. Vb2—a2+, | La1 : a2 |
- Valge on suitsus.

- A.)
- | | |
|--------------|--------------------|
| 4. (Vb8—b2), | Rg6—f4+, |
| 5. Kh3—h2. | a2—a1 saab lipuks, |
| 6. Vb2—b7+, | Ka7—a6, |
| 7. Vb7—a7+, | Ka6 : a7. |
- Valge on suitsus.

Ülesande nr. 15 lahendus.

- | | |
|--------------------------------|-----------------|
| 1. Rc3—b5, | Kc6 : b5, |
| 2. Of7 : d5, | K ükskõik kuhu, |
| 3. Od5—c6 või — c4 annab matt. | |
- | | |
|--------------------------------|-----------------|
| 1. (Rc3—b5), | Kc6—d7, |
| 2. Oe1—h4, | K ükskõik kuhu, |
| 3. Of7—e6 või — e8 annab matt. | |

Õiged lahendused saatsid: Boris Kerker ja ja V. Mikenas (Tallinnast), Martin Vil'emson (Pärnust).

En gros

En detail

H. O. Valdmann,

koloniaal- ja tubakakaupade ladu.

Tallinn, Raekojaplats nr. 16, telefon 9-11.

Spetsiaalkaupu.

KOHVI

kõik tarvitatavad sordid — toores, ja kauaaegse vilumusega asjatundja poolt kõrvetatud;

TEED

vanema ja suurema Moskva ühisuse „VASSILI PERLOFF ja POJAD“ kõik sordid;

Paberosse ja tubakat

kõigi suuremate tehaste saadused—vabriku hindadega.

Peale selle:

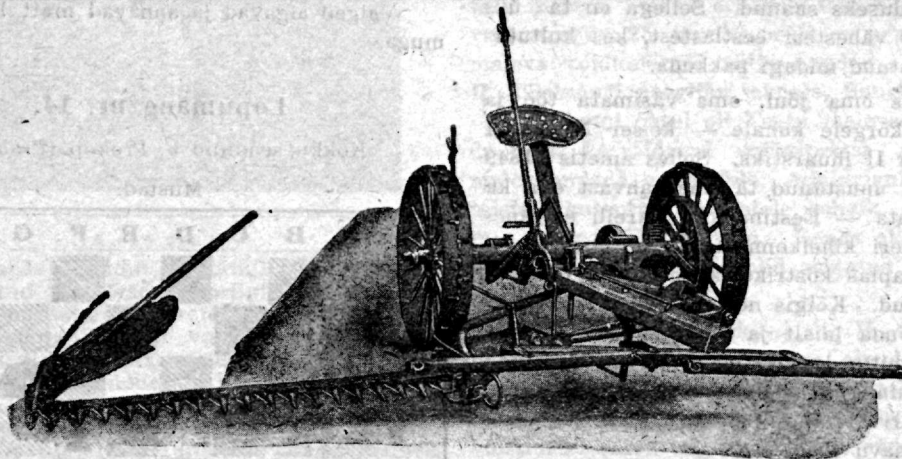
Suhkrut, jahu, riis, kakaod, kompvekke, šokolaadi; kõikisugu mattsealmeid, vein- ja likööriekstrakte ja seepe.

Jooksvad arved: Eesti Pank : 2268, Põhja Pank : 86
Linnapank : 230, Scheeli Pank.

Kõige odavam ostukoht kõigile.

En gros

En detail.



Suur tagavaraosade ladu

rohu- ja viljanildumasinatele: Massey-Harris, Gloria, Hava, Viking, Herkules, Arvika, Svecia, Plano, W. Wood, Deering, McKormik, Osborne.

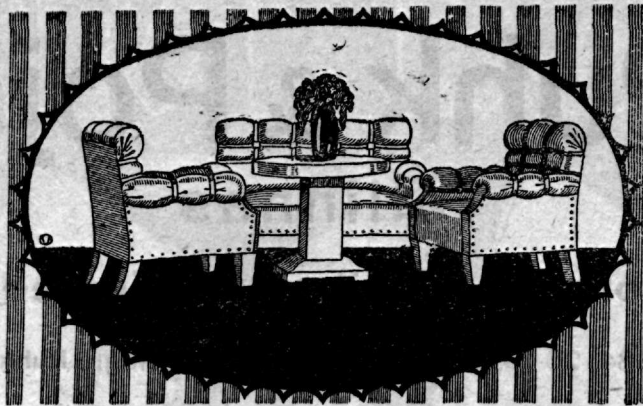
Mootoritele: Witte, Massey-Harris, Drott.

Rehepeksumasinatele ja lokomobiilidele: R. Wolf ja Welpert & Pojad.

Sahahõlmad, sahaterad, sahakingad, rehapiid, vedruäkke piid ja nende otsad, sahakruvid ja vedruäkke pilkruvid on alati ladus suures valikus, kõrges headuses ja mõõdukate hindadega.

A.-s. V. Schneider & Ko.

Kõnetr. 26-34 — Tallinnas — Estonia puistee 19. Kõnetr. 7-65 — Tartus — Raatuse 13.



A/S. «MASSOPRODUKT» MÖÖBLIVABRIK.

Tallinnas, Suurel Tartu maanteel nr. 61-b, kõnetraat 18-00.

Soovitab rikkalikust ladust möödukatel hindadega:

magamistube, söögistube, kabinette, nahkmööbleid jne.

Tellimised täidefakse kiirelt. - - Täielik vastutus töö headuse eest.

Eesti Kinnitus-Aktsia-Selts

„POLARIS“

Vastutuskapital üle Mk. 35.000.000.—

Toimetab kinnitusi:

Tule, murdvarguse-, maa- ja
mereveo-, raha-, väärtpaberite-,
väärtsaadetuste-, klaasi- ja
:: kaskoõnnetuste vastu ::

AGENDID IGAS LINNAS.

Juhatus asub:

TALLINNAS, Vana Viru tän. 12. Kõnetr. 14-41, 7-38.

Telg. aadress: „POLARIS“.

Osakond asub:

TARTUS, Lihaturg nr. 7. :: Kõnetraat 6-75.

J. Puhk & Pojad

Tallinnas

Peakontor: Rannavärava puiestee nr. 21

Telefonid: 15-84, 26-15, 24-33, 303 & 24-43. Telegr.: Puhk—Tallinnas.

Tartu kontor:

Suurturg 12. Tel. 6-63.

Pärnu kontor:

Nikolai t. 6. Tel. 190.

Narva kontor:

Tallinna mnt. 5. Tel. 27.

Valga kontor:

Vabaduse t. 32. Tel. 91.

Viljandi kontor:

Tallinna t. 3. Tel. 211.

Petseri kontor:

Võru tän. 2. Tel. 70.

Alati ladus saada

Nisupüüli

Eesti Parem - Kalev - Kungla

Sampo - Sõre ja Manna

Rukkijahu

Rukis :- Kaer ja Odrad

Suhkrut

iga seltsi

Teed :- Riisi :- Heeringaid :- Soola